

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

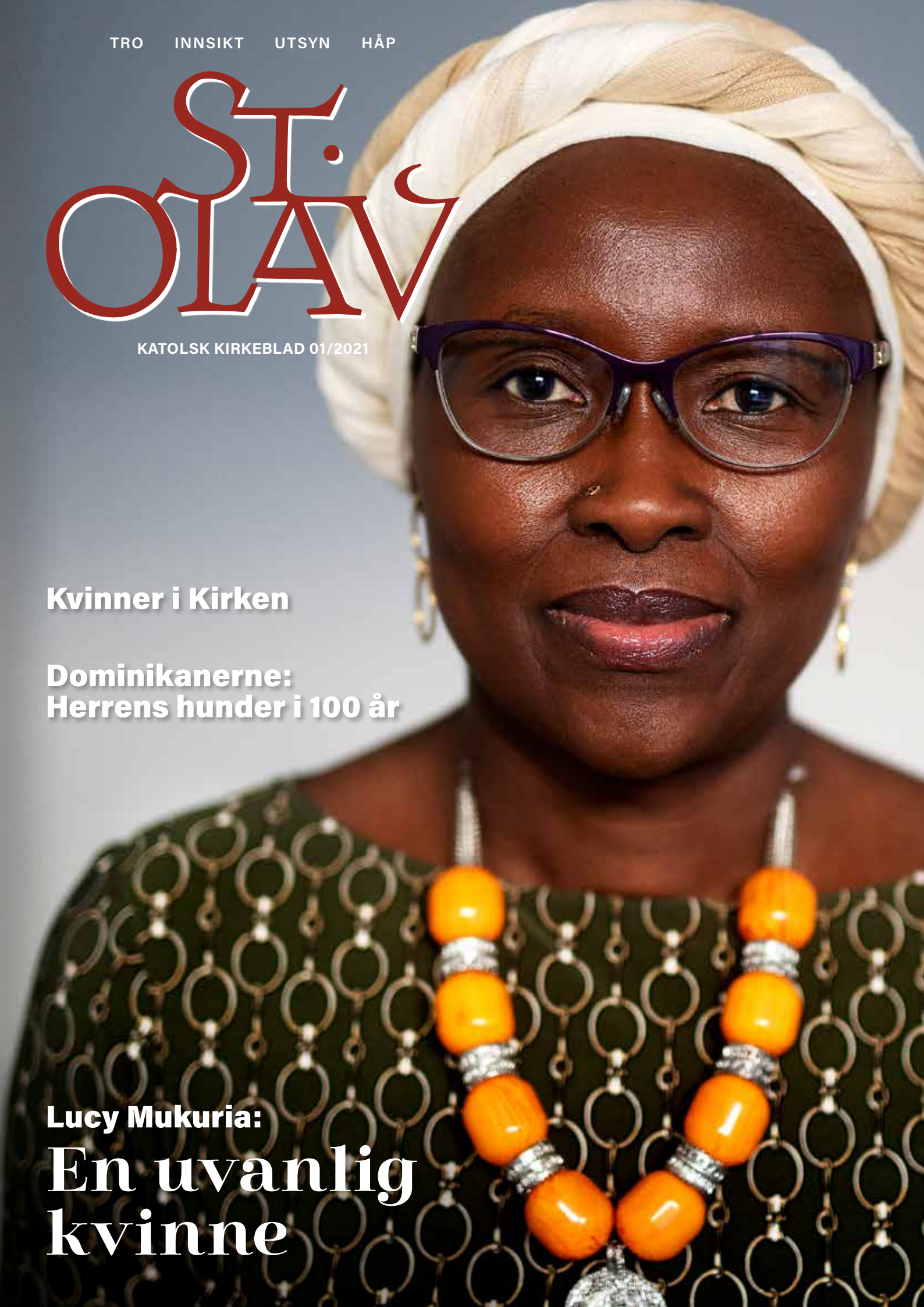
KATOLSK KIRKEBLAD 01/2021

Kvinner i Kirken

**Dominikanerne:
Herrens hunder i 100 år**

Lucy Mukuria:

**En uvanlig
kvinne**

42
Hun kom og ble:
Lucy Mukuria
fra Kenya

Nº 01/2021

Innhold

Leder	3
Biskop Bernt har ordet	4
Min tro: Ivan Vu og Martin Nguyen	6

DOMINIKANERNE JUBILERER

Herrens hunder i 100	10
I Ordets tjeneste	12
Prekebrødrene svarer for seg	15

KVINNER I KIRKEN

Unn Falkeidet om Birgitta av Vadstena og Katarina av Siena	18
Søster Anne-Lise OP: – Kirken kunne ikke ha eksistert uten kvinnene!	21
Martha Skretteberg: – Kirken og Caritas trenger konkrete mål	24
Unn Lindgard Madsø: – Viktigste er det oppriktige engasjement for Kirken!	27

Min menighet: Sogn og Fjordane	28
Guds ord	33
Middelalderen: Fortellinger om kirkens makt	34

HERALDIKK

Kaare Seeberg Sidselrud: Våpenskjold var middelalderens forseggjorte ID-brikke	38
Biskopenes våpenskjold	40

Hun kom og ble: Lucy Mukuria fra Kenya	42
Sannhetsserum: Om edderkopper og annet spinnvilt	50
Kunst: <i>Maria bebudelse</i> av Ragnhild Butenschøn	52
Norske kirkeskatter: Helgenskrinet fra Hedalen	56
Katolsk profil: Pater Lutz OP	58
Aktuelt: Norge rundt	62

17
Tema:
Fire kvinner om
kvinner i Kirken

« I klosterlivet advares vi mot *acedia*, kjedsomhetens last. Og jeg har fortsatt å undre meg: Går det an det, da, i noe så spennende som klosterlivet er?»

SR. HANNE-MARIA BERENTZEN OCSO, SIDE 80

Aktuelt: Verden rundt	64
Tautra Mariakloster: Nyfløyen endelig åpnet	66
Stephen Richard Trotter: Hvem har ansvaret for barn og unges formasjon?	70
Caritas: Reisebrev fra Colombia	72
Refleksjoner: Om å konstruere en «virkelighet»	74
Påske	77
Min søndagsmiddag	78
Klostertanker: <i>Acedia</i> – kjedsomhetens last	80
Signert: Kvinneopprør i Polen handler om mer enn abortloven	82
Kirken i Polen: Statistikk	84
Kirken og politikk: Går det en grense?	85
Omtaler: bøker, tv-serier, musikk	88
Klipp	93
Nytt om navn	94
Utgangspunkt: Koronabønn	98

Fritt ord

Det finnes mange meninger om hvordan det bladet du holder i hånden bør være.

St Olav har da også gjennom årene endret profil mange ganger, i takt med nye tiders behov og nye redaktørers preferanser. Vi som har ansvaret nå, tar gjerne imot kritikk av det vi gjør og den redaksjonelle linjen vi følger. Vi vurderer kritikken så godt og velvillig vi kan, men vil nok ikke alltid være enig.

FORRIGE NUMMER av *St Olav* hadde et mangfoldig innhold: biskoppelige ord, intervjuer, reportasjer, forkynnelse, kunsthistorie, menighetsbesøk, kulturkritikk m.m. Det noen imidlertid reagerte heftig på, var noe som sto i en sak om en dokumentarfilm om pave Frans. Vi korrigerer mistolkninger av pavens uttalelser om partnerskap og likekjønnede relasjoner, gjenga hva katekismen sier om saken og intervjuet to katolikker om deres syn. En av dem uttalte seg kritisk om Kirkens lære om homofili.

Dette førte til at *St Olav* ble beskyldt for å spre vranglære. Noe som etter vanlig språkbruk betyr at man prøver å overbevise folk om noe som er i strid med rett lære. Det kan knapt sies i dette tilfellet. Intervjuede personers uttalelser og signerte artikler er ikke uttrykk for redaktørenes, bladets eller Kirkens oppfatninger. Man kan selvfølgelig mene at redaksjonen bør prioritere annerledes, og avholde seg fra å informere om synspunkter som er i strid med Den katolske katekisme, men det mener ikke vi. Det ville blitt et for trangt rom å operere i for et blad som har mange funksjoner.

SAKLIG DEBATT bør ingen frykte, heller ikke når den dreier seg om sider ved Kirkens moralære. Historien viser at denne ikke er uforanderlig. Synet på dødsstraff er et nærliggende eksempel. Trient-konsilets katekisme (1566) fastslo at dødsstraff *kan* være legitimt, det samme gjorde *Den katolske kirkes katekisme* (1992), men pave Frans endret dette i 2018: dødsstraff er utillatelig under enhver omstendighet. Andre eksempler på utvikling i Kirken er synet på jødene, senest dokumentert grundig i siste *SEGL*.

Det kan være at Kirkens lære om homofilt samliv blir stående for all fremtid. Men det er ikke sikkert, og vi bør i hvert fall ikke avholde oss fra å diskutere saken. Den angår mange katolske medkristne, dypt og eksistensielt.

DET UFORANDERLIGE i vår tro er vel forvart. Kirken er klar på hva som er tidløst. Dens dogmer legges ikke ut til diskusjon. Det vi her snakker om, er Kirkens holdninger og praksis i konkrete moral- og livsførselsproblemer. Selv et pavelegitimt rundskriv kan diskuteres, når det utlegger noe som er erkjennbart for den menneskelige fornuft: den naturlige morallov. Det skjedde i 1968 da encyklikaen *Humanae vitae* ble offentliggjort. Det gjaldt særlig forbudet mot kunstig prevensjon. Det kom kritiske synspunkter, ikke bare fra legfolk, men også i et hyrdebrev fra de nordiske katolske biskoper: «Ingen, heller ikke kirken, kan løse noen fra forpliktelsen til å følge sin samvittighet og til å bære det ansvar dette medfører.»

DA TIDSSKRIFTET ST.OLAV ble slått sammen med kirkebladet *Broen* i 2010, var ett av biskop Eidsvigs ønsker at bladet skulle forbli «åpent for kritikk og debatt.» Her var han på linje med hva bladets mest markante redaktør, dominikanerpater Hallvard Rieber-Mohn sto for. I en lederartikkel om den frie debatt blant katolske kristne, skrev redaktøren i 1965: «I Kirkens liv er slike samtaler selvregulerende. Innebygd i meningsbrytningene mellom katolske kristne er der nemlig et stort, usynlig fellesskap: Nestekjærlighetens lov, enhetens imperativ under biskopens selvvalgte lederskap og ansvar, forpliktelse til å fordype troen til troskap, nødvendigheten av en større innsikt og kunnskap i våre kristne holdninger.»

VÅRT MÅL er å finne en rett balanse mellom autoritet og frihet, i troskap og lojalitet mot våre oppdragsgivere. Vi skal gi svar, men også stille spørsmål. Vi har mange oppgaver. Blant dem er å gi interesserte katolikker av norsk eller utenlandsk opprinnelse informasjon om hva som foregår i den universelle og den norske katolske kirke. Og å formidle kunnskap om katolsk tro og tanke, samt gi innsyn i hvordan katolikker forholder seg til aktuelle spørsmål, også når de er uenige. Slik håper vi at *St Olav* fortsettelse vil fremstå som en troverdig katolsk stemme i norsk offentlighet.

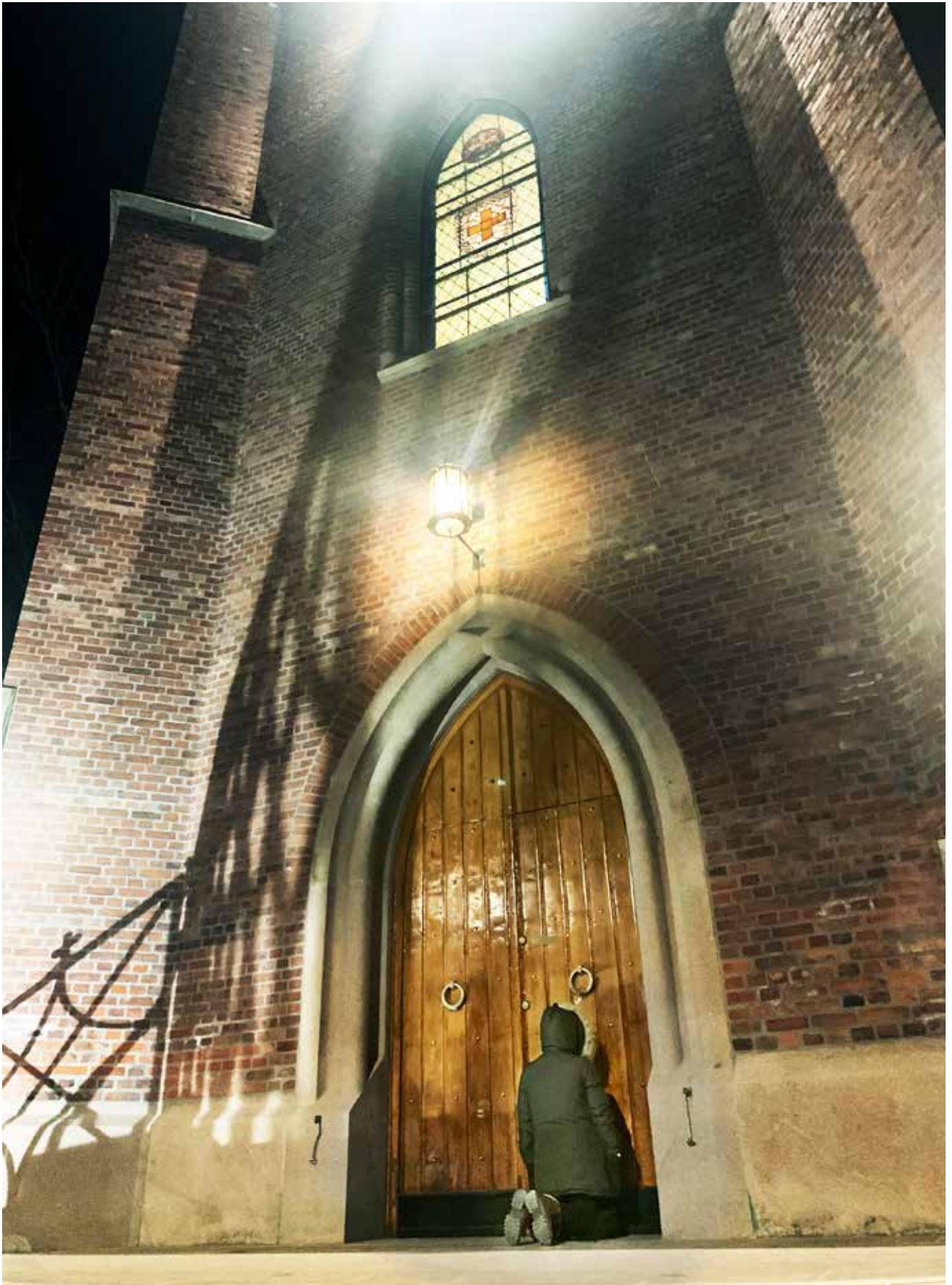

Nils Heyerdahl
Redaktør

10
Dominikanerne
feirer 100 år i
Norge!

74
Mange lar seg
forføre av løgner

De låste dører

BILDET TIL VENSTRE VISER EN KVINNE i bønn foran St. Olav domkirkes låste dør. Det er så nær tabernaklet hun kan komme.

Vinteraftenen er kald, og hun ber lenge. P. Josef Ottersen går forbi og stopper opp. Hans instinkt tilsier at han åpner døren og lar henne be foran tabernaklet. Det har han imidlertid ikke anledning til, men han fotograferer henne for å bevare minnet, og deler det med noen av oss. Vi fortviler, men oppbygges. – Hendelsen er ikke enestående.

Dette skriver jeg ikke for å kritisere regjering og byråd. Etter beste skjønn gjør de hva de kan for å beskytte oss mot smitte. Vaksinasjonsprogrammet er i gang, og i løpet av noen få måneder regner vi med at forholdene igjen er normale.

I DENNE SISTE FASEN AV PANDEMIEN håper jeg sterkt at vi tillates å holde kirkene åpne og at vi kan feire messen med et rimelig antall mennesker til stede. Dette er vårt og de andre kirkenes bidrag til folkehelsen: å styrke de troende og tvilende med fellesskap, sjelesorg, bønn og sakramenter.

Som biskop Kari Veiteberg klart og tydelig sa på Dagsnytt 18: Dette er vi gode til! – Men vi slipper ikke til.

Jeg vet at politikerne og helsemyndighetene har de beste hensikter, og har oppnådd meget med sin strenge linje, men jeg frykter at de har undervurdert hva vi kan bidra med.

HVA GJØR VI NÅR PANDEMIEN ER OVER? Vi skal be våre takknemlige bønner. Vi skal åpne kirkene og feire messe, med gjensynets glede for manges vedkommende. Brudepar, konfirmanter, dåpsfølger, førstekommunionsbarn skal få den feiring de har måttet vente lenge på. Mange av våre prester har vært ulykkelige og rådville fordi de ikke har kunnet utføre den tjeneste de er kalt til. Desto større blir gleden nå, om kort tid.

Gutta i RØKELSEN

Ivan Vu og Martin Nguyen ønsket å bringe messeofferet nærmere de troende. Så strømmet de det like gjerne rett inn i de tusen trønderhjem.

TEKST: **PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN**
FOTO: **PRIVAT**

Begge NTNU-studentene kan sin messe, for den digitale duoen i St. Olav katolske domsogn, Trondheim, har tjent som ministranter i mange menigheter og år. De brenner så sterkt for ministrantgjerningen, at man kjenner lukten av røkelse når de forteller.

– Du ministrerte i St. Hallvard menighet i flere år. Hvordan vil du beskrive følelsen det gav deg å ministrere i messen?

– Jeg følte at barna som ministrerte, så opp til meg. Å kunne se at jeg er et forbilde som ministrant i kirken, varmer hjertet mitt, sier Ivan Vu (f. 1997), som nå tar en master i HMS ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Martin (f. 1999) ministrerte i St. Olav domkirkemenighet i flere år, og er fortsatt ministrant i Trondheim.

– Ministrering er en viktig tjeneste i liturgien, det fører en nærmere alteret, og gir en dypere forståelse av troens mysterium. Ministranttjenesten gir på mange måter et bredere perspektiv på messen som offer og invitasjon til påskemåltidet, sier Martin, som studerer til elektroingeniør ved NTNU. Som ministrant «... får du være med på å forme liturgien i fellesskap med presten, koret, organisten og menigheten. Messen er et møte med Gud – derfor er det en hellig handling», heter det i Norges unge katolikkers (NUK) ministranthåndbok.

– Har ministrantgjerningen påvirket ditt forhold til egen tro og Gud?

– Å innse at messen er en invitasjon til det måltidet Kristus stiftet på skjærtorsdag, gjorde inntrykk på meg og har preget min forståelse av ministrantgjerningen, sier Martin, som har ministrert siden tredje klasse. Han retter en stor takk til sognepresten og barne- og

STREAM TEAM: Martin Nguyen (t.v.) og Ivan Vu er Trondheim stifts drømme-strømmere. Hver uke sender de fra St. Olav domkirke, Trondheim. – 'Gå derfor ut og gjøre alle folkeslag til disipler' (Matteus 28, 19), sier Kristus. Det kan vi få til ved å være åpne og komme dit folk er, mener Martin.

ungdomsarbeideren som åpnet hans sinn for hva det denne altertjenesten faktisk er.

BAK EN GRØNN DØR

Ivans første møte med Kirken var som lite barn i en søndagsmesse. Han satt på første benk i St. Svithun kirke, Stavanger, ved siden av søsken og søskenbarn, og kjedet seg.

– Men jeg så frem til barnas liturgitime! Da gikk vi til et annet rom for å gjøre ting som å fargelegge tegninger med bibelske motiver.

– *Siden 2016 har du vært lørdagsskolelærer, nå i St. Olav domkirkemenighet i Trondheim. Hvorfor ble du lørdagsskolelærer?*

– Det skjedde ved en tilfeldighet: Én av de unge voksne spurte meg om å hjelpe til som assistent for katekesen for 1. klasse. Han som henvendte seg til meg, er et forbilde for meg. Han har bakgrunn som førskolelærer og ser ut til å like å formidle troen på en barnlig måte. Jeg synes det er lettere og enklere å formidle Guds ord på til barn. Å kunne gjøre det, er en gave, sier Ivan.

Martins første ordentlige møte med Kirken var en grønn dør: – Den leder inn til sakristiet i St. Olav domkirke, Oslo. Paul Maric var den som åpnet døren både til sakristiet og ministranttjenesten, sier Martin.

Nå er begge blitt voksne kolleger: Martin strømmer messer fra Trondheim og Paul fra Oslo.

– *Du har vært med i NUK i mange år, og var blant annet leder for St. Olav ungdomslag og Distrikt Oslo. Hvorfor har du brukt så mye tid på katolsk ungdom?*

– Svaret er enkelt: Jeg er selv katolsk ungdom, og det frivilligheten ga meg, var ikke bare dype og sterke relasjoner til andre, men en forståelse av at livet mitt er et redskap for Guds virke og kjærlighet. «Hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg til stede iblant dem.» (Matteus 18,20).

DIGITAL EVANGELISERING

Som ministrant og lørdagsskolelærer er Ivan med på å formidle Guds ord. Det har han også gjort i NUK, hvor han leder Medieutvalget.

– Å kunne fremme Den katolske kirke på sosiale medier, gjennom digital evangelisering i NUKs Medieutvalg, er virkelig fantastisk, sier Ivan. Han liker ikke å sende lyden av egen stemme ut i verdensveven, men bak kamera er det ingen som hører ham.

– Det gir en god følelse å kunne vise frem ▶

«Vi gjør dette for å være med å bringe messeofferet nærmere de troende.»

MARTIN NGUYEN

UTSYN: En ung Ivan ved Prekestolen ved Lyseefjorden.

HJEM TIL DEG:
Sogneprest p. Egil Mogstads prekener strømmes til hele landet.
– De strømmede messene fra St. Olav bringer liturgien nærmere folk, sier Ivan.

vår tro og vårt fellesskap gjennom handling, sier Ivan, som er stolt av å kunne vise hva Den katolske kirke er i dag:

– Å kunne dokumentere Kirkens arrangementer og aktiviteter gjennom bilder og video, som vi så deler på sosiale medier, er viktig, mener han.

Propaganda fide – utbredelse av troen - har alltid tatt form av sin samtid. Når vi besøker Roma og beundrer Fontana di Trevi fra 1762, er det langt fra alle som er klar over at den i sin samtid handlet om nettopp å spre troen. Nå er det naturligvis andre kommunikasjonsformer som gjelder enn søyler og figurer av marmor og lyden av Den evige stads sildrende vann.

– *Hva tenker du om hvordan Kirken skal nå ut til folk i dag – og vinne nye sjeler for Jesus?*

– Å fremme noe så vakkert som Kirken vår, kan gjøres på utallige måter. Det beste er å kunne vise folk Kirken fysisk ved å invitere dem på besøk til en menighet, slik at de kan oppleve ett av de magiske øyeblikkene under messen og sakramentets tilbedelse. Nå er det for tiden vanskelig med fysiske besøk i kirken, så da anbefaler jeg venner og bekjente på sosiale medier som Facebook og YouTube, til å ta en 1-minutts-titt på messene vi strømmer.

Også som NUK-leder kommuniserer han troen – i ord og gjerning, men er det tilstrekkelig?

– For at Kirken skal kunne nå ut til dagens mennesker, må den benytte seg av de nye

mediene og verktøyene som vi bruker til hverdags. Evangelisering kan ikke bare skje med ord; det visuelle og bruken av digitale plattformer er også viktig, sier Martin. Han mener digital evangelisering vil være sentralt for at Kirken skal kunne nå alle mennesker med det glade budskap og således utføre Kristi misjonsbefaling: «Gå derfor ut og gjøre alle folkeslag til disipler». (Matteus 28, 19).

BRINGER MESSENE HJEM

Den første strømmede messen fra St. Olav domkirke i Trondheim ble feiret søndag 9. januar 2021. Da brukte Ivan og Martin en mobil tilkoblet kirkens wifi-anlegg. Nå bruker den digitale duo langt mer avansert utstyr og strømmer flere ganger i uken.

– *Hvorfor legger dere så mye arbeid ned i dette?*

– Jeg har sett en mangel på og lengsel etter lokal tilhørighet i menigheten i Trondheim stift. Det å strømme messene fra Oslo gir en type distanse hvor det kanskje bare er noen meter foran skjermen, men innerst inne føler jeg – og sikkert andre – en stor distanse, som ikke blir kortere med de digitale strømmingene, forteller Ivan. De strømmede messene fra St. Olav, Trondheim, bringer liturgien nærmere folk:

– Og så må vi ikke glemme at strømmemessene gjør at troende fra hele landet kan få med seg sogneprest p. Egil Mogstads unike, uskrevne prekener, legger han til.

MED LIKESINNEDE:
Ivan på NUK-sommerleir.

«Og så må vi ikke glemme at strømme-messene gjør at troende fra hele landet kan få med seg sogneprest p. Egil Mogstads unike, uskrevne prekener.»

IVAN VU

Martin deler strømme-partnerens motivasjon: – Vi gjør dette for å være med å bringe messeofferet nærmere de troende. Smittevernet begrenser oss alle sterkt. Vi ønsket å gjøre avstanden til kirken kortere for de troende ved å gi dem muligheten til å delta i messen hjemmefra, sier han.

– Når man er to som arbeider så tett, har man ofte kompletterende egenskaper og inntar forskjellige roller. Hvilken rolle har du i den digitale duo Ivan & Martin?

– Hovedsakelig ser jeg på meg selv som mat- og økonomiansvarlig i duoen. Jeg bestiller mat til søndagsstrømmingene – da er vi i kirken hele dagen. Videre har jeg kodet og ordnet det tekniske med strømmingsprogrammet vMix, som vi bruker til strømming av messer og sakramentstilbedelser, forteller Ivan.

Martin er ansvarlig for teknikk og produksjon; dessuten arbeider han med videreutviklingen av informasjonsavdelingen. Og vi hadde rett i vår antagelse – de kompletterer hverandre:

– I tillegg hjelper jeg til med å spise all maten Ivan tar med, vedgår Martin.

– Hvilke 5 ord mener dere bør beskrive måten Den katolske kirke kommuniserer Guds ord til troende på?

– Teknisk, åpen, inkluderende, moderne og håpefull, sier Ivan, og Martin følger på:

– Kjærlig, forståelig, åpen, gjenkjennbar og tilgjengelig! •

STIKLESTAD: Her er Martin en av de glade ministrantene utenfor Det katolske kapell på Stiklestad under olsok.

AKTIV: Martin har blant annet ledet NUKs Distrikt Oslo.

Herrens hunder i

Dominikanernes klostre i Norge ble nedlagt under reformasjonen. «Svartebrødre» ble de kalt den gang. Da de kom tilbake, ble de en fargerik og vital del av Kirkens nærvær i landet. Nå har de vært her i 100 år, og trenger nye kall til sitt viktige apostolat

TEKST: NILS HEYERDAHL

Kjært barn har mange navn. «Herrens hunder» spiller på at *domini canes* (eller *canes domini*) betyr nettopp dét. Men «prekebrødrene» er det mest korrekte. De tilhører *Ordo praedicatorum*, predikantenes orden. Derav initialene som medlemmene setter etter sine navn: O.P. I dag er det vanligst å kalle dem «dominikanere», som er avledet av fornavnet til han som stiftet ordenen i 1216, spanjolen Domingo Guzman. På latin: Dominicus.

Uansett hva man kaller dem – de har betydd mye for kirken, det omkringliggende samfunn og enkeltmennesker her i landet. Dominikanerne har vært blant de mest synlige og hørlige representanter for Den katolske kirke i Norge i nyere tid.

REKRUTTERING

Mye har vært gjort, og mye fortjener å feires i tilbakeblikk på hundreåringens virke. Men viktigere enn fortiden er nåtid og fremtid. I dag er de seks prekebrødre i Neberggaten: prior Jon Atle Wetaas, legbror Gérard Ketterer og patrene

Ellert Dahl, Arne Fjeld, Joseph Mulvin og Haavar Simon Nielsen. Aage Hauken bor «extra conventum» på Voss. Gjennomsnittsalderen er 75 år, godt over vanlig pensjonsalder, selv om Kirken ikke holder seg med slikt. Her trengs kall – eller for å si det sekulært: *rekruttering*. Det er behov for unge krefter med vilje til innsats og engasjement i dette viktige apostolatet i Kirkens tjeneste i Norge.

STARTEN

At de kom hit, kan vi takke mange for: den fransk-norske velgjøreren Valborg de Navacelle, som etter råd fra pave Benedikt XV støttet den katolske kirke i Norge ved å kjøpe en egnet eiendom til et kloster, hennes gode hjelper og støtte, konvertitten Sigrid Steen, som bl.a. underviste de første brødrene i norsk, biskop Fallize, selv dominikaner av tredje orden («tertjær»), som ivret for å få prekebrødrene til sitt bispedømme, pastor Karl Kjelstrup, også han dominikansk tertjær, som deltok aktivt i å legge til rette for ordenens tilbakekomst til landet. Flere kunne vært nevnt. Mange støttet prosjektet.

Det begynte med at de to franske patrene H elaine og Teillard-Chambon i 1921 flyttet inn i en villa omgitt av en romslig tomt i Neberggaten 15, på Majorstuen, Oslo. Siden ble de erstattet av trioen Lutz, B chaux og Vanneufville. Den kirken i nyromansk stil som vi kjenner i dag, erstattet etter f r år det provisoriske kapellet i villaen. En av støttespillerne her var Sigrid Undset, som samlet inn penger til byggingen og skjenket lysekronene.

— “ —
**Dominikanerne
har vært
blant de
mest synlige
og h rlige
representanter
for Den katolske
kirke i Norge i
nyere tid.**

— ” —

Etter hvert sluttet flere nordmenn seg til klosterfelleskapet. Til sammen 34 brødre, 16 av dem norske, har virket her. Noen for en periode, andre for resten av livet.

ALLSIDIG KOMPETANSE

De var gjerne kyndige teologer og predikanter, men kunne mye annet også. Utdannelse og yrkeserfaring blant brødrene har spent vidt: juss, sosialøkonomi, kunsthistorie, litteraturhistorie, forlagsvirksomhet, patristikk, bibliotekvitenskap, landskapsarkitektur, gravørfaget, nytestamentlig teologi, gregoriansk og journalistikk. De har mønstret organister, sangere, komponister, oversettere og forfattere. Samt en tegner, en konsertpianist, en gravør, en tømmer og en som har skrevet krimbøker. Tre av dominikanerne (og en dominikanerinne) var redaktører av *St.Olav* og satte varig preg på bladet.

Men kjernen i apostolatet har vært forkynnelse, trosundervisning, gudstjenesteliv og annen prestetjeneste. Noen har vært synlige utad, andre har vært mest involvert i en lang rekke nødvendige tjenester av praktisk og pastoral art. Ordensbrødrene har ikke dannet noen egen menighet, men en stor krets av venner og «brukere» av klosteret og kirken oppfatter seg nok nærmest som dét. Her er ikke noe menighetsråd, men til gjengjeld en venneforening.

UTADVENDT APOSTOLAT

Den legendariske pater Lutz staket ut kursen som siden er holdt. Han startet nærmest sin egen informasjonstjeneste gjennom artikler, skrifter, bøker og foredrag om katolsk tro og praksis. Siden har det gått slag i slag. Tidlig ble klosteret engasjert i økumeniske spørsmål, med pater Finn Thorn som en nytenkende pioner. Skepsis og misforståelser vek for informasjon og refleksjoner over kristne

GODT SELSKAP: De muntre prekebrødrene Fjeld, Dahl, Ketterer, Nilsen, Wetaas og Mulvin i klosterhagen.

VÅPENSKJOLD: Dominikanernes våpenskjold med devisen Lovprise – Velsigne – Forkynne.

1921: Det begynte med at de to franske patrene H elaine og Teillard-Chambon i 1921 flyttet inn i en villa omgitt av en romslig tomt i Neberggaten 15, Majorstuen, Oslo. Seks år etter var kirken reist.

fellesverdier. Kontakten med kultur- og samfunnsniv ble vesentlig styrket etter krigen. Pater Hallvard Rieber-Mohn var journalist, foredragsholder, debattant og forfatter, og ble sin tids mest kjente representant for Kirken i Norge. I hans fotspor fulgte patrene Kjell Arild Pollestad, Arnfinn Haram og flere.

Bøker utgitt av dominikanere i Norge omfatter et helt lite bibliotek innenfor forskjellige sjangre. I tillegg til dem som allerede er nevnt finner vi her sakprosaforfatterne Erik Gunnes, Per Bjørn Halvorsen, Albert Raulin, Ellert Dahl, Arne Fjeld og Aage Hauken, den siste også med en sk nnlitter r produksjon.

På 1950-tallet startet dominikanerne i Neberggaten «Katolsk Forum», som år etter år fylte St Dominikus kirke til foredrag om katolsk tro, kunst og litteratur. For mange det første møte med Kirken. Informasjonstjenesten har også hatt andre former, f.eks. katekeseprogrammet «Katolsk Orientering». I mange år har klosteret v rt sentrum for Katolsk Studentlag, med pater Thorn som den første åndelige veileder.

Det annet vatikankonsils nyorientering og «ajourføring» av Kirken stemte godt med den åpenhet mot dagens samfunn og den vilje til dialog som prekebrødrene i Oslo sto for, og de var i første frontlinje i forsvaret og formidlingen av konsilets beslutninger og føringer. Patrene Patfoort og Norheim gjorde bl.a. en viktig innsats for den liturgiske fornyelsen som fulgte etter det historiske kirkemøtet.

Vi gratulerer hundre ringen, og hilser jubilanten med det gamle ønsket: *ad multos annos!* •

I Ordets tjeneste

Brødrene i Neubergaten har preket i 100 år, men det har de gjort kort, konsist og poengtert. Derfor blir de fremdeles lyttet til, mener Haldor Slettebø, leder for venneforeningen deres.

TEKST OG FOTO: **PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN**

For et kloster i en 800 år gammel orden er 100 år ingen alder. Dominikanerne på Majorstuen er prekebrødre i en urban tiggerorden, og for at de skal kunne vie seg til kallet og sin misjon, trenger de hjelp.

– Oppdraget deira er å forkynna den rette kristne læra, ein aktivitet som ikkje gjev stor avkastning i det timelege. Difor har dei alltid basert seg på støtte frå gode vener. I Oslo på 1200-tallet fekk dei første preikebrørne hjelp frå høgarer makter, representerte ved hertug Skule og kong Håkon Håkonsson. Neste gong dominikanarane etablerte seg i Oslo, for 100 år sidan, vart dei støtta av driftige damer i St. Dominikus' syforening. Og i 2015 kom altså oppfølgjaren, St. Dominikus klostets venner. Det nye venelaget har 135 medlemmer som ynskjer å visa at me set pris på klosterbrørne; me er glade for at dei finst og arbeider midt iblant oss. Laget hjelper til med å skaffa små økonomiske bidrag til klosterdrifta, organiserer føredragskveldar i klosteret og ymist anna, sier Haldor Slettebø. Han leder St. Dominikus klostets venner, stiftet i 2015.

FAMILIETRADISJON

Hans egen katolske historie går lenger tilbake enn Venneforeningens: Slettebøs oldefar, den kjente konvertitt Lars Eskeland, måtte forlate sin stilling som styrer av Voss Folkehøgskule da han ble katolikk i 1925. Eskeland var en tidlig nær venn av dominikanerne – og vennskapet blitt familiearv gjennom generasjonene.

– Det katolske innslaget i familien har gått i arv frå oldefar gjennom generasjonar, i snart 100 år. Men det var først i 1985 at eg vart kjend med dominikanarane. Eg flytta til Oslo og vart straks kjend med pater Kjell Arild Pollestad i St. Dominikus kloster. Han kunne fortelja meg at Lars Eskeland hadde vore ein nær ven av klosterbrørne då han konverterte i 1925.

Oldefar kom til den katolske kyrkja i mogen alder for å kjenna «fast grunn» i kristenlivet sitt. For meg er det annleis sidan eg alltid har vore medlem av Kyrkja. Venskapen med dominikanarane har medverka til at eg er blitt verande og kjenner meg heime. Forkynninga i St. Dominikus har eg hatt sans for heile tida – sidan dei legg vinn på at preikene skal vera korte, konsise og poengterte. Venskap og samarbeid med fleire av klosterbrørne har òg vore gjevande og minnerike for meg; med Arnfinn Haram om nynorsk missale, med bror Haavar og prior Jon Atle om Venneforeningen, og med

←

VENNSKAP I GENERASJONER:
Haldor Slettebø leder foreningen St. Dominikus klostets venner. Hans oldefar var folkehøgskolestyrer, forfatter, konvertitt og dominikanervenn Lars Eskeland (d. 1942).

“
Det nye venelaget har 135 medlemmer som ynskjer å visa at me set pris på klosterbrørne; me er glade for at dei finst og arbeider midt iblant oss.

”

Kjell Arild Pollestad om pilgrimsferder til Roma. Fellesskapen i Neuberggata av katolikkar og andre med same hugen har vore verdfullt, både for meg og for familien min. Endå eit pluss med dominikanarane våre, i mine augo, er det at dei høyrer til i den franske provinsen. Det opnar eit vindauga for oss mot ein del av verda som nordmenn kjenner altfor lite til. Dominikanarane på sitt beste tilfører noko viktig og når fram til mange i utkanten av det norske kristenlivet, sier Slettebø, som til daglig er nevrokirurg ved Oslo universitetssykehus.

ANTI-KATOLSK VELKOMST

Da dominikanerne vendte tilbake til Norge i 1921, var det rundt 2000 katolikker i landet. Statskirkens dominans var massiv, og skepsisen til katolsk virksomhet i Norge var stor. Så sent som i 1925 vedtok Stortinget at forbudet mot jesuitter skulle fortsette; det ble ikke opphevet før i 1956!

– For hundrad år sidan utgjorde katolikkane berre 1 promille av folketalet i landet; dei var raritetar. Marta Steinsvik reiste rundt og agiterte mot katolikkar og mot jødar. Jesuittparagrafen blei diskutert på Stortinget, men vart ståande. Klimaet var anti-katolsk. Katolikkane sjølve var til gjengjeld meir anti-protestantiske enn dei er i dag, noko som gjorde sitt til å forsterka motsetningane. Det rådde ei viss bekymring i landet for at «kato-lismen» skulle gripa om seg då Sigrid Undset og Lars Eskeland konverterte midt på 20-tallet. Dei nykomne dominikanarane i Oslo vart viktige støttespelarar for dei to kjende konvertittane, påpeker Slettebø.

Mange av prekebrødrene, særlig utover 50-tallet, ble tydelige katolske stemmer i den norske offentlighet.

– *Hvordan vil du forklare denne intellektuelle og formidlingsglade kulturen i Neuberggaten?* ▶

St. Dominikus kloster

- Dominikus kloster tilhører dominikanerordenen, Ordo Praedicatorum, som gjerne gjengis på norsk som Prekebrødrenes orden og forkortes O.P.
- Kommuniteten i Oslo ble grunnlagt i 1921, og holdt først til i en sveitervilla på den løkkegården som i dag utgjør klosterets hageanlegg. Kirken ble innviet i 1927.
- Klosteranlegget ble bygget på 1960- og 1970-tallet i upusset tegl.
- Klosteret er viet ordensgrunnleggeren St. Dominikus.
- *Laudare - benedicere - praedicare* (lovprise - velsigne - forkynne) er brødrenes credo. Valgspråket er Veritas (Sannhet).
- Se klosterets nettside for mer informasjon: stdominikus.katolsk.no

– Ordenen skulle først og fremst forkynna den rette læra. Difor måtte brørne vera velutdanna skriftlærde som fann glede i diskutera, argumentera og formidla. Då var det nærliggjande å utvikla talekunsten og skrivekunsten til meisterskap slik nokre av preikebrørne gjorde. Midt i formidlingsgleda var det likevel tydeleg kva som var det viktigaste for preikarane av Guds nåde: Du skal elska Herren din Gud og din neste som deg sjølv. Det tydelege taltalte meg. Og mange var modige, tykte eg, til dømes i synet på homofili, sier Slettebø.

INTELLEKTUELL TILTREKNINGSKRAFT
Kulturstørrelser som Sigrid Undset, Lars Roar Langslet og Hans Fredrik Dahl har frekventert klosteret. Også blant brødrene selv var det betydelige kunstneriske og akademiske begavelser. Slettebø vedgår at det er vanskelig å forklare hvorfor klosteret ble en så vital og attraktiv intellektuell arena.

– Men eg kan spekulera. Klosteret må ha vore ein arena for stimulerande meningsutveksling med klosterbrør og andre vener av klosteret. Brørne var taleføre, stundom var dei òg sosiale og vidsynte.

– *Hva med kritikken som hevder at Dominikus kloster bare er for «kulturkatolikkenene» – har det bare med beliggenheten på Oslo vest å gjøre, eller er det noe i den?*

– Dei som går til messe i St. Dominikus er ulike dei du møter på ein søndag i St. Olavs domkirke. Dei er kvitare, meir europeiske og eldre, kanskje meir einsarta – og det er færre born i forsamlinga. Kvifor denne skilnaden?

KIRKEN BYGGES:
Det første klosteret var en trevilla. Her fra 1926. Til venstre ser vi at byggingen av kirken er i gang.

“
Midt i formidlingsgleda var det likevel tydeleg kva som var det viktigaste for preikarane av Guds nåde: Du skal elska Herren din Gud og din neste som deg sjølv.
”

Eg trur neppe dei som kjem til Neuberggata er meir kultiverte eller meir intellektuelle. Men dei ynskjer kanskje å vera det? Nokre av kyrkjefolket bur i nærleiken. Og nokre legg vekt på at liturgien skal vera litt høgtidsam og utan eksprimentering, at preikene skal vera korte og konsise, at dei finn meningsfeller her, og at klosteret stundom har gode føredragskvelldar, sier Slettebø.

RUSTET FOR FREMTIDEN

De store kulturbærere har som regel også noen som bærer dem: Klosterveggene holdes ikke oppe av tankens kraft og prekener setter ikke maten på bordet. De «usynlige» hjelpere, som har drevet klosteret i det daglige, kan være lett å glemme.

– Klosteret har mange hjelparar, utanom brørne sjølv, som arbeider i det stille. Med pengar, med bønner, med praktiske oppgåver, med song og musikk. Det er fint å tenkja på at dei finst, og at dei er usynlege og anonyme. Ein av dei bør likevel nemnast serskilt: organist Åse Skjerdal. Gjennom meir enn ein mannsalder har ho trufast delt orgeltonane med oss, sundag etter sundag, og gjort sitt for å gjeva messa eit himmelsk preg, sier Slettebø.

De senere år har stått i renoveringens tegn: Klosterkirken sto ferdig fornyet i 2015, nymalt og med moderne lys- og lydanlegg. I løpet av de par siste årene er det også lagt inn jordvarme, og brødrene har blant annet skiftet vinduer, modernisert badene samt oppgradert kjøkken- og foredragsfasilitetene.

– Dei fleste brørne har nådd mogen alder og vel så det i denne perioden. Klosteret har mista ein av dei mest profilerte prestane, Arnfinn Haram, som døydde i 2012. Fr. Haavar Simon Nilsen (49) kom til Neuberggata i 2012 og har på få år gjort ein stor innsats i arbeidet med å renovera kyrkja og sjølve klosteret. Det inneber at brørne har lagt eit godt grunnlag og igjen er klare til å satsa på rekruttering og meir utoverretta verksemd.

– *Hvilken fremtid ser du for klosteret?*

– Dei som kom i 1921 og brørne i dag har lagt eit godt grunnlag for framtidig arbeid. Dominikanarane i Oslo har eit hus og eit renommé. Verda, Noreg, Oslo, Kyrkja og Venneforeningen treng det dei står for: *preedicare, benedicere, laudare*.

Eg ser fram til at dei skal bli meir synlege, meir offensive og utovervende, at dei utvidar samspelet med lekfolk, og at dei tek del i meningsbrytingar om samfunnet og det norske kristenlivet. Preikebrørne kan bidra med eit internasjonalt perspektiv samstundes som dei har djupe røter i norsk historie, sier Slettebø. •

PREKEBRØDRENE SVARER FOR SEG

1. Hva fikk deg til å velge livet i en religiøs orden?
2. Hvorfor ble det dominikanerordenen?

ELLERT DAHL

1. Med innsikten om at selvoppfyllelsen forutsetter en selvovergivelse – uavkortet – i troens ramme, til Gud, i menneskets tjeneste. Ordenslivet forutsetter, ved ordensløftene, en slik selvovergivelse.
2. Idémessig fordi dominikanerordenen arbeider for Sannhetens erkjennelse, og denne erkjennelse er menneskelig frigjørende.

ARNE FJELD

1. Som ung konvertitt ville jeg gjerne leve bevisst i Kristi nærvær. Og det fantes en vakker bok med fotos i sort/hvitt fra klostre i Europa. Jeg likte ordensfolk som jeg møtte i Oslo. Mitt elevforedrag på Statens bibliotekskole var om «Vesterledens Munkevæsen» av den danske katolske presten Peter Schindler.
2. Først ville jeg bli fransiskaner-legbror. Men min veileder pater Gunnes sa «da må du lære nederlandsk». Så sendte han meg på besøk til benediktinerklosteret i Clervaux i Luxembourg, hvor det var danske munk. Pater Patfoort kjørte meg fra Paris til dominikanernes studiekloster Le Saulchoir. Da jeg dro derfra, tenkte jeg: «Her setter jeg aldri mine ben igjen!». Prinknash Abbey i Gloucester var fullkomment, munkene laget keramikk. Men jeg visste at der hørte jeg ikke hjemme. Så ble det likevel til at jeg leste seks år ved Le Saulchoir. Kristus valgte for meg?

AAGE HAUKEN

1. Behov for et alternativt liv, ny livsform, ordnet livsform, forenklet liv – og lignende. Behov for oppbrudd.
2. Interesse for teologi - stor interesse

JOSEPH MULVIN

1. I løpet av studieårene vokste det gradvis frem en overbevisning om at Gud kalte meg til å bli prest. Men jeg var ikke så begeistret ved tanken på prestedtjeneste i et irsk bispedømme. Så kom jeg over en bok med den slående tittelen *The Wide World my Parish*. For meg var tittelen en aha-opplevelse: jeg ville bli misjonær!
2. Så mange tegn pekte i retning av dominikanerordenen at det egentlig var et enkelt valg. For eksempel var flere av mine lærere på videregående skole dominikanere - og alle gjorde stort inntrykk på meg. Selv om kommunittetsliv og liturgi sto sentralt, var det nesten ingen grenser for hvilken type apostolat man kunne gå inn i. Og ikke minst var irske dominikanere å finne i arbeid over hele verden.

HAAVAR SIMON NILSEN

1. Jeg tror en dyp lengsel etter Gud og etter hva som er sant satte i gang min søken etter tilhørighet. Den førte meg til troen, via tanker om prestekall i Den norske kirke, deretter til Den katolske kirke, og etter hvert til tanken om å leve et ordensliv rettet mot Gud og i hans tjeneste i et broderlig fellesskap.
2. Dominikanerordenen har Veritas (sannhet) som hovedmotto. Sannhet, ikke forstått som noe vi kan gripe, men noe vi kan gripes av. Min søken etter Gud og sannhet har vært den samme. Min forståelse av hva sannhet er, har forandret seg. Det ligger noe dypt dynamisk i den dominikanske væremåten som jeg alltid har likt. Og så var det i sin tid viktig for meg å se på muligheten for et ordensliv som veksler mellom det kontemplative, regulære (bønne-)liv og det apostoliske virke.

GÉRARD-MARIE KETTERER

1. Eksempelene fra en av min fars brødre, pater Henri Ketterer S.J., og en av min mors søstre, Marthe Ligneau, min gudmor som ble kontemplative søster av Notre-Dame de Sion under navnet Mariam de Sion. Dessuten ble jeg aktiv i sognekirken Saint Charles de Monceau i Paris (korgutt og speider) og medlem av den katolske studentorganisasjonen. Viktig var også inntrykkene jeg fikk da jeg i 1959 og 1960 ble med på pilgrimsmarsjen fra Paris til Chartres, organisert av Ecole Polytechnique Féminine og min egen skole Ecole Supérieure de Commerce de Paris.
2. Fordi ungdomspresten i min sognekirke kjente pater Chevignard O.P., som hadde vært novisemester i dominikanerordenen: Han mente at jeg ville trives best i et fellesskap. Så i september 1960 trådte jeg inn i novisiatet i Lille. Men det var uventet å oppdage *legbrødrene* i klosteret. Kanskje det er mitt kall, sa jeg til novisemesteren. Jeg ser ikke noe tegn, svarte han. Glem det, lev og arbeid som studentprest, og stol på at ditt kall blir oppdaget av dine medbrødre. Og slik ble det – i 1965. «Hvor herlig og godt når brødre bor sammen i fred». (Davidssalme 133).

JON ATLE WETAAS

1. En rekke faktorer bidro: en søkende trang til fellesskap, en storesøster som konverterte, bøker som berørte meg på en særlig måte (særlig Sigrid Undsets konversjonsromaner *Gymnadenia* og *Den brennende busk* og Kjell Arild Pollestadts *Veien til Rom*), inntrykk på reiser i Italia, et semester med «Katolsk orientering» hos dominikanerne og erfaringer fra en samtalegruppe ledet av pater Raulin: mange impulser fløt sammen og styrket hverandre i å forberede valget og kallet: å tre ut av det sivile liv og inn i det religiøse.
2. Jeg oppfatter ikke meg selv som utpreget intellektuell, og jeg var først mest tiltrukket av den andre «tiggerordenen» fra høymiddelalderen: fransiskanerne. Men jeg hadde også fine og inspirerende kontakter i den dominikanske familie, både søstre og brødre, og så – av grunner jeg rett og slett ikke kan forklare – sto det plutselig klart for meg, under en joggetur i Oslo: du skal bli dominikaner!

Stiftelsen Erna Margareth Braathens Legat skal bidra til utdanning av katolsk ungdom bosatt i Oslo

- Gaver kan tildeles søkere til høyere utdanning eller tilleggsutdanning som kvalifiserer for ansettelse i katolske institusjoner.
- Stiftelsen kan videre gi gaver til ungdom som viser fremragende evner for deltagelse i sommerskoler m.v.
- Stiftelsen gir også gaver til støtte for skolepenger ved St. Sunniva skoler for elever som uforutsett er kommet i en vanskelig situasjon

Søknadsfrist er 01. mars hvert år.

Ved særlig inntrufne situasjoner, kan fristen fravikes. Foresatte kan søke på vegne av sine barn under 18 år.

Søknader sendes rektor ved St. Sunniva skole,
rektor@stsunniva.no

For nærmere opplysninger vises til stsunniva.no/stiftelsen-erna-margareth-braathens-legat hvor der også finnes søknadsskjema.

Stiftelsen Erna Margareth
Braathens Legat
Akersveien 4, 0177 Oslo

Stiftelsen har en kapital på ca. 6 millioner kroner og er takknemlig for ytterligere bidrag. Dette kan gis ved engangsbeløp eller regelmessige bidrag, eventuelt ved testament og arv.

Stiftelsens kontonummer er 1506 48 39095.

Styret

KVINNER I KIRKEN

Det fikk mye positiv oppmerksomhet da pave Frans utnevnte den franske ordenssøsteren Nathalie Becquart (det store bildet) til undersekretær for Vatikanets bispesynode. Hun er den første kvinnen som får en toppstilling som også vil gi henne stemmerett i synoden. «Et modig signal og en profetisk beslutning», sier sr. Nathalie Becquart selv om beslutningen, som må sees i lys av pave Frans' klare ønske om og bevisste satsning på å få flere kvinner inn i ledende roller i Kirken.

På de neste sidene belyser vi temaet *Kvinner i Kirken* gjennom samtaler med en leder i en orden, en avtroppende kansellist, en prisbelønt idéhistoriker og en generalsekretær – alle kvinner, selvfølgelig. ▶

Unn Falkeid

Nathalie Becquart

Martha Skretteberg

Unn Lindgard Madsø

Syster Anne-Lise OP

De hellige Birgitta og Katarina: To kvinner som viste vei

Birgitta av Vadstena og Katarina av Siena hadde ikke bare stor innvirkning på samtiden, men også på ettertiden. Unn Falkeid sier at deres forfatterskap ble startskuddet til det kraftige oppsvinget av kvinnelige forfattere og intellektuelle i de påfølgende århundrene.

TEKST: **KATHRINE LÅVER**

U nn Falkeid er sikker i sin sak. Den prisbelønte professoren i idéhistorie ved Universitetet i Oslo er ekspert på Birgitta av Vadstena (1303–1373) og Katarina av Siena (1347–1380). Med sine liv og sine ettermæler er de to blitt forbilder for en rekke kvinner både i og utenfor Kirken. De ble begge helgenkåret i senmiddelalderen. Den hellige Birgitta er den første kvinnen i historien som fikk etablere en klosterorden: Birgittaordenen. Den hellige Katarina av Siena er opphøyet til kirkelærer.

UTFORDRET

Professor Falkeid, som også er prosjektleder for det internasjonale forskningsprosjektet *The Legacy of Birgitta of Sweden. Women, Politics and Reform in Renaissance Italy* (2018 – 2022), møter St. Olav for å belyse temaet om kvinners rolle i Kirken sett i et idéhistorisk og historisk perspektiv. Hun forteller om to kvinner som utfordret de mannsdominerte maktstrukturene i en tid hvor den kristne forkynnelse kun var forbeholdt menn.

– Katarinas og Birgittas liv, virke og ettermæle avslører hvor stor kvinneforakt det har vært innenfor Kirken og ellers i samfunnet. Men de viser også hvor viktig den kristne troen har vært for mange kvinner. Misogynien, eller kvinneforakten, har dype røtter i Kirken, sier professor Falkeid.

MÅTTE UNDER KONTROLL

Toneangivende teologer som Augustin og Thomas Aquinas hadde dessverre ikke mye til overs for kvinner, sier professor Unn Falkeid. Hun forteller at Augustin av Hippo hevdet at mannen sto nærmere Gud enn hva en kvinne noensinne kunne håpe på. Thomas av Aquinas mente at kvinners lavere rang var en del av Guds vilje og skaperverkets orden.

– Begge var skjønt enige om, som teologer flest i middelalderen, at kvinnens åndelige og intellektuelle søken til enhver tid måtte settes under mannens kontroll. Ja, på Birgittas og Katarinas tid forbød kanonisk rett kvinner å forkynne offentlig eller å undervise menn. Katarina og Birgitta, som aldri avga noe klosterløfte, men som virket i det offentlige rommet, måtte opptre høyst forsiktig, forteller professor Falkeid.

Gjennom hele middelalderen og langt opp i tidlig moderne tid mente man at kvinner var et lettere bytte for djevelen enn det menn var. Det å stå frem som visjonær eller profet kunne være særdeles farefullt. Den hellige Birgitta hadde til sammen 700 åpenbaringer som er nedskrevet i boken *Himmelske åpenbaringer*.

– Hvis Birgitta og Katarina overskred bestemte grenser, risikerte de at det gikk med dem som med en rekke andre fromme, asketiske kvinner, både før og etter deres tid. De ble straffet strengt for sine offentlige ytringer, sier professor Falkeid.

Et eksempel er Jeanne d'Arc, som ledet felttoget mot engelskmennene på fransk jord fordi Guds røst hadde gitt henne i oppdrag å ta ledelsen for landets hær og føre den til seier: Hun ble brent på bålet for hekseri og kjetteri i 1431. Hun ble senere opphøyet til helgen i 1920 for sin absolute troskap mot det hun så som Guds vilje med henne.

– Likevel er det ingen tvil om at Birgittas og Katarinas dype tro ga dem styrke og mot til å virke i verden, poengterer professor Falkeid.

TEOLOGISK INNSIKT

Begge kvinnene etterlot seg et forfatterskap som ikke bare hadde stor innvirkning på samtiden, men også på ettertiden, forteller professor Falkeid. De mange bøkene deres ble raskt oversatt til en rekke språk og rommer en sjelden teologisk innsikt og litterær rikdom.

– Bøkene deres var en gave for ettertiden, men de utfordret også Kirkens strenge forbud mot at kvinner kunne forkynne.

– Har du konkrete eksempler på at deres innsats og forfatterskap førte til endringer i Kirken?

– Ja, så mange at jeg vet nesten ikke hvor jeg skal begynne. Det viktigste i Birgittas tilfelle er vel klosterordenen hennes, *Ordo Sanctissimi Salvatoris* (Den hellige Frelserens orden). Birgitta var den første kvinnelige ordensgrunnlegger i historien. Det interessante med Birgitta-ordenen er den sentrale rollen kvinner kom til å få. Klosterregelen hennes gjaldt opprinnelig et dobbeltkloster, det vil si et kloster for både kvinner og menn. Ifølge Birgittas forskrifter skal imidlertid kvinnene være i flertall, og klosterets overhode er en abbedisse. Katarina virket som en svært viktig fredsmekler på 1300-tallet. Sammen med Birgitta spilte hun en avgjørende rolle i arbeidet for å få paven tilbake til Roma etter nærmere 70 år i Avignon. De hadde begge med andre ord en viktig politisk og kirkepolitisk innflytelse. Kvinnenes enorme forfatterskap kom til å representere startskuddet til det kraftige oppsvinget av kvinnelige forfattere og intellektuelle i de påfølgende århundrene.

SKRIVENDE KVINNER

I renessansens Italia var det mange kvinner som fikk trykket og publisert verkene sine. Mange av disse var nonner. Spesielt var Birgitta-ordenen rik på skriven- de kvinner.

– Bare på 1500-tallet publiserte over 200 italienske ▶

«Katarinas og Birgittas liv, virke og ettermæle avslører hvor stor kvinneforakt det har vært innenfor Kirken og ellers i samfunnet.»

kvinner bøker innenfor de fleste rådende sjangre som brev, taler, dialoger, poesi, epikk eller skuespill, til tross for den store motstanden de ofte møtte, sier Falkeid.

Nonneklostrene hadde som regel egne skriptorier, hvor søstrene kopierte og mangfoldiggjorde bøker. De var også tidlig ute med å trykke bøker.

– Noen av de første boktrykkeriene i Italia var organisert og ledet av nonner. Klostre som for eksempel Paradiso, Birgitta-klostre i Firenze, Syon i England eller Vadstena i Sverige, var viktige læresentra, særlig for ulike typer fromhetslitteratur. Vadstena var i lang tid kanskje det betydeligste kultursenteret i hele Norden, med et omfattende bibliotek og en stor produksjon av en rekke tekstiler og kunsthåndverk av ypperste klasse.

KRISTENT TANKEGODS

– *Var de skrivende og lærde nonnene spesielt opptatt av kirkelige anliggender?*

– Ja, det var de naturligvis. Men det var det ikke bare nonnene som var. I senmiddelalderen og renessansen var hele kulturen gjennomsyret av kristent tankegods. Folk både i og utenfor Kirken var opptatt av teologiske spørsmål. Noe som interesserer meg, er hvordan mange kvinner fortolket Jomfru Maria. Snarere enn den lydige og underdanige skikkelsen som Kirken oppfordret til, feiret mange kvinner, inkludert nonner, gjerne Maria som den myndige og autoritative gudsmoren. Den tidligmoderne mariologien ble rett og slett en arena for en rekke feministiske ideer.

– *Hvilken betydning har klosterlivet og nonneklostrene hatt for kvinnenes posisjon i kirke- og åndslivet?*

– Klostrene har til alle tider vært viktige tilfluktssteder for kvinner som ikke har ønsket å gifte seg og slik underkaste seg mannlig kontroll. I klostrene har kvinnene ofte fått leve sitt religiøse liv i fred og utfolde sine kunstneriske, intellektuelle eller praktiske ferdigheter. Den betydningen kan ikke understrekes nok, tror jeg.

FROMHETSKULTUR

Da den folkelige fromhetskulturen blomstret, strømmet det på av kvinner til klostrene. For å gjøre klosterlivet så lite attraktivt som mulig, innførte Kirken et mye strengere regime for nonnene enn munkene, forteller professor Falkeid.

– Ensomheten skulle maksimeres bak murene ved at nonnene overhodet ikke fikk motta besøk utenfra. Mange nonner reiste sine svært kritiske røster. Og så må vi heller ikke glemme alle de unge jentene som er blitt

tvunget til å gå i kloster, selv om dette nok har vært familiens og samfunnets ønske, snarere enn Kirkens ønske.

OMFANGSRIKT FORFATTERSKAP

– *I et intervju med forskning.no sier du at «Vi ser det godt i den moderne historieforskning fra slutten av 1800-tallet av hvordan kvinner regelrett ble skrevet ut av historien». Gjelder det også kirkehistorien?*

– Da historiefagene oppsto som vitenskapelige disipliner ved universitetene, forsvant en rekke kvinner fra historiebøkene, både fra den politiske og litterære historien, men også fra kirkehistorien. For de få som ble husket, det vil si, av de få som fikk en rolle i anegalleriet, ble rollen og betydningen deres som regel betraktelig forvandlet. Kvinner som Birgitta og Katarina for eksempel, ble først og fremst omtalt som rene mystikere, uten noen reell politisk eller teologisk innflytelse. Forfatterskapene og de teologiske ideene deres ble tonet kraftig ned. Fremdeles er dette trenden. Tenk så få kvinnelige forfattere som står på pensumlistene våre, eller hvor få tidligmoderne kvinnelige komponister eller malere vi overhodet har hørt om! Mye gjøres for å endre dette i dag. Men fremdeles har de færreste i Skandinavia lest en linje av Birgitta, til tross for at forfatterskapet hennes er blant de mest omfangsrike vi har fra den nordiske middelalderen, sier professor Falkeid. •

PROFESSOR: Unn Falkeid er ekspert på Birgitta av Vadstena (1303–1373) og Katarina av Siena (1347–1380).

«Fremdeles har de færreste i Skandinavia lest en linje av Birgitta, til tross for at forfatterskapet hennes er blant de mest omfangsrike vi har fra den nordiske middelalderen.»

BIRGITTA AV VADSTENA: Avbildet på et alterskap fra ca. 1480 i Salem kirke i Södermanland.

- Kirken kunne ikke ha eksistert uten kvinnene!

Søster Anne-Lise OP oppfatter seg ikke som kvinneforkjemper i vanlig forstand, men hun er opptatt av at kvinnen får mulighet til å leve ut sitt kall og bruke sine nådegaver fullt ut, med respekt.

TEKST: KATHRINE LÅVER

Priorinnen ved Lunden kloster sier hun personlig aldri har følt seg forbigått eller undervurdert i Kirken fordi hun er kvinne. – Da måtte det ha vært av helt andre grunner. Hun mener at Kirken alltid har hatt stor respekt og omsorg for kvinner.

– Hva ville Den katolske kirke ha vært uten kvinner?

– Den ville ikke ha vært en Kirke i det hele tatt. Kirken

er Kristi legeme. Vi er alle mennesker skapt i Guds bilde, innlemmet i Kristi legeme som Kirke. Dens identitet ville ikke være fullstendig hvis ikke kvinnen var der. Gud skapte både mannen og kvinnen, slik at de to kunne utfylle hverandre.

– Det er nonnene som har drevet frem alle sosiale institusjoner og mye av menighetsarbeidet etter at kirken kom tilbake til Norge etter reformasjonen.

Ordenssøstrene har vært viktige bidragsyttere ikke bare for Kirken, men for hele samfunnet. De har etablert og drevet flere viktige samfunnsinstitusjoner. St. Sunniva skole i Oslo og Vår Frues hospital ble opprettet og drevet av St. Josephsøstrene. St. Fransiskus Xavier søstre drev skoler, sykehus og barnehager både i Haugesund og Bergen. St. Carlo Borromeussøstrene drev flere sykehus og helseinstitusjoner som St. Torfinn øyeklinikk i Hamar og Stella Maris i Kristiansand. ▶

– Nonnene har arbeidet som sykepleiere, barnepas-sere, lærere og husholderske for prestene. Jeg ble kjent med Kirken tidlig da jeg gikk på St. Sunniva skole og har selv sett hvor mye søstrene har investert i Kirken. I boken *Nonner i storm og stille* beskriver Sr. Else Britt Nilsen OP. de kvinnelige kongregasjonenes innsats i Norge.

HJEM FOR ELDRE DAMER?

Dominikanerinnene etablerte Lunden kloster for 70 år siden. Da var det kontemplative ordenslivet ukjent i Norge. De gjen-åpnet den tradisjonen og ble det første kontemplative klosteret i Norge etter reformasjonen. Karmelittsøstrene i Tromsø og citerciensersøstrene på Tautra fulgte så etter.

– Da vi kom, var et kontemplativt kloster et ukjent fenomen i Norge. Man ville helst ha klosterfolk som var aktivt engasjert ute blant folk i en form for samfunnstjeneste. Vi ble nok i utgangspunktet sett på som et hjem for eldre damer, sier sr. Anne-Lise og ler.

– Men husk at også bønn er en samfunnstjeneste, legger sr. Anne-Lise til.

YDMYKHET I KARRIERENS TID

Da Jomfru Maria åpenbarte seg i grotten i Lourdes, sto hun på en klippe. En sten fra denne er nå murt inn i veggen bak alteret i Lunden klostets mariakirke og er klosterets grunnsten.

– *Hva betyr Maria for kvinnenes posisjon i Kirken?*

– Hun er først og fremst Kirkens mor. Hun er Jesu mor, og mor for hele Kristi legeme, som er Kirken. Det annet vatikankonsil viet henne et eget kapittel i det viktige dokumentet om Kirken, *De ecclesia*. Hun er de kristnes forbilde. Hun går i forbønn for oss. Vi lærer å følge Kristus i hennes fotspor. Før han døde på korset sa han til disiplene Johannes. «Her er din mor». Og til Maria: «Her er din sønn».

I et intervju på katolsk.no forteller leder av Norges unge katolikker, Katherine Equivel, at jomfru Maria lærer en ydmykhet i en tid hvor fokuset er å gjøre karriere. Utsagnet gjorde inntrykk på sr. Anne-Lise.

– Jeg tror det i vår tid er vanlig at kvinner søker utdannelse for å ta del i samfunnsutviklingen. Maria viser oss at drivkraften ikke skal være bare det som gagnar oss selv, men det felles beste. Ikke konkurranse, men tjeneste. Akkurat slik levde jomfru Maria sitt liv. Hun var ydmyk, beskjeden og tilbakeholden, men hun var der, sier sr. Anne-Lise bestemt.

– *Gjør de kvinnelige helgener kvinnens posisjon mer sentral i Kirken og i tros livet?*

– Alle hellige er forbilder for oss, uavhengig om vi er menn eller kvinner. De gir oss konkrete eksempler på veien til Gud. De har viet sitt liv til ikke å søke seg selv, men Gud.

KVINNELIG SLITESTYRKE

– *Maria har vært – og er – viktig for deg. Kan du nevne andre kvinnelige helgener som har inspirert deg i ditt virke? Hvordan?*

– Jeg er veldig knyttet til Lourdes og Den hellige

Bernadette Soubirous, som fikk se jomfru Maria og motta budskapet om omvendelse. Hun hadde denne ydmykheten som er total fri fra egen nytte og tvers igjennom åpen for å ta imot. Hun likte ikke å bli snakket opp. Hun ble nonne og levde i det skjulte resten av sitt liv.

– Birgitta av Vadstena er et annet stort forbilde. Hun var en myndig, avbalansert og handlekraftig kvinne, men samtidig ydmyk. Og Maria Magdalena. Hun kalles «apostlenes apostel» og er vernehelgen for dominikanerordenen. Og Katarina av Siena. Hun ville gjenoppbygge Kirken.

– *På hvilken måte har disse vært forbilder for kvinner?*

– De har vist den spesielle typen slitestyrke som kvinner har.

– *Slitestyrke? Hva mener du?*

– Jeg sikter til en type utholdenhet og offervilje som sitter i kvinnen. Når Den hellige ånd bruker de gavene som er nedlagt i kvinnens natur, kan kvinner nå veldig langt. Vi kjenner mange sterke kvinner opp gjennom kirkens historie, som Hildegard av Bingen og Teresa av Avila, som aldri lot seg overmanne eller kue av noe som helst. De var drevet frem av kjærlighet til Gud og menneskehetens frelse.

– *Unn Falkeid mener at Kirken for skjellsbehandlet ordenssøstrene ved å sperre dem inne bak et gitter for å gjøre klosterlivet så lite attraktivt som mulig for kvinner. Du har selv sagt at du ikke ønsket å leve bak gitteret. På hvilken måte har dette strenge regime påvirket kvinnene?*

– Dette gitteret er litt morsomt fordi det opprinnelig kom inn i kvinneklostrene som en form for beskyttelse. I urkirken ble det ansett som farlig for jomfruer å leve alene. Kirken ønsket å beskytte kvinnen fra overgrep og kidnapping. Men etter hvert ble gitteret et symbol på det kontemplative liv. Kvinnene som levde et kontemplativt liv skulle beskyttes fra det som virket avledende eller truende i samfunnet. Men dette var en sosial og ikke en religiøs begrunnet ordning, poengterer sr. Anne-Lise.

Det annet vatikankonsils dekret ga klosterordene frihet til selv å velge den type klausur som de måtte ønske.

PRIORINNE: I år er det 60 år siden sr. Anne-Lise trådte inn i klosterlivet. Hun ble valgt til priorinne for første gang i 1980. I april 2019 ble hun enda en gang valgt til priorinne for en treårsperiode.

«Maria viser oss at drivkraften ikke skal være bare det som gagnar oss selv, men det felles beste. Ikke konkurranse, men tjeneste. Akkurat slik levde jomfru Maria sitt liv.»

– Karmelittene er eremitter, og de ønsker å holde på gitteret, både som et symbol og som en beskyttelse av sitt kontemplative liv. Vi dominikanere har en mer åpen form for klausur. For oss er det ikke nødvendig å ha gitter.

BEGYNNELSEN

I år er det 60 år siden sr. Anne-Lise trådte inn i klosterlivet. Hun ble valgt til priorinne for første gang i 1980, da hun var 40 år gammel. I april 2019 ble hun enda en gang valgt til priorinne for en treårsperiode.

– *Hvordan har kvinnenes stilling i Kirken endret seg på disse årene?*

– Den er en helt annerledes enn for 60 år siden! Den gang var det nokså sjelden at kvinner tok høyere utdanning. De fleste unge piker tok avgangseksamen med det som i dag kalles studiekompetanse. De fleste hadde bråhast med å bli gift og få seg en jobb, så de begynte på sekretærlinjen og gikk på husmorskole. Mange av mine samtidige giftet seg på den tiden jeg gikk i kloster, sier sr. Anne-Lise.

Hun mener at i Norden er kvinnen i dag så godt som likestilt med mannen, og ikke lenger undertrykket eller undervurdert.

– Kvinnen skal ha sin rettmessige plass i samfunnet og bli rettferdig behandlet. Kvinnen og mannen utfyller hverandre, ikke bare seksuelt, men også mentalt. Det viser Kirken oss.

– *På hvilken måte?*

– Pave Frans legger vekt på hvor viktig kvinnens stemme og tilstedeværelse er, også i Vatikanet. I det siste er det kommet to store fremskritt. Det ene er at kvinner nå kan vigsles til den formelle akolytt- og lektortjenesten, som er to skritt på vei til prestatetjenesten. Den andre er at paven har utnevnt en fransk nonne og teolog til undersekretær i bispesynoden.

– *Hva mener du med fremskritt i denne sammenheng?*

– At Kirken blir seg bevisst. Det er ikke de politiske fremskrittene som er viktige, men den levende tradisjonen. Den søker sin inspirasjon gjennom hele Kirkens historie, men den må iverksettes i den verden vi lever i idag. Ellers er ikke Kirken troverdig, sier sr. Anne-Lise.

Hun nevner to viktige poeng som må tas med før utvikling kan skje: At Kirken er universell og at kvinnens stilling andre steder i verden ikke er som her i Norden.

– Kirken må å få med seg hele verden før den tar viktige beslutninger. Hvis ikke blir det fare for en splittelse som ikke Kirken tåler. Allikevel skal ikke nonnene

bare lage mat og vaske trappoppenger, men bruke alle sine nådegaver i aktiv tjeneste for å bygge opp Kirken, poengterer hun.

KVINNELIGE NÅDEGAVER

Sr. Anne-Lise er opptatt av at det er mye en kvinne kan gjøre uten å være prest. Det som er forbeholdt en prest, er å frembære messeofferet, høre skriftemål med absolusjon og konfirmere.

– Kirken sier at disse ting kan ikke en kvinne gjøre, men det er veldig mye annet hun kan gjøre! Kvinner må ikke gjøre alt det menn gjør. De har sine egne nådegaver til tjeneste i Kirken, og de utfyller mannens oppgaver.

– Kanskje jeg er gammeldags, ler sr. Anne-Lise. Men jeg er svært opptatt av at det skjer en utvikling – så lenge den er veiledet av Den hellige ånd.

KVINNER SKAL VÆRE KVINNER

At Vatikanet ansetter kvinnelige toppledere viser at paven vil inkludere kvinner i Kirken. I Norge er kanslerne i Oslo katolske bispedømme og Trondheim katolske stift kvinner. Pave Frans viderefører mye fra Det annet Vatikankonsil. Vi står ikke stille. Det er vår oppgave å føre tradisjonen videre.

– Det er fantastisk, levende og håpefullt, sier sr. Anne-Lise. Hun legger også til at kvinner skal være glade for å være kvinner. De må utnytte de ressursene de har på alle områder. Kirken trenger kvinnene. •

STERKE: – Vi kjenner mange sterke kvinner opp gjennom kirkens historie, som Teresa av Avila, som aldri lot seg overmanne eller kue av noe som helst, sier Sr. Anne-Lise.

HØYE OG KONKRETE MÅL: Caritas Norges generalsekretær Martha Skretteberg håper pave Frans vil sette ambisiøse mål for antall kvinner i ledende roller i Vatikanet.

– Kirken og Caritas trenger konkrete mål

Norske Caritas' generalsekretær er ikke i tvil: For å få flere kvinner i lederposisjoner i Kirken trenger man helt konkrete mål. Martha Skretteberg oppfordrer Caritas Internasjonalis til å ha som mål at innen 2030 skal 30 prosent av lederne i organisasjonen være kvinner!

TEKST: KATHRINE LÅVER

Hun håper også pave Frans vil sette konkrete mål for kvinnelige ledere i Vatikanet.

– Det finnes utrolig mange kompetente kvinner å ta av. Det aller viktigste er å skape en kultur som gir kvinner tilgang til lederposisjoner, understreker hun.

FLERE KVINNER I VATIKANET

Som den eneste kvinnelige topplederen med minoritetsbakgrunn i en humanitær organisasjon i Norge, mener generalsekretæren i Caritas Norge at flere kvinnelige ledere vil føre til økt tillit til Kirken, spesielt fra kvinnene selv.

Hun håper derfor pave Frans vil sette et ambisiøst mål for antall kvinner i ledende roller i Vatikanet. Her kan det hentes inspirasjon fra selveste Statens pensjonsfond utland, det såkalte Oljefondet, har som prinsipp under sin nye leder, Nicolai Tangen: Fondet investerer kun i bedrifter der minst 30 % av styret er kvinner.

KVINNELIG DELTAGELSE

Martha Skretteberg vokste opp i Bogotá, hovedstaden i Colombia. Hun kom til Norge da hun var 23 år for å studere kriminologi ved Universitetet i Oslo. Hun ser en viss forskjell mellom kvinners deltagelse i Kirken i Colombia og her i Norge.

– I Colombia skjer kvinners deltakelse i Kirken på alle nivåer. De er veldig aktive i menighetene, bispedømmene, Pastoral Social (Caritas) og i andre kirkelige organisasjoner. Det er flere kvinner i ledende posisjoner på mellomledernivå, men ikke i topplederposisjon.

Når jeg har vært ute i felt, har jeg sett mange ordenssøstre og kvinner lede viktige prosjekter for å nå ut til de mest sårbare. De har tillit hos den lokale befolkningen, og på den måten deltar de i et svært viktig arbeid både humanitært, men også for fred og forsoning, og det i et land som har vært i væpnet konflikt i over 60 år, forteller Skretteberg.

VÆRT 30 ÅR I NORGE

Etter endt studietid dro hun tilbake til Colombia og jobbet i landets justisdepartement før veien førte henne tilbake til Norge igjen. Hun har nå bodd her i 30 år, og innehatt mange ledende stillinger i Arbeidsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, Næringssetaten i Oslo kommune og som avdelingsdirektør i Kommunal- og regionaldepartementet. Siden 2011 har hun ledet Caritas Norge, den norske grenen av Kirkens hjelpeorganisasjon. Hun er den eneste kvinnelige topplederen med minoritetsbakgrunn i en humanitær organisasjon i Norge.

– Har det skjedd noen merkbare endringer når det gjelder kvinners posisjon i Kirken i de to landene?

– Ja, bispedømmene har også gitt flere kvinner muligheten til å innta høye lederposisjoner i Kirken i Norge, og dette gir et svært godt signal. I Colombia er det fremdeles mye som gjenstår. Det er viktig å gi flere muligheter til å være toppledere. Selv om mange ordenssøstre og legkvinner leder katolske skoler og andre institusjoner, er de fremdeles underrepresentert på toppnivå.

PÅDRIVER

Skretteberg forteller at Caritas Norge er initiativtaker til flere dokumenter som ble lagt frem for Caritas Europa og Caritas Internationalis om viktigheten av å jobbe med likestilling i Caritas-nettverket.

– Hva mener du Kirken har å tjene på å rekruttere flere kvinnelige ledere?

– Det samme som resten av samfunnet, nemlig å sikre en bred representasjon, mangfold, viktig kunnskap og erfaringer, samt å sikre ulike perspektiver og variert belysning av forskjellige saker. Da får man også

bedre beslutningsprosesser. Hvis Kirken går foran, vil det være et svært viktig signal til resten av samfunnet i katolske land, der patriarkalske strukturer og tradisjonelle kjønnsroller fortsatt er dominerende. Jeg tror også flere kvinnelige ledere i kirken vil føre til økt tillit til Kirken, sier Skretteberg.

INTERNASJONALT TOPPVERV

Tidligere i år ble Martha Skretteberg valg inn i Caritas Internationalis, paraplyorganisasjonen til 162 katolske hjelpe- og bistandsorganisasjoner som er til stede i over 200 land verden over. I dette vervet skal hun være med å styre konføderasjonens aktiviteter, både strategisk og politisk. Hun sier en hovedsak for henne vil være å sikre at kvinner får en sterkere representasjon i ledelsen i Caritas. Men hvorfor er dette viktig og nødvendig?

– Likestilling er et av FNS bærekraftsmål, og helt nødvendig for å få til utvikling for de mest sårbare, som er Caritas' mandat. Å redusere fattigdom og eliminere sult kan bare oppnås hvis kvinner og menn har like rettigheter og muligheter til å bidra til å bygge sine samfunn. Da må de ha lik tilgang på ressurser og muligheten til å delta i avgjørelser som gjelder dem, både innenfor familien og i samfunnet for øvrig. Tilsvarende må vi i vårt freds- og forsoningsarbeid tilstrebe lik deltagelse av kvinner og menn rundt forhandlingsbordet, og i ledelsen av lokale tiltak for å skape forsoning mellom ulike grupper.

– Om Caritas skal være en troverdig aktør i kampen mot fattigdom, må vi gå foran og vise at kvinner er like viktige som menn - på alle nivåer, poengterer Skretteberg.

LIKESTILLINGSPLAN

– Du skal selv bidra med å utarbeide en strategisk plan for likestilling i ledelsen i Caritas. Kan du si noe om hva du mener den bør inneholde?

– Menneskets verdighet, økonomisk rettferdighet og å prioritere de fattige, er de tre søylene i den katolske sosiallæren, som er styrende for Caritas sitt arbeid. Med dette som visjon kan vi ikke akseptere at kvinner og jenter henger etter i utvikling både sosialt, økonomisk, helsemessig og innenfor utdanning, fastslår Skretteberg.

Med dette som utgangspunkt vil Skretteberg sikre at flere kvinner blir ansatt i ledende stillinger i hele Caritas-nettverket.

– Det arbeidet vi skal gjøre ligner mye på det som er gjort i Oljefondet i Norge: Vi skal sette oss konkrete mål ►

«Om Caritas skal være en troverdig aktør i kampen mot fattigdom, må vi gå foran og vise at kvinner er like viktige som menn – på alle nivåer.»

for hvor stor andel kvinner vi skal ha på ulike nivåer i Caritas-systemet, med en klar tidsplan, sier Skretteberg.

KULTURENDRING

For å få til dette mener Skretteberg at det handler om kulturendring innenfor Kirken og i Caritas – på alle nivåer. Hovedmålet for Caritas de neste tre årene vil være å skape en kultur slik at kvinner gis mulighet til å ta lederposisjoner.

– Vi vil sette opp en kvinnekommité med representasjon fra alle verdensdelene som skal lage en helt konkret strategi med klare målsettinger. Det som er inspirerende nå er at paven og kardinal Luis Tagle, president i Caritas Internasjonalis er viktige pådrivere for å få til konkrete resultater på dette viktige arbeidet og endringer, forteller Skretteberg.

TREDOBLING AV ANTALL KVINNER

Antall kvinner i ledende stillinger i Den romerske kurie er tredoblet de siste ti årene. For å nevne noen utnevnte pave Frans i 2017 Gabriella Gambino og Linda Ghisoni, to gifte kvinner med barn, som undersekretærer i Dikasteriet for legfolk og familieliv. Sr. Carmen Ros Nortés arbeider som visestatssekretær (statssekretæren er Vatikanets «utenriksminister») i Kongregasjonen for ordenslivet. Den slovenske Nataša Govekar er leder for teologisk-pastoral avdeling. Brasilianske Cristiane Murray er visedirektør for Vatikanets pressekontor.

I 2020 utnevnte paven den første kvinnen, Francesca Di Giovanni, til viseutenriksminister. Tidligere i år endret paven en del av kirkeretten slik at også kvinner kan utføre noen av de offisielle oppdragene i Kirken. 6. februar i år ble det kunngjort at paven har utnevnt den første kvinnen noensinne til undersekretær for Synoden av biskoper, sr. Nathalie Becquart. Hun får med dette stemmerett ved synoden.

– Hva sier disse utnevelsene om hvilken retning pave Frans ønsker for Kirken?

– De viser helt klart at pave Frans ønsker å ha kvinner i ledende og sentrale posisjoner i Kirken, og at han

forstår viktigheten av dette for å holde Kirken relevant i en moderne tid. Jeg håper denne trenden fortsetter og er godt forankret i Vatikanet, sier Martha Skretteberg. •

«De viser helt klart at pave Frans ønsker å ha kvinner i ledende og sentrale posisjoner i Kirken, og at han forstår viktigheten av dette for å holde Kirken relevant i en moderne tid.»

Linda Ghisoni

Sr. Carmen Ros Nortés

Gabriella Gambino

Nathalie Becquart

Nataša Govekar

Cristiane Murray

- Viktigst er det oppriktige engasjement!

– Det er ingen hemsko å være kvinne i vår Kirke. Jeg har holdt ut så lenge i min stilling fordi det har gitt meg så mye glede og fordi jeg har møtt så mye støtte og velvilje, sier, Unn Lindgard Madsø, kansellist Trondheim stift. TEKST: KATHRINE LÅVER

I over tjue år er det kvinner som har ledet administrasjonen i stillingen som kansellist i Trondheim stift. Kari Hauge ble utnevnt i 1998. De siste ti årene har det vært Unn Lindgard Madsø.

– Jeg tror det var tilfeldig at det ble to kvinner på rad, sier hun. – Jeg var egentlig på vei til å tre ut av arbeidslivet etter å ha jobbet i barnevernet da jeg ble spurt om jeg ville ha denne jobben.

– Du ble direkte utpekt?

– Ja, men jeg tror det var mer fordi jeg hadde vist interesse og engasjement for Kirken, enn for at jeg er kvinne. Kirken verdsetter at man stiller opp og står til disposisjon. Det blir verdsatt, særlig i et så lite stift som vårt.

Unn Lindgard Madsø er utdannet sosionom og har arbeidserfaring med stats- og kommunalkunnskap, jus/forvaltningsrett, sosialpolitikk og sosialøkonomi, psykologi og sosiologi. Etter at hun konverterte til Den katolske kirke, ble hun medlem av menighetsrådet i St. Olav domkirkemenighet i Trondheim, var leder for Legmannsrådet (forløperen til pastoralrådet), var aktivt med i forberedelsen av pave Johannes Paul IIs besøk i Trondheim, arrangerte nasjonale samlingsdager på Sund folkehøyskole og ledet den nasjonale olsokkommisjonen.

PASSER GODT TIL EN KVINNE

Nå skal hun tre av som kansellist i en alder av 74 år og mener at stillingen passer godt til en kvinne.

– Hvorfor det?

– Det er positivt at det i alle institusjoner er en blanding av kvinner og menn. Da jeg jobbet i barnevernet, var det ofte en overvekt av kvinner der. Det er heller ikke det gunstigste. Jeg er glad for at kvinner kan fylle flere roller i Kirken.

Unn legger til at det er en stor fordel å ha litt bred kompetanse for denne stillingen.

– Siden vi er så få her i Trondheim, blir man i denne stillingen litt potet. Vi må trå til der det trengs. Heldigvis hadde jeg både en bredspekteret utdanning og arbeidserfaring.

KANSELLIST: Unn Lindgard Madsø har vært kansellist i Trondheim stift de siste ti årene. Nå trer hun av – og håper en kvinne tar over.

«Det er flott med kvinnelige rollemodeller, også i Kirken. Det er spesielt viktig i land hvor likestilling ikke har kommet like langt som i Norge.»

– Har du noen ganger følt at det å være kvinne er en hemsko for å lykkes i et tradisjonelt mannsdominert hierarki som Kirken?

– Det var mye som var vanskelig – særlig de første årene. Det gikk mer på at det var mange oppgaver jeg ikke hadde gjort tidligere, ikke at jeg var kvinne. Jeg har bare erfart velvilje og støtte fra prester og andre geistlige.

VIL ÅPNE OPP OG INKLUDERE

I pavens månedlige bønneintensjoner i oktober i fjor inngikk at kvinner stadig måtte få mer ansvar og flere oppgaver i Kirken. «Vi må inkludere kvinner der det tas viktige beslutninger», sa paven.

– Hva tenker du om dette?

– Kirken har jo opp gjennom tidene vært veldig mannsdominert, og det er det som var synlig utad. Jeg tenker det er bra at Kirken nå er mye mer bevisst på å inkludere og synliggjøre kvinner i ledelsen og i ulike administrative stillinger.

Unn legger likevel til at som trossamfunn har vi andre hensyn vi må forholde oss til enn sekulære organisasjoner.

– Vi er først og fremst Kirke, sier hun.

Paven har løftet frem kvinner den siste tiden ved utnevnelsen av sr. Nathalie Becquart til undersekretær for bispe-synoden, endring av kirkeretten slik at også kvinner kan utføre noen av de offisielle oppdragene i Kirken, og flere andre utnevnelser av kvinner i toppstillinger i Vatikanet.

– Hva sier dette om den Kirken paven ønsker for fremtiden?

– Jeg synes det er flott med mange kvinnelige rollemodeller, også i Kirken. Det er spesielt viktig i land hvor likestilling ikke har kommet like langt som her i Norge.

– På hvilken måte?

– De prestene som er oppvokst her i Norge har et syn på kvinner som likestilte, i takt med samfunnet her hjemme. Jeg har aldri opplevd noe selv, men jeg har hørt noen prester fra andre land i noen tilfeller har vært litt mer respektløse i sin omtale av kvinner. Jeg tenker at dette har utspring i samfunnets holdninger i de landene de kommer fra, og ikke i Kirken som sådan. Men det er viktig at paven viser hva som er den rette vei.

– Jeg tenkte at jeg skulle gå av for lenge siden, men det har vært så hyggelig, så jeg har blitt værende. Biskopene har vist meg stor tillit og støttet meg i mitt arbeide. Jeg er enormt taknemlig for at jeg har fått arbeide så mange år i Kirken.

Og som pensjonist er det fremdeles mange oppgaver jeg kan gjøre i og for Kirken. Heldigvis! Uansett om det blir en mann eller kvinne som overtar som kansellist, er det viktig at vedkommende har et oppriktig engasjement for Kirken, mener Unn. •

FAKTA

ST. PAUL MENIGHET

- St. Paul menighet i Bergen er Norges nest eldste katolske menighet, etablert i 1870.
- Menigheten omfatter nesten hele Vestland fylke, samt det som var kommunen Hornindal i Møre og Romsdal fylke.
- De siste ti årene har det vært en fastboende prest i Førde med ansvar for det som var Sogn og Fjordane fylke.
- I tillegg til Førde, hvor det er etablert et provisorisk kapell, feires det messer i Eid, Sogndal, Florø, Vik, Loen og Årdal.
- I april 2019 tok p. Zygmunt Majcher OFM over ansvaret for området.

P. ZYGMUNT MAJCHER OFM

- Født 21. mai 1965 i Przemyśl, Polen.
- Trådte inn i fransiskanernes polske provins, S. Mariae Angelorum, i 1984 i Kraków og avla de evige løfter i Kraków 4. oktober 1990. Han ble presteviet den 22. mai 1993 i Kraków.
- 1992–1994 kapellan i Konin menighet og kloster, i 1994–1997 i Kowel og Kamień Kaszyrski (Ukraina) som menighetskapellan, i 1997–2006 i Kowel, Kamień Kaszyrski, Łukówie og Lubomlu (Ukraina) som sogneprest, i 2006–2008 i novisiatshuset i Zakliczyn (Polen) og som kapellan i et sykehus.
- Kom til Norge den 15. mars 2008.
- Virket som kapellan i St. Svithun menighet i Stavanger og St. Laurentius menighet i Drammen.
- Utnevnt til kapellan i St. Paul menighet i Bergen 1. april 2019 med ansvar for Sogn og Fjordane.

«Jeg liker å arbeide individuelt og her har jeg muligheter til å gjøre nye ting.»

FRANSISKANERBROR: P. Zygmunt trådte inn i fransiskanernes polske provins S. Mariae Angelorum i 1984, i Kraków. Foto: Kathrine Låver

Katolikkene i det vestlandske fjellandskapet

Kjøreturen fra Førde til Bergen tar omtrent tre timer. Da er det godt å ha en fastboende prest i Førde med ansvar for de mange messestedene i det som tidligere var Sogn og Fjordane fylke.

- Det er ingen forskjell mellom å være prest på Vestlandet og andre steder, sier fransiskaneren, p. Zygmunt Majcher OFM.
- Men det blir mye reising.

TEKST: KATHRINE LÅVER

St. Paul menighet, med sognesete i Bergen, strekker seg ut over hele Vestland fylke, samt det som tidligere var kommunen Hornindal. Menigheten er Norges nest største i areal og aller størst når det gjelder antall registrerte medlemmer.

Det vestlandske landskapet byr på fantastiske naturopplevelser med bratte fjell, isbreer, kystlandskap, øyer, langstrakte fjorder og imponerende fossefall. Men også på lange avstander mellom menighetens troende. I 2020 hadde St. Paul menighet flest registrerte medlemmer etter Den norske kirke i Bergen by. Men det bor også mange katolikker andre steder innenfor sognets grenser. I 10 år har det vært en fastboende prest i Førde som har hatt ansvar for hele det tidligere fylket Sogn og Fjordane.

SYV MESSESTEDER

P. Zygmunt Majcher OFM flyttet til Førde i april 2019 for å ta over ansvaret for området med hele syv forskjellige messesteder.

– *Hvordan har tiden som prest i Sogn og Fjordane vært?*

– I begynnelsen var det viktig for meg å bli kjent med området og de pastorale oppgavene. Jeg måtte både besøke og bli kjent med messestedene og menneskene som bor der, i hele Sogn og Fjordane. Så var det nødvendig

å se på organiseringen og omorganisere endel ting, fordi det ikke hadde vært prest der på noen måneder.

Med andre ord, det var – og er fortsatt – mye å gjøre, understreker p. Zygmunt.

– *Er det annerledes å være prest her på Vestlandet enn andre steder du har vært tidligere?*

– Det er ingen forskjell mellom å være prest her og et annet sted. Man blir og er prest fra og med prestevielsen. Men hvert sted er spesielt og byr på sine utfordringer. Her er det nødvendig med mye reising til de ulike messestedene.

BYGGE FELLESSKAP

Utenom Førde, feires det messer i Eid, Sogndal, Florø, Vik, Loen og Årdal. På disse stedene lånes det egnede lokaler.

I Førde er det etablert et eget kapell i den samme boligblokken som presteboligen. Kapellet benyttes til hverdagsmesser og aktiviteter som katekese. For å få plass til alle, leies Førde bedehus for høymessen på søndager.

– *Hva er det beste med å være prest i Sogn og Fjordane?*

– Å ha mulighet til å skape et menighets-samfunn og ta egne avgjørelser. Jeg liker å arbeide individuelt og her har jeg muligheter til å gjøre nye ting.

– *Hva er mest utfordrende?*

– Den største utfordringen er å bygge fellesskapet. Førde har bare hatt én fastboende ▶

Gjennom dagen
p. Zygmunt Majcher
OMF

ANTALL E-POSTER

7

ANTALL RINGEMINUTTER

60

ANTALL KOPPER KAFFE

6

ANTALL MØTER

4

1. KOMMUNION: Barna i Førde og omegnen skal motta sin første hellige kommunion i Førde bedehus.

ÅTTE RASKE

Kristus er: Min Herre

Tro betyr: Å stole på Gud

Kirken gir meg: Styrke og håp

Ett bibelvers: «Enten dere spiser eller drikker, eller hva dere enn gjør, gjør alt til Guds ære! La hverken jøder, grekere eller Guds kirke få noe å utsette på dere! Selv prøver jeg på alle måter å komme alle i møte. Jeg søker ikke mitt eget beste, men alle de andres, så de kan bli frelst» (1 Kor 10,31-33).

Favoritthelgen: Frans av Assisi

Favorittbok: Bibelen

Det å være sogneprest er:
Å tjene Gud og mennesker

Jeg vil gjerne bli husket for:
Min iver for Guds hus og folket

katolsk prest på de siste 10 årene. Før meg var det p. Dariusz Buras og p. Marek Żur. Nå er det min tur.

P. Zygmunt skulle gjerne ha samlet de troende i et eget kirkebygg for å kunne få frem mer engasjement og flere tilbud til dem som bor i Førde og omegn.

– Før sammenslåingen med Hordaland til Vestland fylke var Sogn og Fjordane det eneste fylket i Norge som ikke hadde en katolsk kirke. Katolikker trenger en fast plass å tilbe Gud, sier p. Zygmunt.

TRE TIMER TIL BERGEN

– Hvem er katolikkene her på Vestlandet?

– De samme menneskene som i andre områder. De jobber i helsevesenet, på skoler, i byggebransjen eller med jordbruket. Flertallet av de troende er fra Polen, Slovakia og Litauen.

Det tar ca. tre timer å kjøre til Bergen fra Førde – hvis man treffer ferjen fra Lavik til Oppedal til rett tid.

– Tror du at de som bor i Sogn og Fjordane føler tilhørighet til menigheten?

– Det er Førde som er menighetens «senter» for oss. Vi er en del av St. Paul menighet i Bergen, men i praksis, for de troende, er det ingen forskjell. Alle saker kan de løse lokalt med «egen» prest som bor her på stedet.

P. Zygmunt sier at han, i tillegg til messefeiring, tilbyr skriftemål før messen og av og til er det katekesepplæring for barn og unge ved de ulike messestedene.

– Og selvfølgelig er det mye kontorsaker og samtaler med de troende.

– Hvordan ser en vanlig dag ut for deg?

– Fra kl. 7 er det tidebønn og breviarlesning.

Etterpå er det frokost og kontorjobb, forbedring av katekeser, liturgi og prekener. Så må jeg lage middag og igjen lese breviar og Bibelen. Fra kl. 18 er det vesper, tilbedelse og messe. Hvis det er behov for det, reiser jeg til de troende. Hver dag kan være litt annerledes.

– Hvor mange kommer til messene i Førde og de andre stedene?

– Før pandemien var det cirka 100 personer under høymessene i Førde. Nå er det langt færre.

Vanligvis er det ikke bare troende fra Førde som kommer til messen. Det kommer tilreisende fra Høyanger, Skei, Bygstad og Sande.

– Dette er det nærmeste messestedet for dem, sier p. Zygmunt.

PANDEMI

Det har vært få tilfeller av rapporterte koronasmittede i Førde, men 2021 begynte allikevel med kansellerte messer, også ute i distriktene.

– Hvordan har de troende taklet tiden i pandemien?

– I begynnelsen var det ikke lett. Mange personer var redde på grunn av den spesielle situasjonen. Men ettersom tiden går og vi får all informasjonen, blir vi mer og mer vant til det.

– Hvilke smitteverntiltak har du måtte innføre?

– Vi har innført alle pålagte regler: Desinfisering før og etter messer, registrering til hver messe – og vi passer på å holde avstand.

FRANS AV ASSISI

Fransiskanerordenen (Ordo Fratrum Minorum, forkortet O.F.M) ble grunnlagt av Frans av Assisi i 1209. I middelalderen hadde fransiskanerne en rekke klostre i Norge. I dag er det syv fransiskanerbrødre her til lands som tilhører tre ►

↑

KAPELL: Hverdagsmessene feires i kapellet i Hafstadveien, men det er nødvendig med et større lokale for høymessen på søndager. Foto: Kathrine Låver

↙

DIRKETESENDT MESSE: P. Zygmunt Majcher OFM direktesender messen på polsk for alle som ikke har mulighet til å komme til kirken. Foto: Kathrine Låver

ØVRE ÅRDAL: Alicja og Matilda har mottatt sin første hellige kommunion i Øvre Årdal kirke.

EN TYPISK DAG

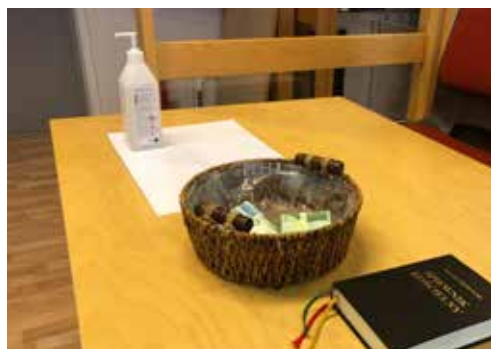
- 07:00** Står opp og ber morgenbønn
- 08:00** Spiser frokost
- 10:00** Tid for å gjøre forskjellige ærender i byen.
- 12:00** Har samtaler og påbegynner arbeidet på kontoret.
- 14:00** Breviarbønn
- 16:00** Spasertur.
- 17:30** Forberedelse av liturgien.
- 18:30** Skriftemål.
- 19:00** Hellig messe.
- 20:00** Vesper.
- 20:30** Rekreasjon
- 22:00** Bønn før jeg skal sove.
- 23:00** Tid for å gå til sengs.

forskjellige ordensprovinser. P. Zygmunt tilhører den polske provinsen med sete i Kraków, S. Mariae Angelorum.

– *Hvorfor trådte du inn i Fransiskanerordenen?*

– Det var litt tilfeldig. Det var fransiskanermunker i menigheten der jeg vokste opp, i Kraków. Jeg deltok i messer, var ministrant, hadde prøvetid før jeg ble prest – og til slutt valgte jeg å tre inn i ordenen.

– *Du kom til Norge i 2008. Hvordan gikk det til, og hvorfor Norge?*

SMITTEVERN: Selv om det er lite smitte i Førde, må regler for smittevern holdes. Foto: Kathrine Låver

– Jeg har jobbet 12 år i Ukraina, med mennesker fra både Polen og Ukraina. I 2006 flyttet jeg til et kloster i Zakliczyn i Polen. Jeg var kapellan på et aldershjem der. I 2007 erstattet jeg (midlertidig) en fransiskanerbror i St. Olav domkirke, Oslo. Mens jeg var der, spurte biskop Bernt I. Eidsvig meg om jeg ville fortsette å være i Norge, i menigheten i Stavanger. Så fra den 15. mars 2008 startet jeg min tjeneste i Stavanger med en fantastisk sogneprest – p. Rolf Bowitz.

– *Har du kontakt med de andre fransiskanerne i Norge?*

– Ja, med min medbror i Stavanger, p. Elizusz Górski. Da jeg jobbet i Drammen, hadde jeg også kontakt med mine ordensbrødre fra Larvik.

– *Hva er det beste med å være prest?*

– Å være nær Gud og nær folk.

– *Hva vil du si til dem som lurer på å besøke Førde?*

– Jeg anbefaler dem å komme til Førde i juni eller juli. Naturen er vakker her på den tiden. Jeg minner alle besøkende om å ta med gode regnklær. Det regner mye her, sier p. Zygmunt og smiler bredt. •

«Jeg samler dere fra alle landene [...].
Og jeg stenker rent vann på dere,
så dere blir rene. [...]
Jeg vil gi dere et nytt hjerte
og la dere få en ny ånd inne i dere.
Jeg vil ta stenhjertet ut av kroppen deres
og gi dere et kjøtt hjerte isteden.»

(Esekiel 36,24-26)

En motgift til forherdede hjerter

TEKST: P. JOSEF OTTERSEN

I påskevigilien får vi hele frelseshistorien utlagt i en henrivende rytme av lesninger, salmer og bønner. Den siste lesningen fra Det gamle testamentet er fra profeten Esekiel, som var prest under det babylonske eksil. Ordene gir håp om bedre tider. De anses også som et av de vakreste frempek på dåpens sakrament.

Når vi i et normalår får fylle opp kirkebenkene, ser vi tydelig at de døptes fellesskap består av ansikter fra alle folkeslag og tungemål. Som Esekiel lengter vi nå etter å komme hjem til vårt tempel, at det igjen skal være vievann i karene og at det når Herren åpenbarer sin hellighet kan være fysiske vitner til stede. Å bevitne messeofferet gjennom en skjerm er som israelfolkets dagdrømmer ved Babylons elver; det frembringer tårer og lengsel. Men kanskje kan vi benytte denne ørkenvandringen vi alle er tvunget ut i, til å ta en grundigere inspeksjon av våre hjerter.

Gud ønsker å forvandle våre stenhjerter. Et annet bibelsk synonym er å være forherdet. Vi hører blant annet i eksodusfortellingen at Farao forherder sitt hjerte og ikke vil la israelittene dra. Han er sta og egenrådig, vil være sin egen herre. Hvor ofte er vi selv ubøyelige, i trangten etter å få rett? I trangten etter selvrepresentasjon? «Bøy mitt hjerte etter din vilje, Herre» ber vi jevnlig i liturgien. Det er ingen festbrems, men snarere det som gjør oss levende: «Herre, lær meg dine budords vei», «hold meg i live på dine veier» (Sal 119, 33.37). Gjennom hele GT løftes det frem både

som et ideal og et privilegium å bli ledet av Ham, og finne glede i hans Ord. Den grunnleggende holdningen er ydmykhet, som gjør oss mottagelige for guddommelig innvirkning.

I Markusevangeliet er det disiplene som beskrives som forherdede, når de har vanskelig for å tro brønderet eller at det er Jesus som går på vannet. Kritikken går på at de ikke har latt seg forandre av Gudserfaringene. Vi er altså i godt selskap med apostlene. For bærer vi ikke alle på noen smakebiter av de himmelske herligheter? Men så er det akkurat som om opplevelsen fader bort og det blir vanskeligere å tro det. Intelletet leser troslivet som om det var skrevet i strandkanten og viskes bort av hverdagslivets bølger.

Jo dypere spor du tillater Gud å sette i hjertet, jo lettere er det å svare med tro. Å tro handler ikke om å begripe Gud, men et valg vi må ta hver dag: viljen pusher intelletet til å ta imot, bøye seg for og gå god for sannheter som er større enn menneskesinnet kan fatte. Og vi sier ja til Gud.

Når vi åpner troens øyne, kan vi gjenkjenne det uutslettelig inntrykk på sjelen vi fikk i dåpen. Seglet på at vi er kristne, at vi tilhører Guds folk, er skrevet «med den levende Guds Ånd, ikke på steintavler, men i hjerter, på tavler av kjøtt og blod» (1 Kor 3,3). Gud har allerede gitt oss et «kjøtt hjerte» i dåpen, og i konfirmasjonen har Den Hellige Ånd blåst ny livspust inn i det, slik at vi får et varmt og pulserende hjerte. Når var sist du kjente Guds hjerteslag i deg? Du har vel ikke latt det stivne til sten? •

Fortellinger om kirkens makt

Hvordan fremstilles middelalderens kristendom i norske lærebøker i historie? Det var spørsmålet Magne Fossan stilte i sin mastergradsavhandling. Han fant få positive beskrivelser, og enda færre beretninger om tro.

TEKST OG FOTO: RAGNHILD H. AADLAND HØEN

De negative fortellingene om makt var derimot mange. – Funnene viser at lærebøkene gir en skjev og uriktig fremstilling av historien, sier MF-professor Kristin B. Aavitsland.

– Lærebøkene i historie fokuserer i liten grad på det religiøse. Tro, lære, ritualer og kristen trospraksis blir mer for sidekommentarer å regne sammenlignet med det som får stor plass når middelalderens kristendom skal beskrives. Det som *får* plass, er fortellingene om kirkens makt og undertrykkelse av enkeltmennesket, sier Magne Fossan.

EN IKKE-RELIGIØS KIRKE

I avhandlingen påviser han fire tendenser. Den første tendensen er at det religiøse nedtones.

UNDERVURDERT:

– Klostrenes bidrag til europeisk kulturutvikling – fra litterær overlevering til utvikling av jordbruksmetoder – kan knapt overvurderes, men er ofte sterkt undervurdert, sier MF-professor Kristin B. Aavitsland. Bildet viser Norges kanskje eldste kloster: Selja kloster ved Stadthavet.

– Få trosforestillinger beskrives, og kristne handlinger blir fremstilt mer som påbud enn som religiøst motiverte. Og mens troen tones ned, tones andre ting opp. Tendens nummer to er at lærebøkene vektlegger pavens og kirkeinstitusjonens *makt*. Kirken fremstilles som en sosial og politisk maktinstusjon, ledet av paven som en politisk maktfyrste, forteller Fossan.

Maktperspektivet gjenspeiles både i hvor mye plass temaet får, i antall ord, og i ordbruken, der ord som pavemakt, maktkrav og kirkens makt går igjen ved 50 anledninger i de fem lærebøkene.

– Den tredje tendensen er at kirken fremstilles ovenfra og ned. Paven er den aktøren som vies mest fagstoff. Han fremstilles som en fri og aktiv aktør, mens den vanlige kirkegjenger er en ufri aktør som er underlagt kirken og dens påbud, forteller Fossan.

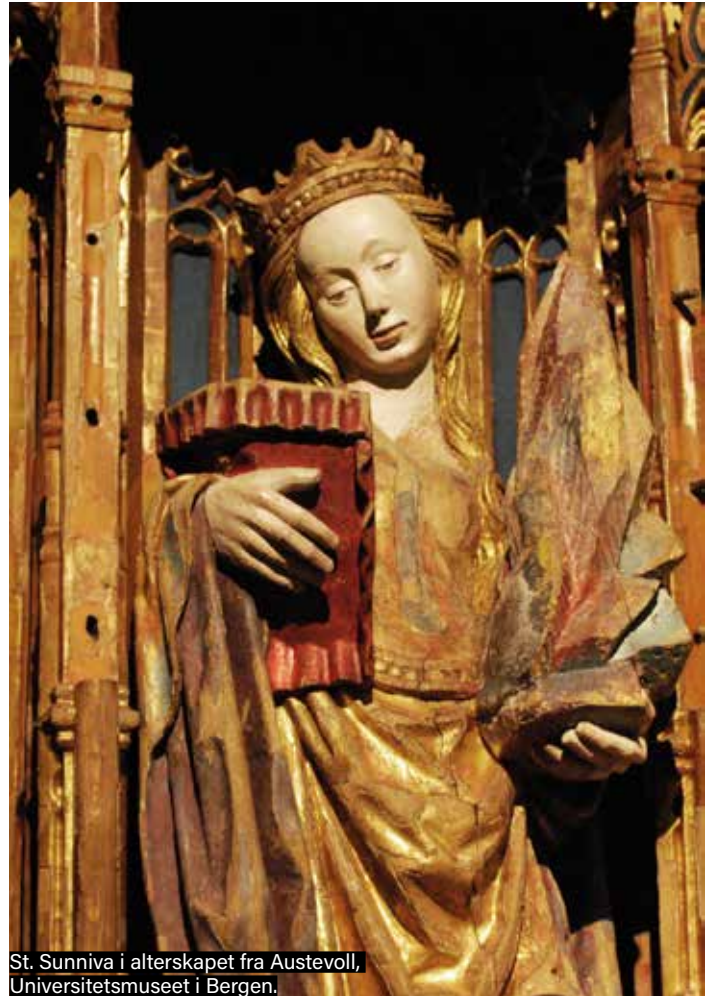
Den fjerde, tydelige tendensen han fant er at kirken tillegges flere negative enn positive beskrivelser.

– Diakoni og nestekjærlighet nevnes litt, men dette kommer veldig i skyggen av de negative beskrivelsene av hva kirken gjorde og mente. Der trosaspektet i det hele tatt nevnes,

Det undergjørende krusifikset, pilegrimsmål i Røldal stavkirke.

Nidarosdomen, Trondheim.

St. Sunniva i alterskapet fra Austevoll, Universitetsmuseet i Bergen.

trekker man hovedsakelig fram frykt og redsel for fortapelse. Håpet om frelsen nevnes derimot bare så vidt. Paven er en kynisk maktfyrste som det er lite godt å si om. Dette er i det hele tatt en kirke man er glad for at hører fortiden til, konkluderer Fossan.

– EN BAKTALT PERIODE

Professor Kristin B. Aavitsland er spesialist på middelalderens kirkehistorie. Hun er ikke overrasket over Fossans funn.

– Middelalderen er en baktalt periode. Denne avhandlingen viser hvor systematisk det er. Det er prisverdig at stereotypene blir så grundig dokumentert som de blir i denne avhandlingen. Ut fra allmennvitenskapelige kriterier kan man si at dette er en skjev og uriktig fremstilling av historien, sier Aavitsland.

– Det at kirken i Norge presenteres som noe ytre påført, og som undertrykkende, er historikeren Edvard Bulls syn fra mellomkrigstiden. Det er veldig utdatert. Det er få i dag som ville hevde det. Den rent sekulære og marxistiske historieskrivingen er litt på hell. I akademia er det ikke lenger slik at religion forstås i rent maktpolitiske termer. Det tar nok

Magne Fossan

Professor Kristin B. Aavitsland

imidlertid litt tid før dette sildrer ned til læreboknivå, sier professoren.

– Den nyeste læreboka, fra 2013, er den beste. Den er mest nyansert, skyter Fossan inn.

KIRKEN SOM DEN PERFEKTE FIENDE

Middelalderkirken er «den perfekte fiende for det sekulære samfunnet», mener historieprofessoren.

– 100 års sekularisme og 500 års antikatolisisme har satt seg i ryggmargen. Når du legger til samtidssjåvinismen vår – holdningen om at fortidens mennesker var dumme enn oss – får du en trippel fordomsfullhet, påpeker hun.

Virkeligheten er aldri enkel og endimensjonal. Enhver historiefremstilling vil være preget av forfatterens preferanser og tiden den er skrevet i.

– Den objektive historiefremstillingen finnes ikke. Man bør likevel kunne kreve redelighet med hensyn til å være bevisst sine egne forutsetninger, og ikke minst å bekjempe samtidssjåvinismen. I dag undertrykkes ofte stemmene fra fortiden. Jeg mener vi har en plikt til å behandle fortidens mennesker med den samme respekten som vi viser levende mennesker ►

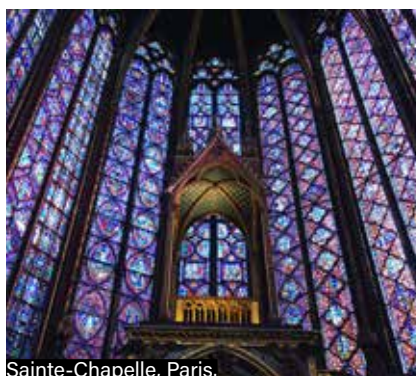
Pilegrimsmålet Iona, Skottland.

Steinutskjæringer fra Iona kloster, Skottland.

Jesus ber, Louvre museum.

Sainte-Chapelle, Paris.

Jesus tar imot gavene fra de tre vise menn, Louvre museum i Paris.

– kanskje enda mer, siden de er døde og ikke kan snakke for seg selv, sier Aavitsland.

ANDRE FORTELLINGER OM MIDDELALDEREN

Magne Fossan lytter mens professoren fortsetter:
 – Hvilke fortellinger formidler vi i lærebøkene, og hvorfor? Hvorfor skal vi lære om middelalderen? Bare for å vise at «så grusomt var det, og så heldige vi er som ikke levde da»? Det er så mye *viktig* som kommer til oss i denne tidsperioden. Hvorfor synes vi for eksempel i dag at det er viktig å ta vare på og inkludere folk vi ikke er i familie med? Hvorfor tenker vi at vi har et ansvar for folk vi ikke kjenner, til og med? Dette er verdier som er kultivert gjennom hundrevis av år i vår kultur, men det kom i middelalderen. Romerne hadde ikke denne holdningen. Ikke vikingtiden heller, sier historieprofessoren.

Gjennom kristenretten forbyr blodhevn.

“
Det er så mange av de tingene som er viktige i vårt samfunn i dag, som kommer til oss i denne tidsperioden.
 ”

Intervjuet har tidligere stått på trykk i informasjonsmagasinet MF.

Ættemakten begrenses og individet ansvarliggjøres. Norge får en rettsstat med likhet for loven. Det blir forbudt å sette barn ut for å dø, og tvangsekteskap blir forbudt.

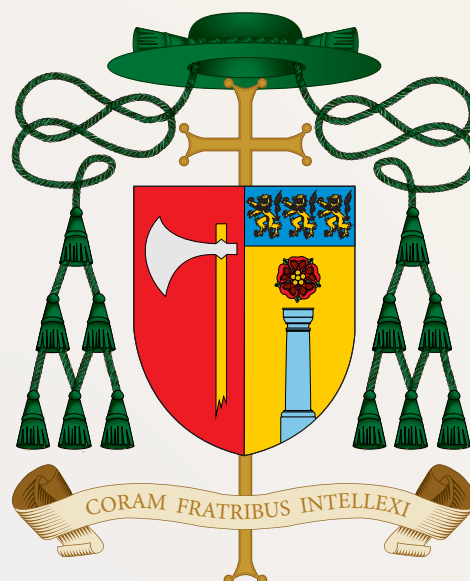
– Universitetene er et annet produkt av middelalderen. Klostrenes bidrag til europeisk kulturutvikling – fra litterær overleveling til utvikling av jordbruksmetoder – kan knapt overvurderes. Middelalderens musikk, kunst og arkitektur kunne vært nevnt. Skriftliggjøringen av vårt språk kom med kristningen. Det er *så* mange av de tingene som er viktige i vårt samfunn i dag, som kommer til oss i denne tidsperioden, sier professor Kristin B. Aavitsland.

Magne Fossan synes det har vært spennende å nærme seg historiedidaktikken med religiondidaktiske briller. Før hans avhandling har det vært forsket lite på norske lærebøkers kirkehistoriske fagstoff.

– Målet mitt er ikke å arrestere lærebokforfatterne. De uttrykker det som har vært det rådende historiesynet i samtiden de siste 40 årene. Samtidig er jeg bekymret for at negative fremstillinger av kirkehistorien kan gi skoleelever et negativt inntrykk av kristendom på generell basis. Håpet mitt er at denne avhandlingen kan bidra til noen refleksjoner rundt hvordan middelalderens kristendom fremstilles i dag, sier Magne Fossan. •

Fortellinger om kirkens makt – en kvalitativ studie

Magne Fossans mastergradsavhandling tok utgangspunkt i følgende problemstilling: «Hvordan fremstilles middelalderens kristendom i et utvalg norske lærebøker i historie for videregående trinn, fra 1976 og frem til 2013?» Bakgrunnen for avhandlingen var at norske lærebøkers kirkehistoriske fagstoff er lite forsket på. For å besvare problemstillingen ble det brukt en deskriptiv-analytisk tekstanalyse av fem lærebøker i historie.

Våre biskopers våpenskjold

Allerede på 1100-tallet brukte pave Lucius II våpenskjold. Etter hvert utviklet det seg en egen kirkelig heraldisk tradisjon. De geistliges hodeplagg ble brukt fremfor riddernes hjelm. Pavelige våpenskjold anvender den pavelige *tiara* (*tieregnum* med tre kroner over hverandre), biskopene og kardinaler henholdsvis *mitra* og *galero*, den bredbremmede kardinalhatt med passende farge.

Middelalderens forseggjorte ID-brikke

Når man hører ordet heraldikk, ser man fort for seg høviske riddere til hest med spisset lanse og blankpusset hjelm med skinnende visir. Det er ikke så dumt.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN FOTO: KRISTIN SVORTE

↑

EFFEKTIV SYMBOLBRUK: Kaare Seeberg Sidselrud har vært fascinert av heraldikk siden barndommen. – Man må skape noe nytt, særegent og helst fengende innenfor strenge rammer, deri ligger både utfordringer, kreativitet og skjønnhet, forteller Sidselrud.

Riddernes flotte og fargerike utstyr i middelalderens sagnomsuste turneringer bidro nettopp til utviklingen av den vesteuropeiske heraldikken. Men du kan like gjerne forestille deg den mektige erkebiskop Aslak Bolt, den siste erkebiskop av Nidaros Olav Engelbrektsson eller dagens nidarosbiskop Erik Varden. Kirkens menn har nemlig lenge vært utstyrt med våpenskjold i sin tjeneste. Fargeprakt har det heller ikke manglet på.

– Et våpenskjold er både en immateriell idé og et fysisk uttrykk for denne idéen, forklarer den katolske heraldiker Kaare Seeberg Sidselrud. Han har vært interessert i våpenskjold siden barndommen og har utarbeidet

mange nyere norske våpenskjold, blant andre for biskop Berislav Grgić av Tromsø. Han er rådsmedlem i det prestisjetunge *Académie internationale d'héraldique*, Det internasjonale akademiet for heraldikk.

STRENGE RAMMER

– Våpenskjoldet er et kjennetegn som utarbeides innen relativt strenge rammer, men som samtidig rommer store variasjonsmuligheter. Heraldikk er en mer enn åttehundre år gammel europeisk tradisjon som har spredd seg fra Europa til alle kontinenter, og fra eliten til alle slags grupper, og som rommer store nasjonale forskjeller, fortsetter Sidselrud.

Hans heraldikk-interesse ble vekket på Norsk Folkemuseum under illustrerte foredrag av den kjente kunsthistoriker Carsten Hopstock.

– I en rekke sammenhenger dukket det opp våpenskjold – og de interesserte meg. Heraldikken er for meg en slags parallell til poesi i bunden form eller japanske haiku-dikt. Man må skape noe nytt, særegent og helst fengende innenfor strenge rammer. I dét ligger både utfordringer, kreativitet og skjønnhet, sier Sidselrud.

FRA BISKOP TIL BONDE

Det første korstoget ble lansert av pave Urban II under konsilet i Clermont i november 1095. Det andre ble innledet i 1145. Én gang mellom disse voldsomme blodsutgydelsene i Kristi navn ble de første våpenskjoldene tatt i bruk

– Det hittil eldste kjente våpenet er antatt å ha tilhørt Geoffrey Plantagenet (1113 – 1151), greve av Anjou. Han mottok et heraldisk våpen fra sin svigerfar, den engelske kong Henrik II, sier Sidselrud.

Heraldikeren forteller at bruken spredte seg hurtig i tiden som fulgte. På 1200-tallet var det snarere regelen enn unntaket at heraldiske våpen ble benyttet.

– Dette gjaldt ikke bare adel og riddere, men også geistlige og byborgere. Enkelte bønder benyttet også våpen, om enn i varierende grad, forteller Sidselrud.

Heraldikken oppsto i Vest-Europa, antagelig først i grenseområdene mellom dagens Frankrike, Tyskland og Luxembourg. Der var det trangt om plassen, spesielt på slagmarkene, og våpenskjoldene fungerte som både en dekorativ og effektiv måte å identifisere seg på.

– Heraldiske våpen var og er i prinsippet et kjennetegn, som ble benyttet til å vise hvem

man var i forskjellige sammenhenger, fra krig og ridderturneringer til inngåelse av avtaler, utferdigelse av dokumenter og merking av hus og innbo, gjenstander og klær, sier Sidselrud, og viser til at man hadde signeter og seglstamper som ble benyttet til å beseGLE dokumenter og brev. I 2017 fant arkeologer Innocent IVs (1243–54) segl under utgravinger i Oslo. Han regjerte samtidig med den norske kongen Håkon Håkonsson, på en tid da ridderne utgjorde en viktig del av den norske høyadel.

Bruken av våpen spredte seg fra de høyere til de lavere lag i det gamle stendersamfunnet. I mange sammenhenger var de tegn på viktige posisjoner i samfunnet. Biskopene var som kirkefyrster tidlig ute med å bruke heraldiske våpen. Det gjaldt for eksempel i de nordiske land, der de var medlemmer av riksrådene, slik som nevnte erkebiskoper Bolt og Engelbrektsson.

GULL OG HERMELIN

Ordet *heraldikk* kommer av middelalderlatinens «heraldus», «herold» eller «utroper». Heroldene var simpelthen de som ropte ut navnene på deltagerne i ridderturneringene; de måtte derfor kjenne merkene – og deres betydning.

– Bruken av våpenskjold i dag varierer fra land til land, og preges av lokale tradisjoner og kultur. I noen land må våpen formelt registreres og tildeles for å kunne benyttes.

Mange steder er den klart største brukeren av heraldiske våpen offentlig sektor: staten, kommuner og fylkeskommuner, militære enheter, domstoler, universiteter etc., forteller Sidselrud.

Ett av de mest kjente eksemplene er Oslos våpenskjold med St. Hallvard, én av våre ti norske helgener, som feiret 1000-årsjubileum i 2020.

– Den katolske kirke er sammen med Den anglikanske kirke de to kirkesamfunnene som mest konsekvent benytter heraldiske våpen for sine forskjellige organisatoriske enheter og geistlige embetsutøvere. Begge har derfor en god og sterk heraldisk tradisjon, men også lokale utslag av heraldikk av svært varierende kvalitet, sier Sidselrud.

LA NED HERALDISK KOMMISSJON

Katolsk heraldikk er preget av to forhold. For det første er det en tradisjon for Kirkens hierarki og embeder, og for det andre sterke lokale tradisjoner, ifølge Sidselrud. Fra 1905 kunne Vatikanstaten smykke seg med en egen heraldisk kommisjon som regulerte utformingen

av våpenskjoldene. Den ble lagt ned i 1960, ni år senere sluttet *Annuario Pontificio*, Den hellige stols årbok, å offentliggjøre kardinaler og pavenes våpenskjold.

– Siden Den katolske kirke ikke lenger har en sentral heraldisk myndighet som godkjenner våpen, er innslaget av lokale tradisjoner styrket. Den katolske heraldikken har et system for tillegg til våpenskjold som viser hvilken rolle i det kirkelige hierarki en geistlig person har, dessuten markeres ordenstilhørighet etter reglene i den enkelte orden, opplyser Sidselrud.

Heraldikk er systematisert kunnskap om våpenskjoldenes kjennetegn og historiske utvikling. Heroldene utviklet etter hvert et særlig fagspråk, «blasonering», som beskriver våpen kort og entydig, ifølge Norsk heraldisk forening.

– Heraldiske våpen preges av at figurene i våpenet er stiliserte og ikke konkrete, en hund er en generisk, altså en artstypisk hund og ikke hunden Passopp, en borg er en bygningstype og ikke Tower of London. Man bruker farger og metaller for å skape best mulig kontraster; gull på svart bunn synes vesentlig bedre enn gull på sølv eller svart på blått. Heraldikken operer med fargene rødt, blått, svart, grønt og purpur. Den anvender metallene gull og sølv og pelsverkene hermelin og gråverk (hhv. røyskatt og ekornskinn), sier Sidselrud, som også er formann i Norsk heraldisk forening. •

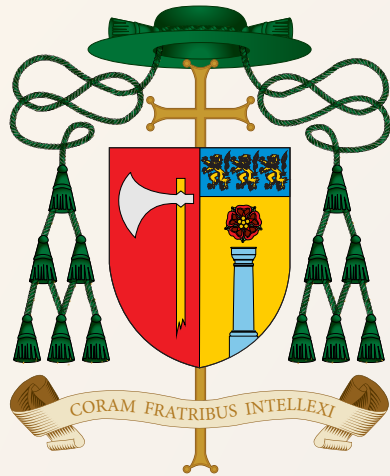

Biskopenes våpenskjold

- Våpenbeskrivelsen eller *blasoneringen* som er fagtermen, er det som heraldisk sett definerer våpenet. Det betyr at et og samme våpen kan utføres på flere måter og fortsatt være det samme.
- De norske bispevåpene følger i dag normen for katolske biskoper som styrer et bispedømme (stift), nemlig at biskopens våpen er sammenstilt med bispeddømmets våpen, enten i et kvadrert skjold eller et kløvd skjold. Hjelpebiskoper fører kun sitt eget våpen.

“
Heraldikken er for meg en slags parallell til poesi i bunden form eller japanske haiku-dikt.
”

VÅPENDRAMA: Kaare Seeberg Sidselruds våpenskjold er fra 1700-tallet. Kunstneren som har malt denne versjonen, er Einar Evar.

- Kløvd skjold: 1. felt: I rødt, en opprett, avbrukket gull øks med sølv blad (Trondheim stift). 2. felt: I gull, en blå søyle fulgt over av en rød rose med gull senter, over dette et blått skjoldhode med tre gull løver. (biskopens personlige våpen)
- Bak skjoldet en gull korsstav og over en grønn prelathatt (galero) med seks dusker (1,2,3) for biskop, hengende ned på hver side av skjoldet.
- Under skjoldet en banderole med biskopens motto: «Coram Fratribus Intellexi» (Ansikt til ansikt med mine brødre, er jeg kommet til forståelse).

Biskop Erik Varden av Trondheim

– Kan du beskrive komponentene i ditt personlige våpenskjold?

– Øksen er Olavsøksen, et symbol på Olavs martyrium. Samtidig viser den at voldens herredømme er overvunnet av Fredsfyrstens nåde: Øksen har brukket skaft. Søylene refererer til mitt motto som abbed «En søyle i Guds tempel» (Åp 3:12). En søyle tjener sin hensikt når den står stødig. Slik muliggjør den et større byggverk, et tempel som Guds folk kan be og trives i. Rosen er Olavsrosen, et tegn på evangeliets blomstring i livet liv, og selvfølgelig Trondheim bys symbol. De tre oppreiste løvene, bilder på mot, ble med meg fra mitt klostres våpen.

– Hvorfor valgte du dem?

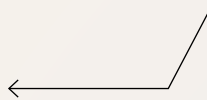
– Hver del står for egenskaper jeg håper å være mottagelig for i tjenesten.

– Hvem laget våpenskjoldet?

– Jeg fikk hjelp til å utarbeide våpenet av mgr. Charles Scicluna, erkebiskop av Malta, en lærd heraldiker.

– Du har valgt mottoet «Coram Fratribus Intellexi» som betyr («Ansikt til ansikt med mine brødre, er jeg kommet til forståelse»). Hvorfor?

– Våpenet går hånd i hånd med mitt motto, som siterer en preken av Gregor den Store. Den benediktinske paven snakker om Guds Ord som et levende budskap som virker og utfordrer oss som Kirke her og nå, og viser sitt lys og sin kraft nettopp i fellesskap; ja, det er grunnlag og mål for Kirkens enhet.

- Kvadrert skjold. 1. og 4. felt: I rødt to fravendte økser i gull (Oslo katolske bispedømmes våpen). 2. og 3. felt: kløvd i rødt og blått, i 1.felt: et dimidiert felt av i rødt en bjelke forenet (sammenføyd) med en halv stolpe alt i sølv, i 2. felt i blått en gull blomstrende stav. (biskopens personlige våpen)
- Bak skjoldet en gull korsstav og over en grønn prelathatt (galero) med seks dusker (1,2,3) for biskop, hengende ned på hver side av skjoldet.
- Under skjoldet en banderole med biskopens motto: «Labori non honori» (for arbeid, ikke for ære).

Biskop Bernt I. Eidsvig av Oslo

– Kan du beskrive komponentene i ditt personlige våpenskjold?

– Biskopens våpenskjold er utført som en kvartering, med to billedpar: Det ene består av bispedømmets våpen, fordi det er derfor jeg er her, for å tjene det. På den annen side finnes elementer fra mitt kloster. La meg nevne Arons stav, et mektig våpen: Ved hjelp av den kunne Israels folk flykte. Klosterneuburgs våpen er delvis skjult; det gjør man når man ikke lenger bor i klosteret.

Biskop Berislav Grgić av Tromsø

– Kan du beskrive komponentene i ditt personlige våpenskjold?

– Mitt personlige våpen viser til Guds ord (opplått Bibel med den første og den siste bokstav i det greske alfabet – alfa og omega) og til eukaristien (fem brød, jf. brødunderet).

– Hvorfor valgte du dem?

– Guds ord og eukaristi er viktig for meg. Når jeg bærer bispesstaven, er våpenskjoldet og mottoet knapt synlig, men i mitt hjerte og i mine tanker vises begge deler veldig godt. De hjelper meg å rette blikket mot Vår Herre, i takknemlighet og ydmykhet.

– Hvem laget våpenskjoldet?

– Heraldiker Kaare Seeberg Sidselrud fra Oslo.

– Du har valgt mottoet «Astore coram te» som betyr «Stå for ditt åsyn». Hvorfor?

– Mottoet «Astore coram te» er hentet fra den andre eukaristiske bønn: En biskop skal stå på vakt. Han skal holde verden våken for Gud. Han skal stå oppreist i tidens strømninger, stå opp for sannheten og for det gode. Å stå overfor Herren må dypest sett også være å innestå for menneskene overfor Herren. Og det må være å innestå for Kristus, for hans ord, hans sannhet, hans kjærlighet. Våpenskjold og motto er således en del av meg, det er symboler for noe høyst virkelig: «Jeg står for ditt åsyn og jeg tjener deg, min kjære Herre. Amen.»

- Kvadrert skjold: 1. og 4. felt: i sort, en gull kompassrose belagt med en rød rondell som igjen er belagt med et svevende likearmet gull kors, i skjoldfoten en gull lilje (Tromsø stift). 2. og 3. felt: i rødt en brødkurv med fem brød, alt i gull fulgt over av en opplått gull evangeliebok med sølv sider hvorpå bokstavene alfa og omega i rødt.
- Bak skjoldet en gull korsstav og over en grønn prelathatt (galero) med seks dusker (1,2,3) for biskop, hengende ned på hver side av skjoldet.
- Under skjoldet en banderole med biskopens motto: «Astore Coram Te» ([for at du holdt oss verdige til å] stå for ditt åsyn [og tjene deg]).

«Mottoet «Astore coram te» er hentet fra den andre eukaristiske bønn: En biskop skal stå på vakt.»

– Hvorfor valgte du dem?

– De fleste av elementene er selvforklarende, men la meg utdype Arons stav, som er hentet fra Verdunalteret (1181) i Leopoldskapellet i Klosterneuburg. Jeg satt slik til da vi feiret messe foran alteret i det gamle kapittelhuset, at jeg så rett på den. Det heraldiske symbolet fascinerte meg. Da jeg selv behøvde et våpenskjold, kom jeg på dette, og valgte staven.

– Hvem laget våpenskjoldet?

– Den ledende heraldiker i Slovakia, som sto i Bruno Heimtradisjonen. Heim (som i sin tid var nuntius til Norden) sto bak bispedømmets våpenskjold, samt våpnene til pavene

Johannes XXIII, Paul VI, Johannes Paul I og Johannes Paul II.

– Du har valgt mottoet «Lavori non honori, omnes vires meae sacrentur», som betyr «Arbeidet, ikke æren, skal mine krefter være viet.» Hvorfor?

– For det første fordi det er passende for en biskop, og kanskje særlig når man skal være et såpass nøkternt sted som Norge. Da setter man sitt håp til arbeid og anstrengelse, ikke en forventning til særbehandling (som jeg for øvrig ikke hadde). For det annet: Det var kardinal Friedrich Gustav Piffels valgspøråk, og det var den Klosterneuburg-broder som var biskop. Han tjener som et godt forbilde.

LUCY MUKURIA:

En uvanlig kvinne

Når verden roper, trår Lucy Mukuria til. Hvor henter hun energien sin fra? Har hun et overflødigshorn på lur? Hun er lærer og hjelpearbeider, mor, hustru og gründer og enda har hun krefter til å se med smil og entusiasme på verden rundt seg!

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO:KRISTIN SVORTE

Lucy Mukuria er en ildsjel med et brennende engasjement for sine medmennesker.

– Du må utvikle dine evner, du må like det du holder på med, sier hun overbevist. Finn frem til det du kan og gjør noe ut av det!

Det er dette pedagogen Lucy prøver å fremelske hos sine elever på voksenopplæringen i Lørenskog, der hun har arbeidet i over 20 år.

FRA KENYA TIL NORGE

Lucy var 29 år da hun kom til Norge fra Kenya.

– Det er akkurat 30 år siden i disse dager; hun sjekker datoen på mobilen. – Jeg kom ikke som flyktning. Mannen min hadde studert til arkitekt i Norge, og så ville han bygge videre på utdannelsen sin. Vi var nygifte og ventet vårt første barn.

Paret bosatte seg på Skui i Bærum. Overgangen til norsk vinterklima taklet hun fint. Hun kommer nemlig fra byen Limuru, som ligger i cirka 2000 meters høyde, om lag 45 km fra Nairobi.

– Der kunne det bli veldig kaldt, forteller hun, særlig morgen og kveld. Ofte blåste det en gjennomtrengende vind, men snø hadde vi aldri. Vi var seks barn i familien. Mine

foreldre var fromme mennesker, og den katolske troen preget hverdagen. Hver ettermiddag ba vi rosenkransen sammen; og vi ba selvfølgelig både borbønn og andre bønner. Tenk, min far har i mange, mange år stått opp klokken tre om natten for å be! Så legger han seg og sover videre. Vi barna kunne nok bli lei av skriftemål og kirkegang. Men med tiden kom vi tilbake til et aktivt katolsk liv.

– Siden vi ikke levde i et velferdssamfunn, var det viktig at familie og venner hjalp hverandre. Det er et trekk ved den kenyanske kulturen og kalles «harambe». Jeg tror man best kan oversette ordet med «dugnad»: Uansett hva vi gjør, drar vi lasset sammen. Har noen for eksempel ikke råd til skolegang eller studier, er det vanlig at lokalsamfunnet trer støttende til.

Kanskje er det denne mentaliteten som har gravert seg inn i Lucys personlighet og driver henne fremover? Faren lever fremdeles. Moren gikk bort i 2008. Lucy besøkte henne på dødsleiet en gang hun dro til Sudan på FN-opdrag. To brødre og en søster bor fremdeles i Kenya, mens en annen søster bor i Norge.

– Savnet av familien er det verste med å bo i et annet land. Jeg reiser og besøker dem når det er mulig, og så holder vi kontakten på Skype. Vi måtte avlyse en planlagt reise til ▶

FAMILIE I KENYA: – Savnet av familien er det verste med å bo i et annet land, sier Lucy. Hun besøker dem når det er mulig, og holder kontakten via Skype. Men koronasituasjonen har vært en stor belastning, innrømmer hun.

hjemlandet i fjor. Far er over åtti år, og han er flink til å skrive og ta kontakt, men koronasituasjonen har vært en stor belastning.

ETABLERINGSFASEN

Da Lucy kom til Norge, begynte hun straks på norskkurs. I april fødte hun en gutt, men allerede etter sommerferien var hun tilbake på skolen. Etter avsluttet norskkurs jobbet hun litt, så kom barn nummer to.

Selv om Lucy hadde fullført videregående skole i Kenya, ga denne utdanningen ikke studiekompetanse i Norge. Likevel fikk hun ikke ta videregående skole om igjen her i landet. Imidlertid plusset hun på utdanningen med sosial- og helsefag på Rosenvilde videregående skole. Etter endt skolegang, med gode resultater, kom hun inn på faglærerutdanningen i ernæring, helse- og miljøfag ved Høyskolen i Akershus. Barna var vel anbrakt i barnehage; nå var alt på stell.

– Jeg ble ansatt ved voksenopplæringen i Bærum før jeg hadde fullført høyskoleutdanningen. Hver fredag underviste jeg innvandrere i helse og ernæring. Da vi senere flyttet til Strømmen, gikk jeg og snakket med ledelsen for det lokale voksenopplæringssenteret der. Samme dag ansatte de meg. Jeg var så heldig!

Driftig, er vel like dekkende; for et pågangsmot!

– Oppgaven min var å lære innvandrerkvinner å lage sunn mat. Skolene i området hadde nemlig ropt varsku om at en del elever hadde

usunn skolemat med seg. Først kom det seks kvinner fra Tyrkia på kurset mitt. Jeg innså straks at vi hadde et uventet problem: Kvinnene kunne ikke norsk. Derfor begynte jeg med å gi dem norskundervisning. Det gikk så bra at jeg deretter fikk en ny gruppe med kvinnelige elever, denne gang fra Pakistan.

– Jeg er veldig opptatt av mat og helse blant innvandrere. Det er nemlig ofte slik at de etter å ha bodd en tid i Norge får livsstilssykdommer. I hjemlandet har de kanskje vært beskjeftiget med å brødfø familien, og når de kommer hit, er et norskkurs gjerne det eneste de har å fylle dagene med. I tillegg har de råd til mat de ikke har kunnet unne seg før, som brus eller junk food. Ofte sitter de også mye stille foran tv-skjermen eller datamaskinen. Det er derfor viktig at jeg kan lære dem om sunn mat, og av samme grunn legger jeg ut videoer på YouTube om mat og helse.

I 2001 ble Lucys stilling ved Lørenskog voksenopplæringssenter gjort fast.

Beretningen om yrkeskarrieren kunne ha vært slutt her. Men Lucy hadde mer energi å øse av. Den grelle kontrasten mellom hennes egen trygge tilværelse i Norge og de elendige forholdene mange andre steder i verden drev henne videre. Der ute var det et skrikende behov for hennes kompetanse og bistand.

NÅR NØDEN ER STØRST ...

– I 2004 ble jeg ansatt i Flyktninghjelpen. I samarbeid med FN-organisasjoner, som UNICEF, sendte de team ut på oppdrag til ekstremt fattige områder i verden for å kartlegge helsetilstanden til kvinner og barn. Arbeidet gikk for eksempel ut på å måle omkretsen på armene til barna, for å bestemme hvem som led av underernæring. Vi skulle registrere behovet for mat i bestemte områder, for FN måtte ha konkrete fakta, så de kunne komme folk til unnsetning der det trengtes. Vi bidro med tall og kartlegging, FN bidro med mat. Det hendte også at jeg holdt kurs i ernæring for nøkkelpersoner i et område, så de igjen kunne bringe kunnskapen ut lokalt.

DARFUR

I 2005 reiste Lucy på sitt første oppdrag - til Darfur, en provins vest i Sudan. Den humanitære situasjonen der var prekær, etter en periode med kamphandlinger og strid mellom lokale opprørere og regjeringsstøttede militsgrupper. Den sudansk-arabiske Janjaweed-militsen brente ned hele landsbyer og masakrerte innbyggerne.

– FN-personalet måtte kjøre i konvoi, og det var strenge restriksjoner. Hver halvtime var vi

pålagt å rapportere til hovedkontoret, så man til enhver tid visste hvor vi befant oss. Vi skulle besøke syv forskjellige landsbyer for å kartlegge ernæringsforholdene. På tilbakeveien var den ene landsbyen brent ned til grunnen. Utradert! Antakelig hadde Janjaweed-krigere kommet ridende på sine hester og herjet i mellomtiden. Det var heller ikke uvanlig at lastebiler kjørte omkring på måfå med lastep Janet fullt av fryktinngytende, bevæpnede menn.

SØR-SUDAN

I en treårsperiode fra 2006 reiste Lucy jevnlig til Sør-Sudan med UNICEF for å finne samarbeidspartnere til å drive klinikker som behandlet underernærte. Året før var det inngått en fredsavtale mellom regjeringen i Sudan og frigjøringsbevegelsen i sør, etter 21 år med borgerkrig.

– Landet var krigsherjet. Hus måtte bygges opp igjen, utdanningsinstitusjoner og helses tell lå nede. På sykehusene var det ikke fagpersonell, tilfeldige hjelpere arbeidet som helsearbeidere. Legemangelen var prekær. UNICEF forsøkte å bidra, for eksempel med sammenleggbare plastsenger for å lette situasjonen

«I periodene jeg var utstasjonert, tok han godt hånd om guttene, laget mat og hjalp dem. Hvis ikke han hadde støttet meg 100 %, kunne jeg ikke ha reist.»

LUCY OM MANNEN SIN

på fødestuene. Det var soldater over alt; men man ble vant til det. Det fantes ingen rettssikkerhet, så man måtte opptre svært forsiktig. Skulle du være uoppmerksom og for eksempel kjøre ned noen på gaten, ville du bli drept og bilen brent. Rett og slett.

– Det hendte vi måtte bruke småfly som transportmiddel. Jeg husker spesielt en gang jeg måtte fly fra Rumbek til et sted som heter Malakal, der jeg skulle holde et kurs. Da flyet skulle ta av fra rullebanen, kjørte det cirka 200 meter og stoppet. Noe var galt. Vi så piloten rote rundt for å prøve å fikse feilen. Heldigvis greide han det ikke. Jeg sa, jeg går ikke inn i det flyet igjen! Jeg tør ikke tenke på hva som kunne ha skjedd.

– Da jeg for første gang landet på flyplassen i Sør-Sudan, stod det en masse gamle fly der som så ut som om de hadde kræsja! Lucy grøsser ved den uhyggelige tanken.

For en utenforstående virker oppdragene hun har vært med på, temmelig farlige. Hun må da ha vært redd.

– Det hendte nok, men som oftest var jeg konsentrert om å gjøre et arbeid. Jeg tenker slik: Gud, du er med meg. Du vet at jeg skal være her akkurat nå, så da vil du vel bevare meg. Men det skjer jo ulykker med andre mennesker, og jeg er ikke spesiell, så livet mitt ligger i dine hender.

– I 2012 reiste jeg til Sør-Sudan igjen for to-tre måneder. Denne gangen jobbet jeg med FNs flyktningorganisasjon, UNHCR. Som ved noen tidligere anledninger skulle vi bo i telt. ▶

På området var det en del huler i bakken, kalt «fox holes» – «revehi». Vi hadde skuddsikre vester liggende klar, og hvis stedet ble angrepet eller bombet, skulle vi få på oss vestene og krype inn i revehiene. Heldigvis skjedde det ingen angrep, for jeg var nesten reddere for hulene enn for bombene. Ofte hadde jeg nemlig hørt landsbykvinner hyle og lage et forferdelig leven fordi det fantes slanger i området. Tenk deg hvordan en slik god, varm hule kunne være en lun bolig for slanger og skorpioner!

Bare tanken kan få en til å grøsse. Hjelpearbeiderne var utsatt for farer av mange slag.

– En del sudanesere har et voldsomt temperament. En gang jeg var i Sør-Sudan med UNICEF, bodde vi i et gjestehus med felles spisesal. Alt det praktiske ble ordnet av en manager. Av en eller annen grunn var en av personalet blitt sparket, jeg kjenner ikke bakgrunnshistorien. Den fornærmede samlet en gjeng som kom tilbake og gikk løs på manageren. Han ble skamslått. Det var blod overalt. Heldigvis hadde UNICEF lege på stedet og fikk fraktet ham til sykehus i Nairobi. Etterpå fikk vi fra FN beskjed om å holde oss på rommene våre og ikke åpne dørene. I kjølvannet av det som hadde skjedd ble nemlig det nasjonale militærpolitiet sendt til stedet. Plutselig smalt soveromsdøren min opp, og kanskje så mye som 20 høyreiste menn trampet inn. Måten de glodde på meg på, det var det verste. Da var jeg skjelven! Hva som skjedde på de andre rommene, vet jeg ikke. Jeg unnslopp med skrekken, heldigvis.

JEMEN

– Jeg dro til Jemen i 2010 og ble der i seks måneder. Det var rett før urolighetene startet. Der deltok Flyktningshjelpen i FNs matvareprogram. Underernærte familier fikk produkter, som bønner og olje, mens de som led av moderat underernæring, fikk en mais- og

soyablanding tilsatt vitaminer. Vi holdt kurs i hvordan blandingene skulle brukes. I hovedstaden, Sanaá, skulle jeg holde et slikt kurs for helsearbeidere. Problemet var at deltakerne utelukkende var menn. Jeg protesterte: «I Norge har vi likestilling, dere må finne noen damer også!» På kurset kom det 50 % damer og 50% menn!

Lucy har triumf i øynene: – Det var ingen som hadde sett noe slikt før! Jeg fikk det som jeg ville. Tanken var så at tilhørerne skulle holde samme kurset på sine hjemsteder. Jeg dro rundt og hjalp dem med dette.

Lucy likte seg i Jemen. – Husene var så fine, de hadde ofte flere etasjer og flatene var av marmor eller dekorert med fliser. Folk var hyggelige, og maten var god. Landet var også preget av fattigdom, mange mennesker var underernærte.

Hun finner frem vakre bilder på nettet. – Nå er vel alt bombet, sier hun trist. – Vi er så beskyttet her i Norge. Man kan nesten ikke forestille seg hvordan det er å bo i et land der utryggheten rår.

Dette fikk Lucy erfare i Jemen. Hun satt på kontoret sitt da hun plutselig hørte mitraljøseskudd. Hun ble sittende uanfektet ved kontorpulten inntil noen skrek at hun måtte søke tilflukt.

– Jeg trodde det var fyrverkeri! Lucy ler i fistet. – Jeg var jo ikke vant til noe annet. Nå befant jeg meg plutselig i en brutal virkelighet. Folk kunne skyte gjennom vinduene. Mange vinduer var barrikadert med sandsekker.

LIVET I NORGE

– På samme tid som jeg dro på oppdrag til Darfur, hadde jeg også begynt på masterstudiet i helse og ernæring. Jeg ville skrive om kvinner og helse, siden jeg hadde stor erfaring på feltet. Jeg hadde nemlig registrert på voksenopplæringskursene jeg holdt, at det var mange innvandrerkvinner som ikke fikk anvende det de hadde lært på kurset. I hjemmet var det mennene som bestemte hva familien skulle spise, og de kjøpte også inn maten. Hvis mennene ikke ville ha de grønnsakrettene jeg hadde lært deres koner, var opplæringen forgjeves. Dette ble emnet for masterutdanningen min, som jeg fullførte etter to år. Samtidig

«Jeg arbeider daglig på et sted der det kommer mennesker fra mange forskjellige land. For meg er det viktig å få dem til å forstå og respektere hverandre.»

ENGASJERT: Lucy har etablert organisasjonen «Learning Means», med det formål å gi fattige barn utdanning. – I mitt hjemland representerer skolegang en stor utgift. Jeg ønsker å gi barn fra ubemidlede familier en god skolegang.

som jeg innimellom var utstasjonert eller arbeidet på voksenopplæringen, gikk jeg på deltidsstudium. Jeg fikk god støtte av kollegene mine på skolen, som var nyttige samtalepartnere og hadde toleranse for mitt hektiske liv. Den 22. juni 2006 skulle jeg holde den avsluttende presentasjonen for mastergraden. Da hadde jeg fått beskjed om at jeg måtte av gårde om kvelden, denne gangen til Sør-Sudan. Livet var veldig oppstykket på den tiden. Men tenk at jeg fikk sjansen til å beholde den gode jobben min på Lørenskog! Jeg er så takknemlig, stråler Lucy, idet hun tar en pustepause.

Man kan få åndenød av et slikt tempo! Et naturlig spørsmål tvinger seg frem: Hvordan i all verden går det an å ha familie og leve et slikt travelt liv? Har hun ikke hatt dårlig samvittighet overfor mannen og de to barna sine? Lucy blir tankefull.

– Det har gått veldig bra med barna mine. Jeg tror ikke mannen min og jeg tenker helt på samme måten som nordmenn. Vi gikk begge på internatskole i barndommen. Det var vanlig

i våre kretser å ikke se familien på flere måneder. Som foreldre snakket vi mye med guttene våre om at jeg skulle hjelpe andre som ikke har det så bra som vi har det i Norge. Eldstemann kommenterte: «Men mamma, du hjelper andre barn, mens vi er alene hjemme.» Det stakk nok litt, men jeg syntes det var så viktig at barna mine også lærte at det finnes andre som virkelig trenger hjelp. Selv hadde de jo alt de trengte, de manglet bare kontakten med mor i perioder. Men vi skypet mye, jeg hjalp dem med hjemmelekser og fulgte dem opp. Det er klart, det var ikke lett. Men så hadde de faren sin. Han er fantastisk! Lucy blir myk i blikket.

– Han støttet meg hele tiden. Han oppmuntret meg, han sa «du klarer dette». Så i periodene jeg var utstasjonert, tok han godt hånd om guttene, laget mat og hjalp dem. Hvis ikke han hadde støttet meg 100 %, kunne jeg ikke ha reist.

UUTTØMMELIGE KILDER

Utenlandsoppdragene tok en brå slutt da Lucy fikk skiveprolaps. Da hun skulle forlate Sudan, hadde lokale sudanske UNICEF-ansatte samlet inn penger og kjøpt en gullring til henne.

– Tenk deg, de hadde ikke store inntekten, og så viste de sin takknemlighet på den måten. ►

LEDERTRENING VÅR (23.-25.APRIL)

for ungdom fra hele Norge, alder: 15-18 år

sted: Mariaholm, Spydeberg

DUGNADSHELG (7.-9. MAI)

for alle

sted: Mariaholm, Spydeberg

BARNELEIR OSLO/ØST(20.-25.JUNI)

for barn fra Østlandet, alder: 8-11 år

sted: Mariaholm, Spydeberg

BARNELEIR MIDT (20.-25. JUNI)

for barn fra Midt, alder: 8-11 år

sted: Triangelheimen, Meråker

DISTRIKTSLEIR FOR NORD (20.-25.JUNI)

for barn og ungdom fra nord Norge, alder: 8-18 år

sted: følg oss på nuk.no

VESTLANDSLEIR (25.JUNI-2.JULI)

for barn fra Vestlandet, alder: 8-14 år

sted: Fredtun, Karmøy

JUNIORLEIR (25.JUNI-2.JULI)

for ungdom fra hele Norge, alder: 12 -14 år

sted: Mariaholm, Spydeberg

BARNELEIR SØR (27.JUNI-2.JULI)

for barn fra Sørlandet, alder 8-11 år

sted: Stella Maris, Mandal

UNGDOMSLEIR (2.-9.JULI)

for ungdom fra hele Norge, alder: 15-18 år

sted: Mariaholm, Spydeberg

PILEGRIMSTUR (21.-29.JULI)

for alle unge voksne, alder: 18-35 år

sted: Pilgrimsleden og Trondheim

MINISTRANT NM (11.-15. AUGUST)

for ministranter fra hele Norge

sted: Oslo

LANDSMØTE (3.-5. SEPTEMBER)

for Landsstyret, lokallagsledere

sted: Mariaholm, Spydeberg

LEDERTRENING HØST (24.-26. SEPTEMBER)

for ungdom fra hele Norge, alder: 15-18 år

sted: Mariaholm, Spydeberg

ADVENTSAKSJONSHELG (29.-31.OKTOBER)

for representanter fra lokallagene

sted: Mariaholm, Spydeberg

18+HELG (12.-14. NOVEMBER)

for unge voksne over 18 år

sted: Mariaholm, Spydeberg

ADVENTSAKSJONEN (30.NOVEMBER-23.DESEMBER)

hele Norge

Jeg ble virkelig rørt! Og da jeg tok avskjed med Jemen, fikk jeg også gaver: et sølvkjede og en suvenir jeg har på bordet hjemme. De sa: «Du har vært en person som vi virkelig har forstått var her for oss.» Da jeg kom tilbake til Norge for godt, hadde jeg følelsen av å ha utrettet noe!

Etter utenlandsoppdragene måtte Lucys energi finne andre løp. For å fortsette sitt engasjement i humanitært arbeid etablerte hun organisasjonen «Learning Means», med det formål å gi fattige barn utdanning.

– I mitt hjemland representerer skolegang en stor utgift. Jeg ønsker å gi barn fra ubemidlede familier en god skolegang. Det er viktig for videre karriere at du har gått på anerkjente skoler. Derfor har jeg valgt ut to av de beste skolene i Kenya, Starehe girls og Starehe boys. I begynnelsen hadde organisasjonen råd til å påkoste skolegangen til seks jenter fra fattige familier i hele Kenya. Pengene blir sendt direkte til skolene, som påser at de utvalgte barna får gratis utdanning. Etter hvert har vi satset på gutter også. Vi er bare et lite team som driver denne frivillige organisasjonen. Takket være faste bidragsytere, som gir et månedlig beløp, og pengeinnsamlinger på forskjellig vis, betaler vi nå skolegang for tolv gutter og tolv jenter. Dessuten har vi seks jenter som avslutter sin universitetsutdanning i år.

Lucy viser frem en web-side med bilde av arbeidet de driver. St. Hallvard kirke i Oslo har stilt velvillig opp for organisasjonen. Selv har hun sittet i menighetsrådet der og fått mange

30 ÅR I NORGE: Det er 30 år siden Lucy kom til Norge. – Jeg kom ikke som flyktning. Mannen min hadde studert til arkitekt i Norge, og så ville han bygge videre på utdannelsen sin. Vi var nylig gift og ventet vårt første barn.

verdifulle kontakter. Hver gang hun drar til hjemlandet, besøker hun også Starehe-skolene.

TRIVSEL ER DRIVKRAFTEN

For Lucy er det viktig å gjøre en god jobb, uansett hvor hun er.

– Jeg arbeider daglig på et sted der det kommer mennesker fra mange forskjellige land. For meg er det viktig å få dem til å forstå og respektere hverandre.

Hun vil at elevene skal trives, så hun bruker ofte latter som virkemiddel. Det får dem til å slappe av i en uhytkelig atmosfære.

– Elevene skal finne sin plass, uansett om de kommer med mangelfull utdanning. Alle har noe å bidra med, vi må bare hjelpe dem. En kvinnelig elev fra Syria hadde aldri gått på skole; men hun var så flink til å lage mat. Jeg sa til henne: «Lær deg norsk, så kan du arbeide i restaurantbransjen.» Folk må like det de driver med. Ville du som gammel ha det godt på et sykehjem der personalet mislikte jobben sin?

Det er sliping og polering som får en diamant til å skinne. Lucy fremelsker og dyrker evnene hos hver enkelt i klassen sin. Slik får hun også menneskene rundt seg til å skinne. •

Edderkopper og annet spinnvilt

Nasjonal digital læringsarena (NDLA) tilbyr læringsressurser for videregående opplæring, men avslører uvitenhet om middelalderen

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Jeg hører av og til at vi kan være glade vi er ute av middelalderen. Man hadde knapt bøker og ante ikke bak frem på en edderkopp. Slik det sies på Nasjonal Digital Læringsarena om *Naturens gjennombrudd*, var kunnskapen lav siden det var kirken som besvarte spørsmål om «natur og astronomi». Gjennombruddet kom da man mente at «all kunnskap skulle ha basis i rasjonaliteten, altså det som kunne forklares. Det var ikke lenger nok å henvise til liturgi eller til Guds vilje».

MIDDELALDERENS KUNNSKAPSKILDER

Det er vanskelig å vite hvor man skal begynne å henvise til svar. En løsning er å spørre hvilke bøker man hadde i middelalderen.

Vi har dessverre få lister over dette fra vårt eget land, men vi har gode oversikter fra andre. Noen pergamentsider er bevart i Norge fordi de ble gjenbrukt til andre formål - og vi har en privat samling fra 1300-tallet.

Ikke overraskende er mye messe- og salmebøker, samt tekster fra kirkefedrene.

For noen er det nok mer overraskende at dette er langt fra alt.

Den eldste kjente teksten her i landet er en engelsk messebok fra 900-tallet. Fra 1000-tallet har vi tolv kirkelige tekster og fra 1100-tallet tretti tekster, noen også for andre enn kirkelige formål. For to av tekstene er Isidor av Seville (560-636) leksikalske ordbok *Etymologiae*, en av de mest kopierte tekstene i middelalderen.

I Norden hadde Vadstena kloster rundt 1500 tekster, men norske klostre hadde nok langt færre. På Tautra er det i 1531 listet 70 «gamle bøker», men ikke hvilke. Men at det fantes atskillige antydes av at biskop Arne i Bergen på starten av 1300-tallet hadde 36 kodekser. Ved Nidarosdomen ble det i 1550 listet opp en rekke bøker der flere må ha vært fra før reformasjonen. Det mangler tekster som antagelig var blitt fjernet eller ødelagt, men nevnes flere klassiske, som Cicero og Plinius den yngre.

KUNNSKAPSVERKER

Flere av bøkene var i høyeste grad kunnskapsbøker, fra medisin til biologi. Hadde

man spørsmål om edderkopper gikk man ikke til liturgi, men til Isidores over 20 sider fra dyrenes verden, i en trykt bok i dag. Ville man vite mer enn hva ordet edderkopp (*aranea*) kom av, gikk man til Plinius den yngres (63-113) verk *Historia naturalis* i 37 bøker. Den samlet sin tids kunnskap om planter, dyr og mineraler. Verket ble lest i middelalderen og delen om tidevann oppdatert av den lærde Beda på 700-tallet i hans *De Rerum Natura*.

Et annet omfattende verk var Albertus Magnus' (1200-1280) *De Animalibus*, som i 26 bøker presenterte og diskuterte Aristoteles og andre antikke naturforskeres skrifter om dyrene. Albertus skrev også en rekke andre verk, om mineraler, astronomi og annet.

Det er uklart hvor mye som var tilgjengelige i Norge, men merkelig om ingen fantes ved katedralskoler, klostre eller på erkebispegården i Nidaros.

NORRØN BOKSAMLING

En større privat samling er bevart - Hauksbók, nedskrevet av Haukr Erlendsson. Etter å ha vært lagmann på Island, kom

Maria bebudelse av Ragnhild Butenschøn

Torshov kirke i Oslo, er en av Norges første moderne kirker, vigslet i 1958. Frontveggen er utsmykket med relieffskulpturen Maria bebudelse av billedhuggeren Ragnhild Butenschøn.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Bebudelsen er et kjært og vanlig motiv i kristen ikonografi og kirkekunst, og Ragnhild Butenschøn har gitt motivet en ny og slående form i dette verket fra 1975.

Maria bebudelse er Herrens varsling, da engelen Gabriel kom til jomfru Maria med budskapet om at hun skulle bli med barn. Barnet skulle unngås ved Den hellige ånd, slik det står skrevet i Lukasevangeliets første kapittel, vers 26–56. I Butenschøns bronserelieff kneler Maria med himmelvendt blikk og armene er løftet og utstrakt i bønn, i oransstilling (fra latin: *orans*, person som ber). De mektige vingene som svever over Maria representerer engelen og hans budskap: «Den hellige ånd skal komme over deg, og Den høyestes kraft skal overskygge deg» (vers 35). Maria gir sitt *fiat*, sitt «la det skje», og Den hellige ånd gjør henne fruktbar med Guds ord.

TREKANT, TREENIGHET OG FUNKSJON

Torshov kirke regnes som Norges første arbeidskirke, ettersom kirkens liturgiske rom er tilknyttet ulike aktivitetsrom for menighetens

Utsmykket flere kirker

Ragnhild Butenschøn (1912–1992) har utsmykket flere kirker. Blant oppdragene for Den katolske kirke er:

- *Frans av Assisi preker for fuglene, 1955–1966?* Relieff i tre. St. Hallvard kirke, Oslo.
- *Hellig Olav, 1984.* Sveiset stål. Utenfor St. Olav domkirke i Oslo.
- *Korveggen i Lunden kloster, Oslo.* Et gresk kors, samt *St. Dominikus og Maria bebudelse (1987).* *Bebudelsen* ligner den for Torshov kirke, men den er mindre, i mesing, og vingene er mer naturalistiske.

praktiske arbeid. Bygget er i betong kledt med såkalt Hovet marmor; en lys og fossilrik kalksten fra Porsgrunnsområdet. Hovedskipet med selve kirkerommet har et spisst tak tekket med kobber, og hovedskipets grunnformer er en trekant som hviler på et rektangel. Trekantformen er arkitektorens bærende idé og trekanten går igjen i hovedskipets form, fasade og interiør.

Torshov kirke ble tegnet i 1946–47 av arkitektene Ulf Nyquist og Per Sunde, og arkitekturen er påvirket av funksjonalismen som nådde Norge på 1930-tallet. Noen av grunnprinsippene innen funksjonalismen var store flater, rette linjer, og forenklede former. Arkitekturen skulle være ny og ren i formen, og form skulle følge funksjon. I kristen kunst er trekanten et symbol på Den hellige treenighet, og trekant-temaet i Torshov kirke uttrykker dermed bygningens funksjon på symbolsk vis. Trekantformen ble et gjentakende tema innen norsk modernistisk kirkearkitektur som i Harstad kirke (vigslet 1958) og Ishavskatedralen i Tromsø (vigslet 1960).

SAMSPILL

Da Butenschøns *Maria bebudelse* tilkom i 1975, hadde Torshov kirke allerede stått ferdig i 17 år. Likevel ser det ut som om bronserelieffet alltid har vært der, og at frontveggen hadde vært ufullstendig uten denne skulpturelle formen. Forklaringen er dels at relieffet erstattet et annet skulpturelt element. Da kirken ►

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

STØTT OSS VED Å GI EN GAVE:

- ◆ Vipps-nummer: 589094
- ◆ Kontonummer: 3000 15 11110

LES OSS VED Å TEGNE ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

1984: St. Olav som en slank, ung skikkelse, skulpturert i sveiset stål av Ragnhild Butenschön utenfor Oslo katolske domkirke.

ble vigslet, hang det tre kirkeklokker på frontveggen til høyre for inngangen, men disse ble fjernet på slutten av 1960-tallet. Klokkene ringte så kraftig at kirkens orgel sto i fare, og dermed ble det bygget en egen klokkestøpul på kirkebakken.

Maria bebudelse har en sterk og klar form som forholder seg direkte og uredd til frontveggenes stramme geometri. Frontveggen har trekantform, frontveggenes vindu er en trekant, og frontveggenes flate artikuleres av en serie med trekanter. Trekanten er også det strukturerende prinsipp i *Maria bebudelse*, og reliefets volumer og tomrom inngår i et samspill som skaper en felles rytme med arkitekturen. Marias vevre ungpikerkropp er omhyllt av en kappe som, i forlengelse av kroppen, skaper en tydelig og skarpt avgrenset trekantform. Hver vinge består av trekanter og vingeparet danner et trekantformet rom som rammer inn jomfruens ansikt og hender. Skulpturens og arkitekturens geometri er effektiv og skaper et enhetlig uttrykk.

TRO OG KIRKEKUNST

Butenschön var opptatt av kirkekunst, og for henne, sa hun, «ble kristendommen en vei og veiviser». I 1955 ble Butenschön opptatt i Den katolske kirkes fulle felleskap, og hun forklarte sin konversjon slik: «I katolisismen

TORSHOV KIRKE:
Norges første arbeidskirke, oppført etter tegninger av arkitektene Ulf Nyquist og Per Sunde og innviet i 1958. Skulpturen tilkom i 1975.

Maria bebudelse er minnedagen for Jesu unnfangelse. I dag kalles minnedagen Herrens bebudelse i Den katolske kirke, og høytiden feires den 25. mars. I Den norske kirke er Maria budskapsdag en bevegelig høytidsdag som legges til søndagen mellom 22. og 28. mars. Begge kirkesamfunn flytter høytiden dersom Herrens bebudelse inntreffer i den stille uke.

fant jeg både større høyde og større dybde, og dessuten mer realisme» (Vårt Land, 8.1.1982).

Butenschøns formspråk var modernistisk, men hun forlot aldri den figurative formen selv om hun abstraherte. Non-figurativ skulptur i kirkerommet var utenkelig for henne. Kirkekunst må være usentimental og realistisk, og det sakrale må være virkelighetsnært, mente Butenschön. *Marias bebudelse* er et uttrykk for denne usentimentale tilnærmingen. Geometrien er streng, men Maria er levende og følsomt modellert med et mildt og menneskelig uttrykk. Når Maria har mottatt engelens budskap, vender hun ikke blikket ned i ærbødighet, som så ofte før i kunsthistorien. Når Maria gir sitt ja, ser hun opp mot kirkens kors og himmelen. •

Helgenskrinet fra Hedalen

Hedalen stavkirke i Valdres er sjeldent rik på inventarstykker fra middelalderen. Et av dem er det unike relikvieskrinet som til vanlig står på en hylle på korveggen. Nå skal det ut i verden – til London.

TEKST: KAARE STANG OG INGEBORG MAGERØY, RIKSANTIKVAREN

Vi har tidligere presentert den fornemme Hedals-madonnaen St. Olav (Nr. 4–2018). Skrinet er et annet praktstykke som er særlig aktuelt denne våren. British Museum arrangerer i år en stor utstilling med tittelen «*Thomas Becket: Murder and the Making of a Saint*». Utstillingen varer fra 22. april til 22. august. Utstillingen er viet martyryrkelsen av Thomas Becket (1118–1170) og hans store popularitet som helgen ikke bare i England, men i store deler av i Europa. En dramatisk mordhistorie og maktkampen mellom konge og kirke i England hører også med.

DRAPET PÅ THOMAS BECKET

Til utstillingen har British Museum bedt om å få låne det flotte relikvieskrinet fra Hedalen. Skrinet har nemlig en fremstilling av drapet på erkebiskop Thomas Becket i Canterbury Cathedral på den ene langsiden. Menighetsrådet i Hedalen har besluttet å si ja til utlånet, og tross koronatidens mange avlysninger og reiserestriksjoner, ser det i skrivende stund ut til at det norske helgenskrinet vil stå på utstilling i London denne sommeren.

RIKT INVENTAR:
Hedalen stavkirke i Valdres har flere flotte kirkeskatter. Til venstre ser vi den berømte Hedals-madonnaen. Foto: Leif Anker, Riksantikvaren

Thomas Becket, som var erkebiskop i Canterbury, ble etter en konflikt med kong Henrik II drept av kongens riddere i 1170. Etter hans død gikk det raskt rykter om mirakler ved hans grav. Av kirken ble han derfor hyllet som martyr, og han ble kanonisert som helgen av paven i 1173.

Thomas Becket's grav i Canterburykatedralen ble raskt Englands fremste pilegrimsmål, og relikvier etter hans kroppsdeler (negler, hår, benrester) ble fordelt mellom kirker i hele Europa.

Under den engelske reformasjonen i 1540 ble gravstedet i katedralen fullstendig rasert. Kong Henrik den åttende sørget for å få helgenens knokler ødelagt og fjernet, og all omtale av ham ble slettet. I dag er minnet om martyren i katedralen synliggjort gjennom en steintavle med inskripsjon som forteller at Becket ble drept her.

BEVART GJENNOM REFORMASJONEN

Relikvieskrinet i Hedalen stavkirke skal være utført mellom 1200 og 1250. Det er et utpreget katolsk objekt, men er i likhet med madonnastatuen og andre deler av det middelalderske inventaret, i behold i denne kirken til tross for både reformasjonen og alle senere århundrers skiftende preferanser.

Man kan undre seg over at et slikt objekt, med avbildning av St. Thomas' martyrium, har funnet veien til denne vesle trekirken i en avsidesliggende bygd i innlandet i Norge. Det antas at martyrkultusen over sankt Thomas i Valdres og andre deler av landet må ha kommet til Norge fra England gjennom pilegrimsvandring. Becketkulten ser ut til å ha spredt seg til Norge ganske raskt; relikvier fra sankt Thomas ble ført til Trondheim domkirke på slutten av 1100-tallet. Pilegrimer fra Norge er registrert i mirakelhistoriene som ble samlet etter drapet på Becket i 1170.

LIVLIG FERDELSROUTE

En av de viktigste ferdselsrutene mellom vest og øst i Norge i middelalderen gikk gjennom Valdres, så Hedalen var kanskje ikke så avsides likevel. Det kan også nevnes at St. Thomaskirken som ble reist på Filefjell mellom Sogn og Valdres i middelalderen skal ha vært viet til nettopp Thomas Becket.

Bare noen få norske relikvieskrin fra middelalderen har overlevd reformasjonen, og de to mest komplette som er bevart i Norge er nettopp fra Valdres – skrinet fra St.Thomas-kapellet på Filefjell (nå på Universitetsmuseet i Bergen), og skrinet i Hedalen stavkirke. Dette skrinet består av en rektangulær trekiste med saltak, kledd med forgylte kobberplater der ornamentikk og figurmotiver er utstanset og drevet. Selve skrinet er 41 cm langt og 35,7 cm høyt, men i tillegg kommer de flotte dragehodene på hver mønespiss og et dobbeltkors montert midt på den ornamenterte mønekammen. Etter det man kjenner til er det bare skandinaviske relikvieskrin som har vært utstyrt med slike dragehoder.

UTSMYKNINGEN

Liknende skrin ellers i Europa har vært flott utsmykket, blant annet med emalje, edelstener og gavlpryd i form av kors og kuler i metall,

men ikke med dragehoder. Edelstener har det også vært på Hedalen-skrinet. Det ser man av tomme innfatninger som inngår i utsmykningen. De andre bevarte helgenskrinene fra middelalderens Norge (Filefjell, Vatnås, Fortun) er også utstyrt med en «underetasje» i form av en svalgang eller søylegang. Det er sannsynlig at Hedalen-skrinet har hatt noe liknende. Opprinnelig har dermed dette helgenskrinet vært enda mer imponerende å se på enn det er i dag, men et praktfullt klenodium fra norsk middelalder er det like fullt. Og nesten et mirakel at det er bevart i kirken sin.

British Museum har uttrykt stor begeistring over å få låne denne skatten til utstillingen sin og sier Hedalen-skrinet vil være et av stjerneobjektene. Nå blir det en thriller om koronavaksinering og reiserestriksjoner går i riktig retning raskt nok til at man kan reise til London innen 22. august. Vi tror utstillingen vil bli en pilegrimsreise verd. •

FORGYLTE KOBBERPLATER: Skrinet består av en rektangulær trekiste med saltak, kledd med forgylte kobberplater. Selve skrinet er 41 cm langt og 35,7 cm høyt, i tillegg kommer dragehodene på hver mønespiss og et dobbeltkors montert midt på den ornamenterte mønekammen.
Foto: Anders Amlø, Riksantikvaren

Pater Lutz OP

Han kom fra Alsace. Var teolog og organist, folkeopplyser og komponist, forfatter og oversetter. I Norge ble han en av de mest profilerte forsvarerne av den katolske tro.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Joseph Lutz var knapt 18 år da han trådte inn i dominikanerordenen og tok klosternavnet Ambrosius. Han vokste opp i Kaysersberg ved Colmar i Alsace, et område som i århundrer hadde ligget i skjæringspunktet mellom tysk og fransk kultur og som gjennom historien har tilhørt vekselvis Tyskland og Frankrike. Han var født i 1875, fire år etter at den fransk-tyske krigen hadde lagt Alsace under Tyskland. Befolkningen identifiserte seg sterkt med det franske. Det gjorde også den unge Lutz.¹

Han ble presteviet i Flavigny i Frankrike da han var 25. Deretter ser det ut som ordenen ikke helt kan bestemme seg for hvordan hans talenter best skal brukes. Han blir sendt til dominikanernes presteseminar i Mosul i Irak og underviste der i fem år, han fikk et år med videregående studier i Sveits, underviste et år på et presteseminar på Sicilia, studerte to år i Østerrike, virket deretter i tolv år som prest for forskjellige steder i Frankrike. Under første verdenskrig var han lasarettprest.

EN GEISTLIG OMSTREIFER

Tiden gikk slett ikke bare med til teologi, filosofi og prestetjeneste. Hans store interesse ved siden av dette, var musikken. I Wien studerte han musikkteori, kontrapunkt og kirkemusikk. Som sitt bysbarn og jevngamle venn, den protestantiske teologen og legen Albert Schweitzer (som i 1952 vant Nobels fredspris for sitt medisinske arbeid i Afrika og sitt engasjement mot atomvåpen), spilte pater Lutz orgel og var en stor beundrer av Johann Sebastian Bach. Det ser ut som det tar tid å finne hans endelige oppgave i verden. Alltid underveis. Stadige oppbrudd. Hans ordensbrødre kalte ham spøkefullt en geistlig omstreifer.

Men så skjer det: midt i livet, 48 år gammel, ender han i Norge. Resten av livet, i 32 år, virker han her. Det bør vi være takknemlige for. Pater Lutz ble en meget aktiv og høyt ansett representant for den katolske kirke i Norge, og fikk mange konvertitter. Med sine kunnskaper og formidlingsevne styrket han Kirkens omdømme i et samfunn der mange i

«Tiden gikk slett ikke bare med til teologi, filosofi og prestetjeneste. Hans store interesse ved siden av dette, var musikken.»

mellomkrigstiden så på katolsk tro og praksis som noe fjernt, fremmed og uaktuelt.

Hvorfor slo denne lærde vagabonden seg ned i Norge, og utfoldet sine talenter der, av alle steder? Han hadde tidligere holdt retrett for flere norske ordenshus og i 1922 holdt han et foredrag om katolsk tro for fullt hus – på fransk – i St. Olav domkirke. Karl Kjelstrup skriver at pater Lutz etter dette ikke hadde noe større ønske enn å virke her.² Noe ved dette landet må ha appellert sterkt. Kanskje var det utfordringen knyttet til å fremme et katolske alternativ i et land der katolikkene utgjorde skarve én promille av befolkningen? I alle fall mente hans orden at her lå hans oppgave.

REDNINGSMANN

Da han kom hit i 1923, var det på mange måter som en redningsmann. Dominikanerklosteret i Kristiania (som et par år etter ble til Oslo) var bare to år gammelt, men allerede i krise. Patrene Teillard og Hélaine hadde grunnlagt kommuniteten. Men den første var nettopp vendt tilbake til Frankrike for andre oppdrag, og den andre døde av lungebetennelse bare dager etter at pater Lutz ankom for godt. Mye tydet på at klosteret ikke var liv laga. Fundamentet var for svakt. Pater Lutz var alene i villaen i Neuberggaten 15. Men han holdt det gående inntil ordenen bestemte seg for at dette prosjektet ville den satse på, og sendte forsterkninger til eneboeren. I 1924 kom pater Béchaux og i 1925 pater Vanneufville. Sammen la den ferske trio en grunnlaget for et apostolat som nå har lagt sine første hundre år bak seg.

Den første store oppgaven var å få bygget en kirke. Den ble reist i nyromansk stil og innviet i 1927. Pater Lutz fikk bygget et praktfullt orgel fra Roethingers ►

¹ Sorgen over skiftet av fedreland er mesterlig skildret i novellen *La dernière classe* (Den siste skoletimen), av Alphonse Daudet, utgitt i 1873.

² *Norvegia Catholica, Moderkirkens gjenreisning i Norge 1843 – 1943*, s.188

«Pater Lutz var en apologet i ordets beste forstand: en iherdig forsvarer av egen overbevisning og den kristne tro han bekjente seg til.»

orgelbyggeri i Strasbourg. Han satt gjerne på orgelkrakken. Kanskje var det her han også komponerte f.eks. seks salmemelodier som står i den katolske salmeboken *Lov Herren*, flere av dem til Ragnhild Foss' nynorske gjendiktninger av latinske hymner. Snart ble denne kirken og dette klosteret et religiøst og kulturelt samlingssted for mange, både katolikker og andre.

Pater Lutz var den av brødrene som ble mest kjent utad. Han lærte seg raskt norsk og det tok ikke lang tid før hans utrettelige intellektuelle energi fikk utløp gjennom foredrag, artikler, småskrifter og bøker. Han ville gi norske katolikker utdypende innsikt i sin religion, og han ville gjøre katolsk tro og tenkning forståelig og relevant for søkende nordmenn. Listen over bøker og skrifter han skrev er lang – se faktaboksen.

STOR PRODUKSJON

Hans første bok kom i 1927 og het *Katolicismen og det personlige Gudsforhold*. Den ble lagt merke til, også ut over Norges grenser. En dansk kommentator skrev: «Hele det katolske Norden ble straks klar over at vi her hadde fått en kristen tenker som både har sans for det centrale i de vanskeligheter Kirken møter i de nordiske land, og også evnen til å gi centrale svar.»

Den katolske religion, fremstillet for moderne protestanter, utgitt i 1933, er en klassiker som i dag bare er tilgjengelig antikvarisk (men den kan også leses på Nasjonalbibliotekets digitale tjeneste *Bokhylla*). Den noe omstendelige og ikke altfor appellerende tittelen ville neppe blitt godkjent av et forlags salgs- eller informasjonsavdeling i dag. Pater Lutz er en pedagog av sin tid, og ville antagelig vært skeptisk til vår tids formidlere som frisker opp tekstene med mellomtitler, korte avsnitt, faktabokser og visuelle virkemidler. Pater Lutz forutsetter at hans lesere er utstyrt med intellektuelle nysgjerrighet og energi. Og han går grundig og systematisk til verks. 14 kapitler med en rekke

underavsnitt drar oss gjennom emner som begynner med *Er der en Gud?, Hva er Gud?, Falske guder, Den kristne åpenbaring*. Etter å ha gått nøye gjennom Kirkens tros- og morallære, ender han med å behandle de ikke-kristne religioner og setter så punktum med et kapittel om den lutherske reformasjon.

I 1945 kom *Kjenn din religion*, først skrevet som føljetong i St.Olav: 27 kapitler som begynner med *Åpenbaringen* og ender med *Den nye himmel og den nye jord*, og dermed spenner over hele den kristne tro og tolkning av virkeligheten.

KJENN DIN RELIGION

Det er jo vanlig å snakke og skrive om «den kristne religion» og om «den katolske tro». Pater Lutz skriver derimot noe overraskende om «den katolske religion». Det kunne nok provosere. Er ikke Den katolske kirke og de andre kirkesamfunn forskjellige utgaver av den samme religion – den kristne? Bedre ble det neppe da han åpnet *Kjenn din religion* med disse ord: «Din religion er den katolske. En annen finnes ikke.»

Det er viktig å få med seg at pater Lutz her spiller på to betydninger av ordet «katolsk»: den åpne og generelle: *allmenn, universell*, og den spesifikke og konfesjonelle: knyttet til *Den katolske kirke*. Alt som er genuint religiøst, alt i mennesket som er åpen for en høyere makt som har skapt oss og som vi er avhengig av, er for pater Lutz katolsk i den første forstand. Trangen til lutring, soning og frelse, lengselen etter evig fred i noe uendelig – er noe allment og fellesmenneskelig – noe katolsk! Med dette som utgangspunkt vil han utlegge, forklare og forsvare at den tro som er oppstått ved Guds åpenbaring i Jesus Kristus og som Den katolske kirke er bærer av, er det høyeste og endelige uttrykk for den sanne, universelle religion.

Pater Lutz publiserte bøker både i Norge, Danmark og Frankrike, og flere av de norske utgivelsene er oversatt til andre språk:

- *Katolicismen og det personlige Gudsforhold* (1927)
- *Den katolske moral for offentlighetens domstol* (1927)
- *Kors og alter* (1928)
- *Avladden og de Helliges Samfund* (1930)
- *Lourdes og dets mirakler* (1931)
- *Katolsk bibellæsning* (1932)
- *Ortodoks eller frilynt?* (1932),
- *Det ufeilbare pavedømme* (1932)
- *Den katolske religion fremstillet for moderne protestanter* (1933, nytt opplag 1949)
- *Martin Luther* (1934)
- *Mennesker og samfundet. Politisk-etiske betraktninger* (1935)
- *Kristendommen i Apostlenes dager* (1936)
- *Livets brød* (1936)
- *Gud* (1937)
- *Hvad har Luther å gi oss?* (1932 og 1937)
- *Klosterliv og klosterkald* (1937)
- *Protestanter og Katolikker* (1939)
- *Jesus Kristus og hans Kirke* (1940)
- *Det katolske trosliv* (1940)
- *Skatten i ageren. En betragtning* (1941)
- *Helligåndens syv gaver* (1943)
- *Kjenn din religion* (1945)
- *Mennesket og Mysteriet* (1950)
- *Samfundets åndelige struktur* (1950)
- *Hvad ved vi om Guds eksistens?* (1952)

PASCALS TANKER

En annen betydelig fortjeneste som pater Lutz innla seg, er hans oversettelse og redigering av den franske 1600-talls filosofen Blaise Pascals *Pensées* (Tanker). Den kom i 1946, og var det andre store

1923: Pater Lutz fotografert i 1923, det året han kom som 48-åring til Norge.

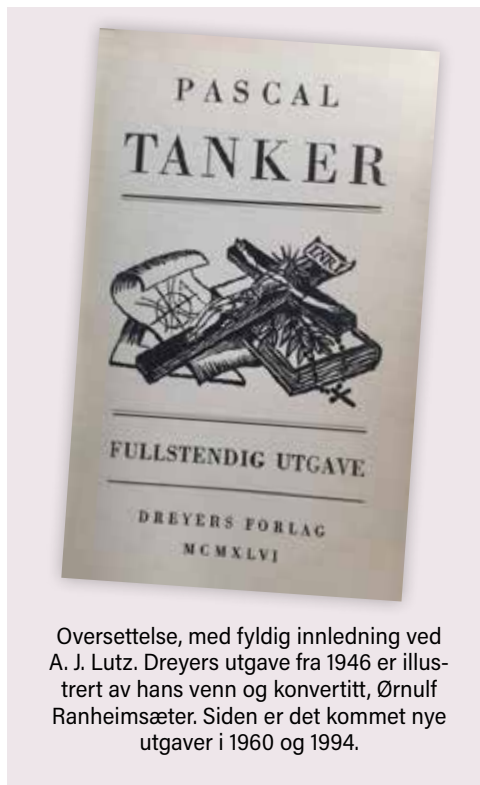
å fylle. La oss derfor beflitte oss på å tenke rett: Det er moralens grunnlag (fragment 7).

arbeid pateren fullførte under krigen. Pascal, som også har en fremtredende plass i vitenskapens historie, etterlot seg flere hundre notater og nedtegnelser som antagelig var forarbeider til et verk han ville skrive til forsvar for kristendommen. Det fikk han aldri gjort. Siden har det vært gjort mange forsøk på å rekonstruere noe som aldri ble konstruert: det ferdige verket, med en bestemt struktur og ordning av notatene. Pater Lutz leverer sin løsning, samtidig som han med stilistisk sikkerhet gjendikter til norsk originalens språk som ble normdannede i Frankrike. I sin grundige innledning redegjør pater Lutz ikke bare for Pascals liv og mangfoldige verk, men gir også en nyansert bedømmelse av tenkerens standpunkter. Han bifaller det aller meste, men finner også oppfatninger som han ikke uten videre kan slutte seg til.

Sentrum i Pascal livstolkning er at mennesket er et motsetningsfylt vesen, spent mellom å være noe stort og enestående i skaperverket og å være et avmektig vesen som stadig kommer til kort. I denne drastiske motsetning i menneskets vesen ser Pascal en bekreftelse på den kristne trossannhet at mennesket opprinnelig var skapt fullkommet, men ble skadet ved syndefallet. Menneskets storhet viser seg i at det kan erkjenne og tenke, og er en reminisens av at mennesket ble skapt i Guds bilde. Menneskets svakhet viser seg i at det stadig handler og tenker galt, og er en konsekvens av synden. Mennesket er et paradoks:

Mennesket er bare et siv, – det svakeste i naturen, men de er et siv som tenke. Et maktoppbud av hele universet er overflødig for å knuse det. Noen dunster, en dråpe vann er tilstrekkelig til å gjøre det til intet. Men om hele universet velter seg over det, var mennesket stadig edlere enn den makt som slo det ned. For mennesket vet at det dør og at universet er det overmektig. Det vet universet intet om.

Så ligger da hele vår verdighet i tanken. Den er det vi må rose oss av, ikke av rom og tid som vi aldri makter

Oversettelse, med fyldig innledning ved A. J. Lutz. Dreyers utgave fra 1946 er illustrert av hans venn og konvertitt, Ørnulf Ranheimsæter. Siden er det kommet nye utgaver i 1960 og 1994.

BALANSERT OG RASJONELL

I et Norge som var på full fart inn i avkristningen og der det lutherske kristenfolk var splittet mellom en konservativ og en liberal retning teologi, representerte pater Lutz en annen slags impuls: en balansert og rasjonell teologi, inspirert av Thomas Aquinas-renessansen på kontinentet, kombinert med en kristen inderlighet og åpenhet for mysterier som tanken aldri vil kunne helt ut gripe.

Pater Lutz var en apologet i ordets beste forstand: en iherdig forsvarer av egen overbevisning og den kristne tro han bekjente seg til. Hans strategi og stil kan i dag kanskje virke gammeldags på mange. Men ingen kan unnslippe sin egen tid og dens forutsetninger. Også vår tid vil en gang bli bedømt av en fremtid vi ikke kjenner, og det er ikke sikkert vi kommer så godt ut av den prøven.

Den som ikke lar seg stoppe av det tidsbestemte uttrykk i pater Lutz' prosa, men ser nøyere etter, vil hos ham finne noe som står seg mot tidens tann: en ekte troskraft og en trang til å formidle og overbevise sine medmennesker om det som for ham var viktigst av alt: Kirkens tro. •

3 TROMSØ

KORONAOPPDATERING

► Mutantvirusets inntog i Norge gjorde at antall smittede økte sterkt i begynnelsen av mars. Dette var også tilfelle i Nord-Norge, og Tromsø hadde på det tidspunktet en stigende trend i antall registrerte smittede. P. Marek Michalski MSF, sogneprest i Vår Frue menighet i Tromsø, sier at den største utfordringen er tiltakene som gjør at menigheten må redusere antall deltagere på gudstjenestene og i katekesen. Med strengere tiltak er det vanskelig å si om det har kommet noe godt ut av pandemien. – Det er i hvert fall mange som viser at de bryr seg om hverandre, sier han. – Jeg håper at Gud hjelper oss å komme til den normale tilstand som vi hadde før koronapandemien, legger han til. Det er han ikke alene om.

Nytt prosjekt: Samler Kirken mot overgrep

► Oslo katolske bispedømme, Trondheim stift og Tromsø stift går sammen om et prosjekt for å forebygge seksuelle overgrep i Kirken. - Det må jobbes systematisk for at hver enkelt skal ta innover seg både hvor alvorlig seksuelle overgrep er, og at risikoen for overgrep er tilstede i vårt fellesskap, sier dom Lukas Lorf-Wollesen, generalvikar i Trondheim stift. I alt 37 menigheter og 5 skoler skal delta i prosjektet, som vil vare 1 til 1,5 år. Det ledes av en prosjektgruppe med én representant fra hvert kirke-distrikt og en prosjektleder.

Norge rundt

1 BERGEN

St. Paul katolske skole: Flerstemt ja til mer musikk

► Elevene fra 8. til 10. trinn i grunnskolen lærer om musikk, spiller og synger én time per uke. Mange mener det er for lite, så også Kristine Klubben, musikk lærer ved St. Paul skole i Bergen. Sammen med kantor og organist Amund Dahlen i St. Paul menighet tok hun derfor initiativ til et pionérprosjekt: Å spille kristendomsundervisning! Det vil si at de integrerer én time liturgisk musikk i kristendomsundervisningen hver uke. Ikke bare styrkes elevenes sangglede- og ferdigheter, de tar også et større eierskap til selve messefeiringen.

1

2

4

KONFIRMASJONSUNDERVISNING 2021 PÅ VIDEO

► Koronapandemien setter sitt definitive preg også på konfirmasjonsundervisningen. Kateketisk senter lanserer 10 filmer for å bøte på problemet. Ifølge p. Oddvar Moi, leder for det kateketiske arbeidet, er tanken at prestene/ kateketene kan be konfirmantene om å se de 10 videoene for å lære det aller nødvendigste, hvis de ikke selv kan møte dem fysisk eller digitalt. Videoene kan selvsagt også brukes i tillegg til lokal undervisning. Videoene kan sees på youtube-kanalen til katolsk.no.

4 BODØ

Flere gudstjenester og andakter på grunn av korona

► St. Eystein menighet i Bodø opplever de samme utfordringene som andre menigheter i Norge. Allikevel har det vært noe positivt i løpet av denne ekstraordinære tiden: Flere oppsøker informasjon på nettet eller tar kontakt med menigheten. – Det er også flere som ønsker å komme til kirken, sier sogneprest Andreas Kościukiewicz. For å gi alle et messetilbud, feirer han flere messer og holder flere andakter enn vanlig. P. Andreas begynte tidlig å direkte sende messefeiringen.

– På grunn av begrensningene må vi også tenke nytt, og det er mange som hjelper til med nye ideer. Jeg håper at disse initiativene blir værende også etter at pandemien er over, sier han. Om det blir en ny nedstenging, skal de nok finne på noe å tilby menigheten, forteller han.

2 OSLO

Nytenkning og tilpasning i St. Hallvard menighet

► St. Hallvard menighet i Oslo har rundt 16 000 registrerte medlemmer. De merket fort lokale smittevernstiltak som begrenset antall troende i kirken til 0, 50 eller 200, i forskjellige perioder. Arthur Haakonsen er menighetsrådsleder i St. Hallvard og mener det har kommet en hel del godt ut av korona-pandemien:

– St. Hallvard er en stor menighet med mange engasjerte mennesker som innehar mye kompetanse. Den raske omstillingen og de gode løsningene vi har funnet underveis, vitner om evne til nytenkning, tilpasning og raske beslutningsprosesser, til tross for stor usikkerhet i en svært skiftende situasjon. Menigheten viser evne, kompetanse og kapasitet til å gå nye veier under svært krevende omstendigheter. Som menighetsrådsleder er det særdeles motiverende å arbeide med en så driftig og løsningsorientert gruppe mennesker som vi har i St. Hallvard.

«Menigheten viser evne, kompetanse og kapasitet til å gå nye veier under svært krevende omstendigheter.»

1 SVEITS

BISKOP GIKK FØR TIDEN

► Den sveitsiske biskopen Denis Theurillat (70) av Basel ba om å få trekke seg fem år før pensjonsalder. Årsaken var angivelig «økende arbeidsbyrder på kontoret». Men biskop Theurillat ønsket også en ny kvinneprest-debatt, skriver Catholic News Agency (CNA). Han ville at verdens biskoper skulle komme sammen og stemme over kvinneprest-spørsmålet, og at saken ikke burde avgjøres av pave Frans alene. Vatikanet innvilget den 8. februar biskop Theurillats avskjedssøknad. (CNA).

2 FRANKRIKE

Verdens eldste nonne overlevde Covid-19

► Europas eldste person, franske søster Andrée, ble frisk fra korona bare få dager før 117 års dagen den 11. februar. Hun testet positivt i januar etter at smitten brøt ut på pleiehjemmet Sainte Catherine Labouré ved Toulon i Sør-Frankrike, og viruset tok livet av 10 av 88 beboere. Ifølge en talsperson for pleiehjemmet var søster Andrée aldri redd for viruset, men svært bekymret for hvordan det gikk med de andre beboerne. Søster Andrée er født i 1904, og har overlevd to verdenskriger og spanskesyken. Da en fransk radiostasjon i fjor spurte henne hvordan hun har klart å leve så lenge, svarte hun: "Har ikke peiling. Bare Gud kan svare på det spørsmålet". (The Guardian).

3 BELGIA

Mindre av belgisk trappistøl

► Det blir færre trappistmunke i Belgia. Det får konsekvenser for landets populære produksjon av trappistøl. Da den siste munken nylig forlot klosteret Achel, et av seks trappistbryggerier i landet, mistet også det lokale bryggeriet retten til å selge ølet som ekte trappistøl, i henhold til regelverket. Antall trappistmunke i Belgia er halvert på 20 år. Bare ved bryggeriet i Westvleteren er det munkene selv som brygger ølet. Totalt er det trettent trappistbryggerier i verden, blant annet i Østerrike, Italia, USA og Storbritannia. Halvparten åpnet de siste årene, primært på grunn av økt etterspørsel etter det gode ølet. (The Tablet).

KART: FREEVECTORMAPS.COM

4 NIGERIA

Biskop kritiserer regjeringen

► Nigerias regjering mangler vilje til å håndtere den bølgen av kidnappinger av kristne som nå skyller over landet, mener en av landets katolske ledere, kardinal Ignatius Kaigama i Abuja bispedømme. «Kidnappingene er som en sykdom som sprer seg uten at det gjøres noe for å stoppe den,» sier han. De siste seks ukene har flere prestere, hjelpebiskoper og ordenssøstre blitt kidnappet. De fleste er sluppet fri kort tid etter, men en av prestene, fader John Gbakaan fra Minna stift i sentrale Nigeria, ble nylig funnet død, ille tilredt. Kardinal Kaigama påpeker at sikkerhetsstyrkene er dårlig betalt og har dårligere våpen enn militante islamister og andre kidnappere. (Aid to the Church in Need)

6 VATIKANET

Kvinne får toppstilling

► Pave Frans utnevnte i februar den spanske presten fr Luis Marín de San Martín fra Augustinerordenen og franske sr. Nathalie Becquart fra Xaviersøstre til nye undersekretærer for synoden av biskoper. Det er første gang en kvinne får en slik toppstilling i synodens generalsekretariat og dermed stemmerett under synoden. Sammen med generalsekretær kardinal Mario Grech skal de forberede synoden i Roma i oktober 2022. Den har temaet «For en synodal kirke: kommunion, deltagelse og misjon».

5 MYANMAR

ADVARER MOT HARDE SANKSJONER

► Erkebiskopen av Yangon i Myanmar, kardinal Charles Maung Bo, takker det internasjonale samfunnet for engasjementet og støtten etter militærkuppet. Samtidig advarer han mot internasjonale sanksjoner som stenger dører, fryser dialogen og fører til en økonomisk kollaps som kan bringe millioner ut i fattigdom. «La oss løse dette gjennom dialog. Jeg håper og ber for at dette flotte landet med et så stolt folk igjen kan entre verdensscenen som et forsonet fellesskap av fred og håp. Fred er mulig. Fred er den eneste veien. Demokrati er lyset til den veien», skriver kardinal Bo. Myanmar har 750.000 katolikker, litt over 1% av en befolkning på 55 millioner.

6 VATIKANET

Ny president for Focolare

► Focolare-bevegelsens generalforsamling har valgt ny president, Margaret Karram, født i Haifa i Israel i 1962. Karram vil lede bevegelsen de neste seks årene. Focolare er en bevegelse som oppstod i Den katolske kirke i Italia i 1943. Den finnes i 180 land og arbeider for dialog og universell enhet på alle nivåer: mellom kristne, religiøse- og nasjonale grupperinger. Focolares mål er at vi alle stadig mer skal leve som barn av vår ene Far i Himmelen, og derfor som søsken oss imellom.

Tautra Mariakloster Nyfløyen endelig åpnet

Søstrene på Tautra har helt siden 2016 planlagt, samlet inn penger og sett frem til at nybygget skal reise seg. Nå er det endelig åpnet, med sykeceller for eldre søstre, kapell for privat bønn og ny stue til hverdags og fest.

For 15 år siden flyttet søstrene inn i klosteret. Da var det plass til 16 – 18 søstre. Siden den gang er antallet søstre doblet, og det er blitt trangt om plassen. Da de 22. januar 2021 overtok nybygget på 580 m² bruttoareal, var det endelig klart: Nå kan nye kandidater bare komme!

Arkitekt Runa Bjerke begynte arbeidet med nyfløyen i 2017, og søstrene har arbeidet utrettelig med innsamling av midler. Budsjettet ble til slutt på 26,1 millioner kroner.

Søstrene retter en stor takk til alle som med interesse, gaver, forbønn og omtanke har bidratt til å bygge et

kloster for fremtiden. Grande entreprenør har hatt bygget i totalentreprise.

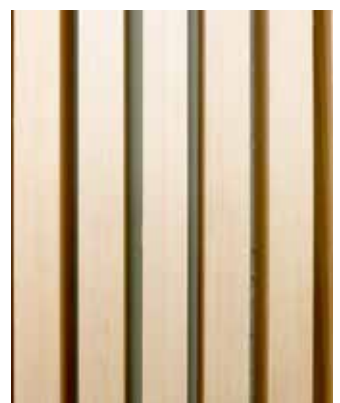
Den nye fløyen har fire sykerom, fire vanlige celler, stue med kjøkken og privat kapell. Det er bygget inn i bakken ned mot Trondheimsfjorden, og er ikke synlig fra ankomstveien. Søstrene flytter inn i løpet av våren. Da vil de også begynne opparbeidingen av utearealet. Foreløpig er det planert for tilsåing av gresstak.

Fakta om Tautra Mariakloster

- Kloster i Cistercienserordenen av den strenge observans (O.C.S.O.)
- Innviet 25. mars 1999
- Selvstendig priorat fra 25. mars 2006
- Kirkevigsel 12. mai 2007
- Priorinne: Sr. Brigitte Pinot O.C.S.O (fra 5. april 2018)
- Prest: P. Anthony O'Brien O.C.S.O

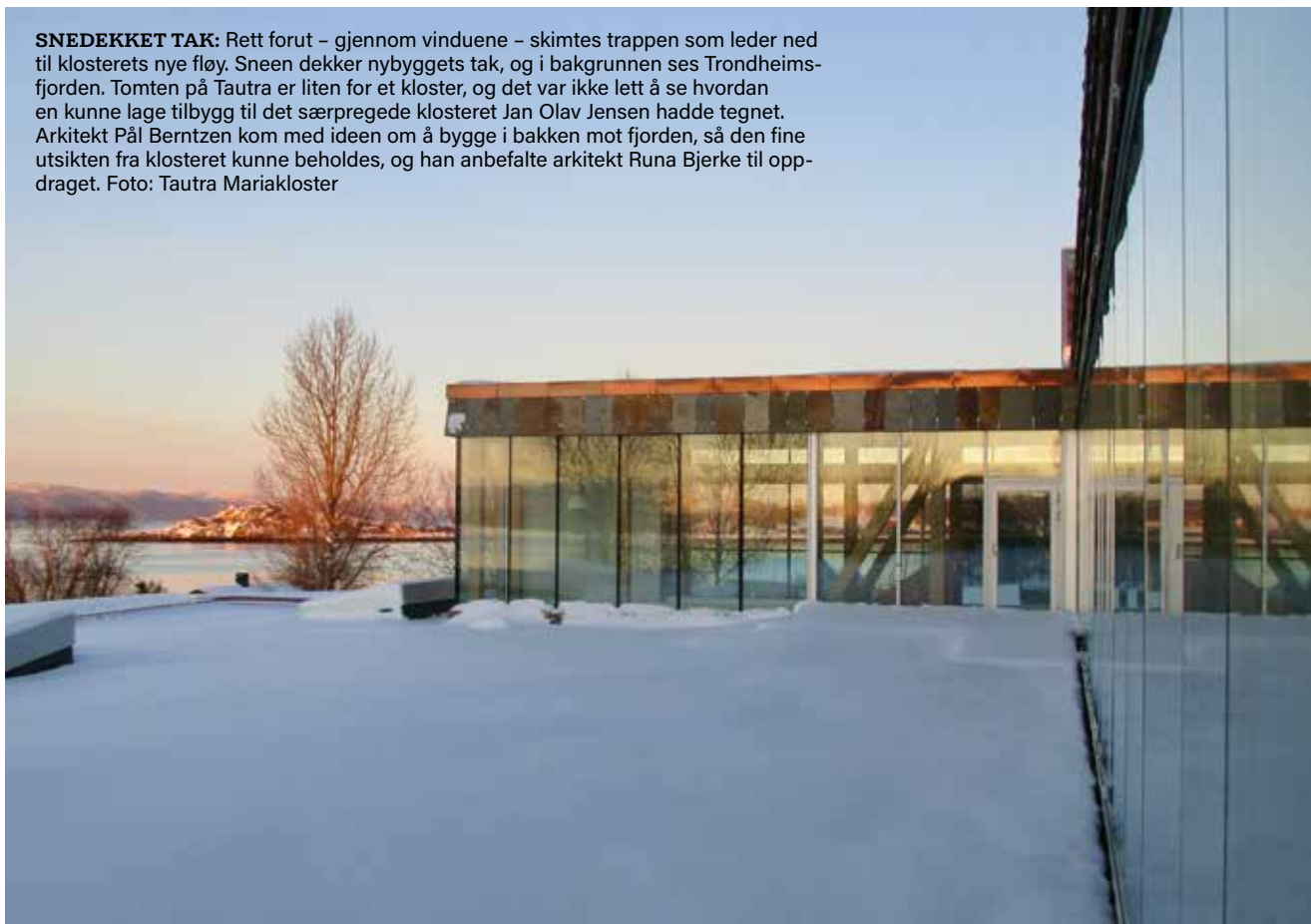
I PAKT MED OMGIVELSENE: Arkitekt Runa Bjerke og hennes medarbeider Ragnhild Førde har lagt stor vekt på respekten for det eksisterende bygget, og de fine verdiene i nærkontakten med omgivelsene, fjorden, fjellene, himmelen og den flate øya. Selve tilbygget er gravet godt inn i bakken, med gresstak som forlenger den plenen søstrene før hadde foran bygget. Forbindelsen mellom de to fløyene er et trappehus med heis bygget i samme stil som nå kjennetegner Tautra Mariakloster, i glass og Ottaskifer. Etasjen under har fått kebony kledning i skråstilt ytterpanel. Foto: Jan Erik Kofoed

STILLE BØNN: Utenfor raser vinterstormen, men innendørs kan søstrene finne ro til bønn og meditasjon i sitt nye og tilbaketrunkne kapell. Foto: Jan Erik Kofoed

TIL DET NYE: Hele kommuniteten på vei ned for å se utvidelsen av klosteret 22. januar. Foto: Tautra Mariakloster

SNEDEKKET TAK: Rett forut – gjennom vinduene – skimtes trappen som leder ned til klosterets nye fløy. Sneen dekker nybyggets tak, og i bakgrunnen ses Trondheimsfjorden. Tomten på Tautra er liten for et kloster, og det var ikke lett å se hvordan en kunne lage tilbygg til det særpregede klosteret Jan Olav Jensen hadde tegnet. Arkitekt Pål Berntzen kom med ideen om å bygge i bakken mot fjorden, så den fine utsikten fra klosteret kunne beholdes, og han anbefalte arkitekt Runa Bjerke til oppdraget. Foto: Tautra Mariakloster

NØKKELOEYEBLIKK: Bygget overrekkes priorinne Brigitte Pinot av prosjektleder Vigdis Skrove i Grande entreprenør. I midten leder for byggekomiteen, sr. Sheryl Chen. Foto: Tautra Mariakloster

NYSTUEN: Den nye stuen i tilbygget skal brukes både til hverdags og fest. Klosteret har ingen stue fra før. Foto: Jan Erik Kofoed

Leonardos Nattverden åpner for publikum

Den 9. februar gjenåpnet refektoriet i kirken Santa Maria delle Grazie i Milano, hvor Leonardo da Vincis berømte maleri *Nattverden* er blitt restaurert. Ledelsen for Lombardiets museer offentliggjorde i den forbindelse en rekke nyheter.

Den viktigste er at man igjen kan beundre og beskue et av renessansens viktigste verk, malt mellom 1494 og 1498. Inngangsbilletter til *Nattverden* blir å kjøpe på nettet, og fra og med den 16. februar mellom klokken 9.30 og 18.30 vil man tillate 18 besøkende hvert kvarter.

De neste månedene vil også «helsetilstanden» til et av verdens mest berømte malerier bli undersøkt.

«Nattverden» viser Jesu siste måltid med disiplene, og er malt i den opprinnelige matsalen, refektoriet, til det tidligere dominikanerkonventet. Leonardos freske på refektoriets vegg har vært renovert flere ganger gjennom årene. Nå samarbeider museumsledelsen med Milanos polytekniske universitet i det videre arbeidet for å holde fresken ved like.

Santa Maria delle Grazie refektorium, som i 1980 ble oppført på Unescos verdensarvliste, vil fra og med høsten 2021 også få ny belysning for å forbedre de besøkendes opplevelse av kunsten.

Refektoriet rommer også fresken *Korsfestelsen* malt av Donato Montofarno. Det har havnet i skyggen av Leonardos berømte verk. Men også det skal nå restaureres og fremheves bedre. (signum.se)

Mer info: www.milan-museum.com/museums-milan.php

JUBILEUMSBOKEN «PREKEBRØDRENE»

INNHold:

- Hvem var de og hva gjorde de? – dominikanerne i Norge fra middelalderen til i dag.
- Tekster skrevet av dominikanere i Norge de siste hundre år.
- Festskriftartikler om Olavskirken i Gamlebyen, arkitektur og kunst i St. Dominikus kirke, prekebrødrenes venn Sigrid Undset og om nådemotivet hos Evelyn Waugh.
- Fortegnelse over alle prekebrødre som har vært knyttet til Neuberggaten 15 i Oslo.
- Tabula Gratulatoria med liste over alle gratulanter som støtter utgivelsen av boken.

FOTO: LILL-ANN CHEPSTOW-LUSTY

Vil du være med å hylle hundreårsjubilanten og bestille boken? (kr 350 + porto)

Fyll ut skjema på stolavforlag.no

eller fyll ut dette skjemaet (med blokkbokstaver) og **send det til St.Olav forlag, Akersvn 5, 0177 Oslo:**

FORNAVN: ..... ETTERNAVN: ..... TELEFON: .....

POSTADRESSE: .....

NAVNET ELLER NAVNENE SOM SKAL STÅ PÅ TABULA GRATULATORIA
(NB! FORMAT: ETTERNAVN, FORNAVN):

.....

UNG RØST

Stephen Trotter har doktorgrad i sosiologi om Kirken og integrasjon fra Universitet i Glasgow. Han har vært aktiv i Norges unge katolikker siden han var liten. Etter at han fylte 18 år stilte han opp som frivillig. I 2019 ble han ansatt som generalsekretær for organisasjonen, og leder nå organisasjonens arbeide for barn og unges katolske formasjon i Norge.

Hvem har ansvaret for barn og unges formasjon?

«Når dere ber om dåpen for deres barn, er dere da klar over hvilke plikter dette innebærer: at dere oppdrar det i troen så det lærer å holde Guds bud og elske ham og sin neste slik Kristus har lært oss?»

TEKST: STEPHEN RICHARD TROTTER

Dette er et av spørsmålene som innleder dåpsritualet, og det er samtidig svaret på spørsmålet som stilles i overskriften. Det er utvilsomt foreldre, faddere og familie – «huskirken» – som står sentralt i videreføringen av troen til neste generasjon. Men er det det endelige svaret? Jeg har flere ganger hørt både geistlige og legfolk snakke om at ungdommer «konfirmeres ut av Kirken». Betyr det at foreldre har forsømt sine plikter og har mislyktes i oppdraget de påtok seg da de døpte sitt barn? For noen føles det kanskje slik. Men dåpen bringer ikke barnet kun inn i familiens tro – det bringes inn i Kirkens tro. Er det da ikke også Kirkens ansvar å bistå foreldre i deres oppdrag?

KATEKESSE

For foreldre som ikke er teologer eller kateketer, er det kanskje vanskelig å vite hvor man skal begynne i trosopplæringen til barnet. Våre prester har et konkret oppdrag i å tjene sine sognebarn ved å organisere katekese. Noen menigheter har full katekese fra førstekomunion til konfirmasjon, andre har kanskje bare sakramentsforberedende katekese. I noen menigheter har man et helt team av kateketer, i andre sitter man samlet i prestens stue. Ligger da ansvaret hos sognepresten? Det er nok mange prester som føler en sorg når de ser mindre og mindre til barna de har sett vokse opp i menigheten sin, på samme måte som de føler en glede av å se et videre engasjement i Kirken og Troen. Alle prester utfører sin tjeneste etter beste evne med de tilgjengelige ressurser.

BISKOPENE

I Kirkens hierarki faller ansvaret også på den lokale biskop – «Biskopene styrer de lokale Kirker som er betrodd i deres omsorg [...]». Biskopene har et særlig ansvar i å ferme unge katolikker, så er det da biskopenes ansvar

hvis de unge «konfirmeres ut av kirken»? Hva tenker en biskop under håndspåleggelsen – «er denne konfirmannten en fremtidig prest, biskop, nonne, helgen, martyr, eller kateket? Eller er dette siste gang jeg treffer denne personen?» Kanskje bør våre biskoper ytterligere styrke Kateketisk senter slik at menigheter får tilgang på nye og bedre ressurser for katekesen? Kanskje skal man bygge flere katolske skoler rundt omkring i landet? Hva kan en biskop gjøre for de unges formasjon?

ALLES ANSVAR?

Tilbake til åpningsspørsmålet – hvem har ansvaret? Foreldre og faddere, prester og kateketer, biskopene? Hvis det er alles ansvar, så er det ingens ansvar. Kan man heller da stille spørsmålet: hvem tar ansvar? Hva med ungdommen selv? I Norges Unge Katolikker forsøker vi akkurat det – vi tar ansvar for barn og unges formasjon. Ikke bare for barn og unge i våre egne menigheter, men for unge katolikker over hele landet. Akkurat som foreldre, prester og biskopene, så er det ikke alltid vi strekker til – men i over 70 år har noen unge katolikker i Norge forsøkt å ta ansvar for vår egen formasjon. Å skape et katolsk fellesskap og identitet! Mange av våre medlemmer har siden påtatt seg ansvar i bispedømmet og stiftene, i menigheter, på de katolske skole- ne, både som geistlige og legfolk. Vi tar ansvar – styrket i troen av det fellesskapet man har opplevd på leir, verdensungdomsdagene og i lokallagene. Vi spør: hva kan NUK gjøre for deres barn og ungdommer?

Hvis dere lurer på hva dere kan gjøre for oss: still opp i menigheten din, vær et forbilde, løft frem barn og unge, legg til rette for at de kan lære å ta ansvar. Hvis det føles umulig, så kan man alltid bli et støtte medlem i NUK og lene seg tilbake og nyte synet av ungdommer som tar ansvar for seg selv. •

«FORMASJON»

Ordet har sneket seg inn i katolsk terminologi, men er ikke registrert i ordbøker. Smittekilden kan være både engelsk fransk og latin. Norske ordbøker nøyer seg med tre helt andre betydninger: a) lag av fast stein, b) landskapsform c) en militæravdelings form under forflytning eller i strid. I Stephen Trotters artikkel betyr «formasjon» altså å bli dannet eller preget i et opplæringsforløp. Så får vi se om denne betydningen også fester seg i det allmenne norske språksamfunnet.

Koronapandemien

Matsikkerhet og sikkerhet i Colombia

På verdensbasis har koronapandemien ført til en kraftig økning i antallet sultende og akutt underernærte. Colombia er hardt rammet og speiler på mange måter situasjonen i verden: pandemien forsterker eksisterende utfordringer.

TEKST: JACOB RETVEDT BAKKERUD OG SIGRID NAGODA

Nok en gang ser vi at de mest sårbare blir hardest rammet. Spesielt hardt rammet er befolkningen i rurale strøk, blant annet de som er involvert i Caritas Norges matsikkerhetsprogrammer.

Smittevernstiltakene i Colombia rammer den matproduserende befolkningen direkte ved at salg på markedene ikke lenger lar seg gjøre. Bønder opplever å miste levebrødet. Samtidig som kriminelle grupper benytter tomrommet etter en fraværende stat til å styrke kontrollen over lokalbefolkningen.

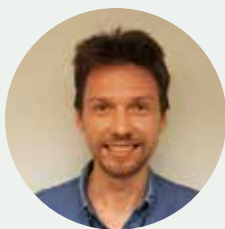
LANDSBYGDEN RAMMET

I landsbyen Norcasia i Caqueta, der Caritas har prosjekter, finner vi familien Burgos Bastidas. Familien består av to voksne, to jenter og en gutt. Deres økonomiske bærebjelke er oppdrett av griser. For å spe på inntekten, pleier faren, Victor Burgos, å ta på seg arbeid på gårder i området.

Pandemien har rammet familien hardt. Salg og markedsføring av produktene de livnærer seg på, lar seg ikke lenger gjøre på vanlig vis, og familiens inntekter har falt. Samtidig forteller de at det har vært krevende å følge opp barnas skolegang. Skolene har vært stengt siden mars 2020 og de forsøker nå å bidra til hjemmeskole med begrenset tilgang på internett og informasjonsteknologi.

ARBEIDSLEDIGHET

Historien til familien Burgos Bastidas er langt

Jacob Retvedt Bakkerud er kommunikasjonsrådgiver i Caritas Norge

Sigrid Nagoda er landdirektør i Caritas Norge

fra unik, men representerer heller hverdagen for store deler av den colombianske befolkningen. Mange familier i Colombia er i samme situasjon. Tallene fra arbeidsdepartementet viser at arbeidsledigheten i Caquetá nesten har doblet seg i løpet av 2020, fra 13 prosent i 2019 til 24 prosent i 2020. Samtidig har flere humanitære organisasjoner og FN varslet om et økende antall fattige og en økning i antallet sultende i Colombia. I dag spiser hele én tredel av de colombianske husstandene kun ett eller to måltider om dagen, før pandemien spiste 88 prosent av familiene tre måltider om dagen.

EPIDEMIENS FØLGER

Antallet døde av korona er over 55 000, og over to millioner har testet positivt i landet. Dette på tross av at det har vært innført kraftige smittevernstiltak, med begrenset mobilitet i de store byene og stengte butikker, skoler og universiteter.

De strenge smittevernstiltakene har hatt sin pris. Blant annet har forskjellene mellom rike og de fattige blitt forsterket ytterligere. I byene har tusenvis av familier måttet legge et rødt plagg utenfor vinduene som tegn på at de trenger hjelp fra hjelpeorganisasjonene

POTETER: En ung gutt viser frem poteter høstet for å møte det økende behovet for mat under pandemien. Foto: REUTERS/Nathalia Angarita

GRISER: Fru Burgos Bastidas ved en av familiens griseinnhegninger. Foto: Caritas Colombia.

og det offentlige for å skaffe mat og nødvendige produkter. Mange mistet viktig inntektskilder da de ikke kunne markedsføre produktene sine, og flere har måttet flytte fra sine hjem for å få jobb.

ØKT VOLDSBRUK

Gjennom 2020 har vi sett en økning i voldsbruk i Colombia. Spesielt på landsbygdene har dette vært tydelig. Kriminelle væpnede grupper har benyttet seg av tomrommet skapt etter at den statlige tilstedeværelsen har minsket. De som er mest utsatt for vold, drap og trusler er eks FARC-soldater, urfolk, sosiale ledere, og menneskerettighets- og miljøforsvarere.

MATPAUSE: Fru Lorena Burgos spiser lunsj med sine tre barn. Foto: Caritas Colombia.

“
Smittevernstiltakene i Colombia rammer den matproduserende befolkningen direkte ved at salg på markedene ikke lenger lar seg gjøre.
 ”

I 2020 ble 310 sosiale ledere drept, i tillegg ble elleve slektninger av sosiale ledere drept. Av demobiliserte (eks FARC) ble 64 personer drept. Tendensen ser dessverre ut til å fortsette i 2021, hittil har 22 sosiale ledere og 7 demobiliserte blitt drept i 2021.

CARITAS' INNSATS

Siden den colombianske regjeringen erklærte en økonomisk, sosial og helsemessige nødsituasjonen i mars 2020, har Caritas Colombia, med støtte fra Caritas Norge, gjort en stor innsats for å gi hjelp til de mest sårbare lokalsamfunnene. De har blant annet delt ut nødhjelpspakker, biosikkerhetsett, matforsyninger og såfrø. Hjelpen har blitt rettet mot den delen av befolkningen som ikke mottar direkte hjelp fra den colombianske staten. Det blir løpende gjort knallharde vurderinger av hvem som skal prioriteres og hvor behovene er størst.

Innsatsen til Caritas Colombia m.fl bøter noe på skadene fra pandemien, men dessverre ikke nok til å stoppe den negative utviklingen som landet befinner seg i. Voldsproblemer, arbeidsledighet og svekket matsikkerhet er alle utfordringer som vil kreve hardt arbeid i lang tid fremover. Familien Burgos Bastidas kommer til å fortsette å arbeide for å få mat på bordet og skaffe seg noe inntekt gjennom salg av sine produkter. Samtidig vil de i tiden fremover være avhengig av hjelp fra organisasjoner som Caritas. •

DU SKAL IKKE LYVE!

Om å konstruere en «virkelighet»

Det er grunn til å spørre om den moderne tidsånd i våre vestlige samfunn fører til at mange har et for avslappet forhold til fakta og sannhet.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

V i ante det før han ble valgt, og vi fikk det bekreftet kort etter valget av Donald Trump til president i 2016: De åpenlyse løgner var en del av hans metode og strategi. Det startet med at hans medierådgiver overdrev sterkt antallet mennesker som var møtt frem til The Mall under president-innsettelsen. Da innvendingene strømmet inn, ble begrepet «alternative fakta» presentert. En eufemisme for rene usannheter som vi knapt har sett maken til i et sivilisert vestlig demokrati. Og slik fortsatte det under hele Trumps presidentperiode. Den amerikanske forfatteren John Freeman gir en treffende beskrivelse: «De siste årene har Trump tilbudt folk en ferie fra ubekvemme sannheter. Men tror du på fakta, bevis eller noe som ligner på sannhet, har Trump-æraen vært psykologisk utmatende.» Heldigvis har moderne media etablert en ordning med «fakta-sjekkere», som avslører usannheter fra fremtredende politikere. Ingen i USA slår Trump i å presentere usannheter, han er en suveren «vinner».

RELATIVISMENS DIKTATUR

Som Janne Haaland Matlary skrev om i forrige nummer av *St. Olav*, lanserte i sin tid daværende kardinal Ratzinger begrepet «relativismens diktatur». Han siktet nok til den moderne tids verdiforvirring og – oppløsning. Begrepet gjaldt altså normer og verdier. Den gode kardinalen kunne neppe forestille seg at det skulle kunne brukes på systematisk villedende omgang med fakta fra en amerikansk president. Da blir også sannheter relative, eller utskiftbare, og vi serveres en fiktiv virkelighet. Og altså fra verdens mektigste person, med de konsekvenser det kunne ha og hadde. Riktignok hadde verden ledd av Saddam Husseins informasjonsminister og hans løgnaktige propaganda, han fikk da også tilnavnet «Komiske Ali», men i vestlige demokratier var den slags uhørt. Nå er jeg ikke naiv om politikeres omgang med fakta i demokratiene. Fakta tøyes,

usannheter formidles ved bevisst uforsiktighet, fakta utelates osv. Politikken er ingen søndagsskole. Men usannheter er normalt ikke ledd i en bevisst strategi.

Til tross for at Trump var en systematisk løgner, fikk han nesten halvparten av stemmene ved valget i høst – ca. 74 millioner. Han var altså nær ved å vinne. Og flertallet som stemte på ham, var naturligvis ikke pøbel og undermalere. De må ha visst at han mildt sagt hadde en lettvent omgang med fakta. Men det betød ikke mer enn at de ville at han skulle fortsette som president. Jeg spør meg selv om vi her står overfor et spesifikt amerikansk fenomen, eller om den moderne tidsånd i våre vestlige samfunn innebærer at mange har et mer «avslappet» forhold til fakta og sannhet. Naturligvis var Trump ekstrem, men det kan være grunn til å spørre om forpliktelsen til å være sannferdig er noe devaluert også i vårt samfunn.

FILMER SOM KONSTRUERER «VIRKELIGHET»

Jeg flytter blikket fra den politiske sfære, der løgner kan ha store konsekvenser, til et mer fredelig område: filmproduksjon basert på «reelle begivenheter». Her finner vi to aktuelle eksempler på «konstruert virkelighet». I begge beskrives virkelige personer, som levde i vår nære fortid, og som har høyst oppegående etterkommere. Serien «Atlantic crossing» gikk på TV høsten 2020 og omhandler særlig kronprinsesse Märthas nære vennskap med president Franklin D. Roosevelt under annen verdenskrig og hennes rolle i de alliertes bestrebelser for å få USA med i krigen mot Hitler. Et hovedankepunkt mot filmen – fra faghistorikere – er at den blåser opp kronprinsessens betydning utover alle rimelige proporsjoner, bedømt ut fra den empiri og dokumentasjon som foreligger. Men serien fremstiller også kronprins Olav som en bitter og sjalu ektemann, som endog drikker seg sørpe full på en pub i London. Også her fjerner filmen seg fra empirien, og det er ikke mindre alvorlig. Jeg er ikke så opptatt av ►

06.01.21: Mange lar seg forfore av løgner. Her amerikanske Trump-tilhengere som trodde på løgner om at valget var «stjålet» fra dem.

«Det er godt begrunnet når Trine Skei Grande nominerer «The International Fact-Checking Network» til Nobels Fredspris. Faktasjekkere er i vår tid så viktige at en slik pristildeling kan være aktuell.»

de åpenlyse sex-scenene mellom kronprinsparet, de er bare så unødvendige, påklistrede og altfor detaljerte. Antydningens kunst er fortsatt fremmed for mange norske filmskapere. Konsekvent undervurderes seerne. Beskrivelsen av vår senere kong Olav må såre hans nærmeste, vår nåværende kongefamilie.

UTHENGT DOBBELTAGENT

Det må gjelde så meget mer for nålevende, nære etterkommere av politiinspektør Knut Rød, som var medansvarlig og sentral ved arrestasjonen og deportasjonen av jødene med «Donau» i november 1942. Det bar rett til gasskammeret og døden for hundrevis av norske jøder, uten at man kan hevde at de ansvarlige var klar over dette. I filmen «Den største forbrytelsen», som hadde premiere i romjulen 2020, fremstilles Rød endimensjonalt som en følelseskald psykopat med ett mål for øyet: Bli kvitt flest mulig jøder. Han viser ingen nåde, selv ikke overfor jødiske naboer som han kjente godt. Mot slutten av filmen opplyses det at Knut Rød ble frifunnet i 1948. Denne opplysningen er bare egnet til å forvirre. Det er nesten slik at man mistenker filmskaperne for å skape et inntrykk av et antisemittisk rettsoppgjør. Tiltalen mot Rød gjaldt «bistand til fienden» under krig. Lagmannsretten ble ledet av den høyt respekterte juristen Erik Solem, som også administrerte saken mot Quisling. Rød ble enstemmig frifunnet av tre juridiske dommere og fire legdommere. Retten fant bevis at Rød gikk inn i NS og statspolitiet utelukkende for å dekke over sitt «landsgagnlige» arbeid for motstandsbevegelsen. Han var altså dobbeltagent, og Milorg-lederen Jens Chr. Hauge vitnet om dette i retten. Rød var heller ikke nådeløs overfor jødene, men sørget tvertom for at flere av dem ble varslet og kom seg over til Sverige. Han fikk dessuten ved forhandlinger med tysk ledelse fritatt en del jøder fra transporten. Og retten konstaterer at dersom han hadde trukket seg før arrestasjonene, ville disse ubønnhørlig ha funnet sted likevel, og motstandsbevegelsen hadde mistet en viktig brikke i kampen mot naziherrdømmet.

Etter frifinnelsen gikk Knut Rød tilbake til sin stilling i politiet og arbeidet der til han gikk av med pensjon. Hans etterkommere har gjennom årene lidit meget under den forvrengte fremstilling som enkelte ved Holocaustsenteret har gitt av den frifinnende dommen, samtidig som Rød er fremstilt utelukkende som en kynisk «nazist». Det er dette feilaktige narrative filmen utvilsomt bygger på. Det dramaturgiske grepet

kan ikke rettferdiggjøre slik forvrengning av virkelige menneskeskjebner.

KRISTNE MED KONSPIRASJONSFANTASIER

Jeg innledet denne artikkelen med ekstrem løgnaktighet på høyeste politiske nivå. Men kristne grupperinger kan heller ikke si seg fri fra et lemfeldig forhold til fakta og manipulering av informasjon. For det første er det mange reaksjonære «evangelikale» kristne som helhjertet støtter Trump og vanvittige konspirasjonsteorier. Men også blant katolske geistlige finnes det enkelte som faller i en lignende bås. Den omstridte erkebiskopen Carlo Maria Viganò støtter vaksinemotstanden i USA og er angivelig med i en gruppe som hevder at koronapandemien utnyttes til å begrense folks frihet og danne en «verdensregjering» (Eric Stoddhart i *The Tablet*). Og her til lands har en nylig sluppet film, «Covidfilmen 2020 – Historien om hvordan tall og ord lammet en hel verden», fått Folkehelseinstituttet til å advare mot farlige feil og misvisende konklusjoner, avdekket av Faktisk.no. Man er engstelig for at filmen skal få folk til å nekte vaksinerings. Konsekvensene kan bli katastrofale, særlig i hardt pandemirammede land. Når vitenskap og fakta neglisjeres og erstattes av en «ny virkelighet», er vi på et farlig skråplan. Det er mange, store og små, urovekkende tegn på at det kan gå utforbakke. Vi behøver alle større årvåkenhet – på mange plan.

FAKTASJEKING ER VIKTIG

Derfor er det godt begrunnet når politikeren Trine Skei Grande nominerer «The International Fact-Checking Network» til Nobels Fredspris. Faktasjekkere er i vår tid så viktige at en slik pristildeling kan være aktuell. Virksomheten er utvilsomt fredsrelevant. Verdenslederes løgner kan føre til internasjonale kriser og i verste fall til krig. Eller bli en viktig drivkraft i en ønsket opprustning med sikte på en krigføring. Det er nok å tenke på Hitlers propagandaminister Joseph Goebbels i 1930-årenes Tyskland. I 1960-årenes antikrigsbevegelse hadde den amerikanske matematikeren og visesangeren Tom Lehrer en vise med en strofe om Hitler: «He is dead, but he won't lie down», som et apropos til nynazistiske og fascistiske tendenser. Strofen er enda mer aktuell i dag, og den synes dessverre også å treffe Goebbels. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

PÅSKE

I natt stiger et stort lys opp over jorden. I natt tenes Kristi, den oppstandnes lys, i alle Guds kirker over hele jorden, og verden opplyses av et overjordisk lysskjær, for i natt stiger Kristus, verdens lys, opp av jordens mørke indre for å lyse for alle mennesker. I natt forenes menneskers og englers stemmer i lovsangen til Kristi triumf, i natt kastes Lucifer fra himmelen til jorden, mens Kristus, vår Gud, stiger opp fra jorden til himmelen og trekker alle dem som tror på ham, med seg i sitt lydende triumftog. I natt brytes syndens og dødens makt ved korsets mektige våpen, i natt står himmelen åpen, himmelrikets saler åpner seg for de Kristustroende, og vår dødelige menneskelighet tas inn i Guds uforgjengelige udødelighet.

Dette er den hellige galskaps natt. Ja, selv Kirken, vår ellers så sobre og adstadiige mor, lar seg rive med i den guddommelige galskap og lovsynger Adams synd som salig fordi den gjorde nødbendig at Jrsus, Guds sønn, kom til oss som vårt medmenneske og vår bror for å bringe frelse fra dødens bitre lodd.

En gang i året, i Herrens høyhellige påske, har vi lov til å vende blikket bort fra verdens nød og elendighet for å feste det på våre herliggjorte Frelasers lysende og forklarede ansikt, fordi han representerer håpet, vårt og alle menneskers håp. Og han representerer håpet nettopp fordi han gikk inn i nøden og elendigheten. Hans vei til Hodeskallestedet var ingen lettveit vei å gå. Jesus var ingen trollmann eller illusjonsmaker som med et slag med sin tryllestav kunne få verdens nød til å forsvinne. Den frelse han bragte er ingen magisk løsning på alle problemer, - korset er ingen talisman, det var og er et torturredskap. Jesus viste oss ikke veien bort fra verden, bort fra problemene, han viste oss tvert imot veien inn i verdens og våre egne problemer, dypt inn i dem. Så dypt trengte han inn i dem at han der fant Guds kjærlighet lik en skatt gjemt i en åker. Denne kjærligheten hentet han frem, og i sitt legeme hengte han den opp på korsets tre, slik at all verden skulle se den. Derfor sa han også: «Når jeg blir hevet over jorden, skal jeg dra alle til meg». Ved sin lidelse, sin pasjon, åpenbarte Jesus for alle mennesker Guds lidenskapelige kjærlighet, Guds pasjon.

Ved å gå inn i menneskehetens skjebne, ikke bare for å leve et menneskeliv som vårt, men først og fremst å lide som oss mennesker og ved å dø vår menneskedød, viste han oss at bak det hele finnes Guds lidenskapelige kjærlighet til oss mennesker. Det er denne lidenskapelige

«Kristi oppstandelse» av Piero della Francesca (1420-92). Ifølge den engelske forfatteren Aldous Huxley er dette «the greatest picture in the world.»

kjærligheten, den guddommelige galskap, som i natt trenger seg gjennom verdens mørke som i et lysglimt, en håpets flamme som holdes levende i menneskenes hjerter.

Hvordan holdes denne håpets flamme levende? Den holdes levende ved det vi kaller troen. Tro er visshet om det vi ikke ser, sier Hebreerbrevet, og med rette. For det vi ser, det er elendigheten og nøden, det er våre egne og andres problemer. Det er verdens usikre skjebne, det er utsikten til vår egen grav. Det er det vi ser, og det man ser, er ikke gjenstand for tro, men for viten. Troen er derfor av en annen orden, siden den er visshet om det vi ikke ser, og det vi ikke ser, det er Guds kjærlighet i alt dette. Denne kjærligheten ser vi ikke, den tror vi på, og vi tror på den fordi vi med troens øyne har sett denne kjærligheten lyse i Jesu vansirede ansikt.

I natt er troens natt, men en natt hvor det usynlige nesten blir synlig, som i et glimt. I et kort øyeblikk stiger troens realiteter, den usynlige virkelighet, nesten synlig frem for oss. Lyset fra Jesu grav skinner iblant oss, torturredskapet korset forvandles til håpets symbol og seirens trofé; den korsfestedes ansikt forklares av det guddommelige skjær, så vi nesten ikke kjenner ham igjen, og han er nødt til å si til oss: «Kjenner dere meg ikke? Det er jo meg». Det er denne troens spede flamme som Kirken har båret frem gjennom alle århundrer, helt frem til oss. I dåpen ble vi døpt inn i Jesu lidelse og død for å få del i hans oppstandelse, og det er denne vår hellige tro som vi sammen med apostlene og alle de troende gjennom alle tider nå på nytt skal bekrefte og bekjenne, den tro som engelen først forkynte for kvinnene ved den tomme grav: «Han er ikke her, han er oppstanden».

(Fra Per Bjørn Halvorsen OP: «Påskennatt» i *Katolske prekener*, St. Olav forlag 1989)

Navn: Madeline Sayo

Alder: 31

Fra: Filippinene

I fjor kom Madeline og ektemannen over en mulighet de selv midt i pandemien ikke kunne la gå fra seg. På Facebook var det avertert etter noen som var villig til å drive matservering på Tretten kro og motell nord for Lillehammer. De tok kontakt med eieren og bad til Gud om at Han måtte lede utfallet etter sin vilje. Etter en god del samtaler med eieren var utfallet klart: November 2020 åpnet ekteparet dørene til Tretten kro! Madeline, opprinnelig fra Filippinene, og ektemannen, som begge er aktive i den lokale menigheten, serverer en blanding av tradisjonell kro-mat og et utvalg asiatiske retter som dampede buns, soyamarinert kylling med nudler og vårruller.

Kroens lokaler var i sin tid barndoms-hjemmet til den aktive katolikken Mathea Bådstø, som også var gudmor til Sigrid Undset i forbindelse med hennes konvertering til katolsk tro. En del av den katolske historien henger, bokstavelig talt, igjen i kroen i dag.

- Hvilken rett vil du anbefale til Min søndagsmiddag? - Hvis du spør noen fra Filippinene om hvilken rett de vil anbefale, så vil de fleste si «adobo», men jeg vil anbefale tinolang manok eller chicken tinola. Det er en kyllingsuppe med smak av ingefær og grønnsaker.

- Hvordan er matkulturen på Filippinene? - Filippinsk mat er en blanding av flere kulturer, men hovedsakelig asiatisk, spansk, og amerikansk. Vi spiser ris til hvert måltid. Ris må alltid stå på bordet, poengterer Madeline. Vi elsker å samle familien og nyte god mat og ikke minst synge karaoke!

- Hvilke ingredienser er viktige i filippinske retter? - Hvitløk, soyasaus, eddik og fiskesaus.

- Benytter dere filippinsk matkultur i kroen idag? - Ja, vi bruker eddik og soyasaus til noen retter på menyen. Den retten vi serverer som er filippinsk er pork sisig. Den er fra Pampanga, Filippinenes kulinariske hovedstad.

- Litt mer om den katolske historien til lokalene her? - Opplandsarkivet forteller at Mathea Bådstø ble født her på Bådstø på Tretten, dagens Tretten kro og motell. Hun konverterte i 1904. Troen betydde mye for henne og hun reiste til Oslo, Hamar og Lillehammer for å delta i messefeiringen. Hun hadde også besøk av både nonner og prester her på Bådstø. Gjennom det katolske miljøet ble hun kjent med Sigrid Undset, og ble hennes gudmor under konversjonen. På veggene her henger fortsatt bilder av geistlige som besøkte Bådstø, og vi har bilder av Sigrid Undset i kaffestuen, forteller Madeline.

**VIL DU DELE DIN
FAVORITTOPPSKRIFT
PÅ SØNDAGSMIDDAG
MED ST. OLAVS LESERE?**

Kontakt Kathrine Låver:
kathrine.laver@katolsk.no

Kylling- suppe

med ingefær og grønnsaker

Denne retten vil varme både kropp og sjel på kalde vinterdager, mener Madeline. – Den er både billig og enkel å lage – og er en av barnas yndlingsretter, sier hun.

VED KATHRINE LÅVER

Tinolang Manok

DU TRENGER (4 PERS.)

1 hel kylling, ca. 1,5 kg. Del i 8 biter

3 ss olje til steking

3 båter hvitløk, finhakket

1 løk, finhakket

2–3 ss finhakket ingefær

4 chayote (kan kjøpes i asiatisk butikk) skrelt og delt i små båter

1 pakke spinat (200 g)

2 liter vann (eller 1 liter vann og 1 liter kyllingkraft)

5 ss fiskesaus

salt og pepper

SLIK GJØR DU

Varm opp en gryte over middels varme.

Stek hvitløk, løk og ingefær i olje.

Tilsett kylling og stek under omrøring, slik at den får litt farge.

Tilsett fiskesaus og 2 liter vann, kok opp. Fjern skummet som flyter på toppen. Senk varmen og dekk til, og la den småkoke i 40 minutter eller til kyllingen er gjennomkokt.

Tilsett chayote og kok i 10 minutter, eller til de er møre. Krydre med salt og pepper etter smak. Tilsett spinat.

Serveres varm. Kan nytes med ris eller som den er.

Acedia – kjedsomhetens last

Så lenge vi klarer å undre oss over verden og livet, holder vi den lasten på avstand.

TEKST: SR. HANNE-MARIA BERENTZEN OCSO,
TAUTRA MARIAKLOSTER

Det er så fint å *kjede* seg sammen med deg! sa min venn brudgommen til sin brud. Jeg tror det er det eneste jeg husker av bryllupstaler.

Hvorfor har jeg båret det ordet med meg gjennom livet? Det må ha undret meg dypt. Livet har vært så spennende og utfordrende, jeg har ikke forstått at folk kunne kjede seg. I klosterlivet advares vi mot *acedia*, kjedsomhetens last. Og jeg har fortsatt å undre meg: Går det an det, da, i noe så spennende som klosterlivet er? Hver eneste dag har noe nytt og vakkert å glede seg over!

NÅ GÅR VI MOT SLUTTEN av det første korona-året med store innstramninger og bønn om tålmodighet: Blir det bedre om 3-4-5 måneder? Vi fortsetter med stengt gjestehus, ingen kirkekafe for de 2-3 menneskene som en sjelden gang kanskje kommer til messe eller tidebønn. Med en kropp som sier *Brems litt!* er jeg blitt flinkere til å la krav og gjøremål vente. Og vipps! – der lurer *acedia* bak PC-en: Er det ikke noe nytt? Ingen epost i dag? Hvordan er corona-situasjonen nå? Er det ingen som vil meg noe? Hvordan blir været fremover?

Vi har en husregel om ikke å bruke mer enn 15 minutter på internett utover nødvendig epost og arbeid. Når du oppdager draget mot PC-en etter at du har brukt de 15 minuttene og likevel fristes til å sjekke – da har *acedia* meldt seg.

VI BRUKER IKKE SOSIALE MEDIER, og knapt mobiltelefon. Men kjedsomhetens flukt fra livet lurer seg inn likevel: Endelig har vi fått snøvinter med supert skiføre. Nå har jeg tid til å komme meg ut på ski – trække løype så jeg kan gli hjem. Må bare sjekke eposten først. Og været. Og nyhetene – selv om det bare er NTBs mini-nyheter. Orker jeg virkelig å gå på ski? Er det ikke for kaldt med den snoen fra øst?

Jeg skifter og får på meg skistøvler og anorakk, spenner på meg skiene og glir over mot skisporet. Snur meg et øyeblikk og ser nedover veien: Brenner det? Skjer det noe?

Nei, det brenner ikke. Bare sola som ligger lavt over Gråkallen og snart vil sove. Hele dagen har gråtunge skyer hengt over oss. Nå farger hun hus og landskap oransje og rødt. Tusen takk, Herre! Jeg vet det jo, livet er spennende og fullt av mening!

ORDENSLIVETS DAG til kyndelsmesse er en velkommen feiring med andre ordensfolk og prester fra bispedømmet,

fin messe, deilig middag og god prat. Unntatt i år, selvfølgelig. Dagen er likevel fin, feiringen av møtet mellom spebarnet Jesus, de unge foreldrene og de gamle Simeon og Anna som har ventet og ventet og ventet på Herrens frelse, uten å gi opp, uten å gi etter for *acedia*. I sin preken for noen år siden ga pater Egil Mogstad oss et godt middel mot *acedia*: Jesu foreldre *undret* seg. Så lenge vi undrer oss, holder vi *acedia* på avstand, da får ikke kjedsomheten taket. Javel, tenkte jeg, og gikk ut tidlig hver morgen for å se på verden og undre meg, først mot sør, så mot nord. På vår lille øy er det to forskjellige verdener.

Riktig nok, slappheten og kulden hadde lurt meg til å slutte med det! På'n igjen – hver morgen, snø eller ikke snø – nattemørke eller stjernelys, daggry eller månelys, hilse på virkeligheten og oppdage hvor vakker og spennende den er.

Klokka song den gamle visa si, og veggene hørte etter som dei hadde gjort.

Jeg har lest Olav Duuns *Juvikfolke*, et annet middel mot kjedsomhet. Hente frem litteratur av beste merke. Glede seg over slike språkkunstnere. Ikke noe nytt? Bare samme gamle klangen? Eller – er det noe annet, når noen *hører*? Hva kan ikke da skje?

Å lese *Juvikfolke* gjør livet spennende, meningsfylt og håpefullt. Dette er mer enn en slektshistorie, her er en Norges-historie og kristningshistorie. Hvilken glede å bli minnet om hvordan Kristus virker i vårt samfunn og i vår historie, hvordan vi langsomt, langsomt lar oss prege av evangeliet. Hva det har betydd å oppdage *menneskeverdet* på en måte som fører til radikale forandringer i samfunnet. Hva det betyr at alle mennesker i vårt samfunn nå har krav på respekt og likeverd, uansett om de er bønder eller arbeidere, av innvandrerslekt eller av norsk odel, om de er kvinner eller menn eller barn eller gamle, fattige eller rike.

Det er en lang og langsom utvikling, som Olav Duun beskriver mesterlig. Og når så «han som skal komme» kommer, må han selv kjempe sine indre og ytre kamper og finne ut hvem han er, *ellers er han ikke Odin*. Slutten på denne Kristus-historien overlater jeg til dere å lese selv.

AVISEN DAG OG TID hadde et intervju med forfatteren Vigdis Hjort 24. desember 2020. La meg slutte med et sitat fra henne – også et godt middel mot kjedsomheten:

«Hos Kierkegaard blir eg styrkt i trua på at eksistensen vår er ei tillitserklæring *ovanfrå* – det er så å seie ei plikt å vere menneske så ansvarleg og inderleg som eg kan. Det store eventyret i livet er ikkje å reise jorda rundt eller stige opp til makta og rikdomens høgder, men at eg kan vere nett den eg er medan eg ei stutt stund får vere menneske på jorda. Den oppgåva må ikkje skuslast vekk, men takast på største alvor.» •

Kvinneopprør i Polen handler om mer enn abortloven

Hvordan møter Kirken det pluralistiske samfunn som katolikker og Kirken selv befinner seg i?

Høsten 2020 var vi vitne til kvinneopprør i Polen, etter at landets høyesterett vedtok å innskrenke abortloven. Dette var en kompromisslov fra 1993 der man nå fjernet muligheten for abort i tilfeller hvor fosteret har for store skader til å kunne overleve. Når det ikke var mulig å få flertall for denne endringen i parlamentet, prøvde den polske regjeringen å gjennomføre endringen via Høyesterett, en domstol som i mange polakkers øyne ikke lenger er et uavhengig organ. Saken og protestene ble bredt dekket også i norske massemedier og støtten til polske kvinner kom fra mange steder. Vedtaket i abortsaken var den utløsende årsaken til protestene i fjor høst, men frustrasjonen som kom til uttrykk, er mer fundamental.

Det er ikke første gang kvinner i Polen protesterer, men høsten 2020 var det annerledes. Det var mange flere, opp til 400.000 mennesker gikk ut i gatene, og protestene spredte seg fra hovedstaden til mange mindre byer.

FLERE MENN ENN TIDLIGERE deltok sammen med sine venninner, søstre og koner. Stemningen ble også annerledes enn før: sinne og aggressiv retorikk dominerte. Sinnet var rettet både mot regjeringen og Kirken, mot mannfolk i dress eller sutan, som ble overrasket og forskrekket.

For denne gang var det ikke bare radikale feminister som tok til gatene, men mange vanlige mødre og døtre, til og med noen bestemødre, velutdannede kvinner, fra lavtlønte yrker og hjemmeverende. Mange kom med barnevogn. De brukte sterke, ja, nokså vulgære ord på plakatene, ord «som ikke passer for kvinner».

Er det mulig at alle disse kvinnene ikke vil beskytte

det ufødte liv? Er de virkelig så påvirket av det «dekadente, ugudelige Vesten» - som det hevdes fra polske prekestoler?

DERSOM DETTE STEMMER, er det i realiteten en fallitterklæring for Kirken. For religionsundervisningen i Polen er i Kirkens regi, den gis gjennom barne- og ungdomsskolene i Polen, og den må dermed ha vært en fiasko, når det gjelder å forme samvittigheten. Det må også bety at Kirken er maktesløs i møtet med den sekulære verden og de utfordringer som man ikke har ønsket eller klart å forberede seg til.

Undersøkelser gjennomført både av organisasjoner som PEW Research Center, Det polske statistiske sentralbyrået (GUS) og Kirkens eget statistiske institutt (ISKK), viser at tilliten til Kirken blant unge mennesker faller raskt.

De unge forlater nå Kirken. Ikke bare uteblir de fra søndagsmessene og slutter å motta sakramentene; stadig flere sier at de ikke tror på Gud og ønsker å formalisere apostasi (fracfall/utmeldelse). De vil ikke identifisere seg med Kirken slik den nå er. De betrakter den ikke som Kristi mystiske legeme, ei heller som et fellesskap av kristne, men de ser den som en gammel-dags og undertrykkende institusjon.

I en situasjon der flere rystende pedofilisaker er blitt avslørt blant prester og biskoper i Polen, og Vatikanet har reagert med sanksjoner, er det ikke så rart at Kirkens seksualmoraliske pekefinger kan oppfattes som hykleri, og at den autoriteten som Kirken tradisjonelt har hatt, forsvinner.

LIKEVEL ER DET IKKE SLIK AT kvinnene, og mennene, som protesterte i gatene i fjor høst bare var radikale

EWA SIARKIEWICZ-BIVAND
er lektor emerita ved Bergens
Handelsgymnasium og Amalie
Skram vgs.

feminister som ønsket å liberalisere abortloven. Som en av deltakerne sa det: «Det er ikke slik at det er kvinner som ikke ønsker å få barn som deltar i protestene. I gatene møter du kvinner som ønsker å ha barn, men som ikke vil akseptere at noen kan beordre dem til dette ovenfra».

Man kan ære og prise kvinner som ønsker å bære frem barn som ikke er levedyktige, men kan man kreve dette fra andre enn seg selv? Særlig når man vet at i praksis så rammer denne loven i Polen dem som ikke har råd til å reise utenlands for å ta abort. Unge kvinner er lei av å bli sett på som umyndige mødre som må beskyttes, og tiltales som «mitt barn». De ønsker å bli hørt, også i Kirken, og ikke bare som mødre, men som mennesker. «Hvis det var flere kvinner som deltok i prestenes formasjon i presteseminarene», hevder kardinal Ouellet fra Bispekongregasjonen, «ville det vært færre seksuelle forbrytelser i Kirken». Denne tanken har liten tilslutning blant biskoper i Polen.

DEN FALLENDE TILLITEN til Kirken er ikke noe nytt, men flere begynner nå å ta inn over seg alvor. Også i noen katolske medier kommer både geistlige og legfolk med kritiske analyser som peker på klerikalisme og uheldige allianser mellom Kirken og staten som årsaken til denne utviklingen. Men bispekonferansen med sine 99 biskoper, de fleste utnevnt før 2005, velger å legge skylden på «de ugudelige liberalerne», snarere enn på egne feil.

Regjeringens juridisk tvilsomme prosedyre og vedtak viste seg å være over toleransegrensen. At den polske bispekonferansens leder umiddelbart gratulerte regjeringen med «seieren», var med å skape de voldsomme reaksjonene, også mot Kirken.

Etter kommunismes fall fikk Kirken tilbake mye av sin makt. Den fortsatte å betrakte katolsk kristendom som et system som skal organisere samfunnet. Den unnlot å ta inn over seg at det ikke bare er katolikker som er medborgere, men også lutheranere, ortodokse, muslimer og et økende antall ateister. Alle disse kan ikke ignoreres, og de kan ikke påtvinges den katolske forståelsen av virkeligheten.

KIRKEN KAN IKKE ENDRE SITT syn på abort, men Kirken må være i stand til å møte det pluralistiske samfunnet som katolikker, og Kirken selv, befinner seg i.

Å «møte» betyr ikke å fordømme og avvise, men å være i stand til å komme i dialog og finne praktiske løsninger på vanskelige spørsmål. Abortloven i Polen anno 1993 var et slikt kompromiss, basert på den politiske situasjonen, men også på overbevisningen om at menneskelige lover ikke er perfekte. Men disse lovene tar i betraktning behovet for støtte i samfunnet og deres mål er det felles gode. De skal ikke føre til turbatio - sosial uro. •

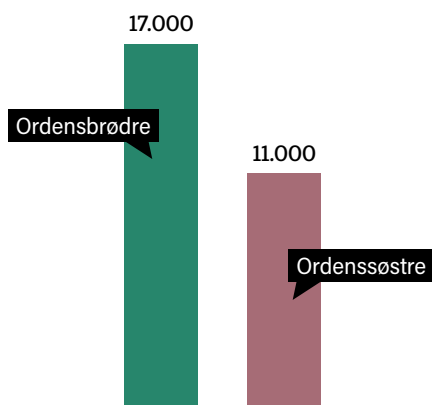
EWA SIARKIEWICZ-BIVAND,
St. Paul menighet, Bergen.

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

KIRKEN I POLEN:

Stabilt besøk – nedgang i omdømme

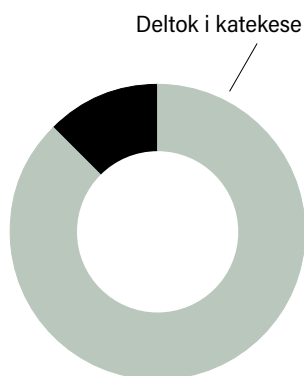
Kirkebesøk, dåpstill og antall prester er noenlunde stabilt i Polen, men omdømmemålinger viser en nedgang i polakkenes tillit til Kirken.

Tallet på ordenssøstre og ordensbrødre holder seg også noenlunde jevnt, den første gruppen teller over 17.000 personer, den andre rundt 11.000.

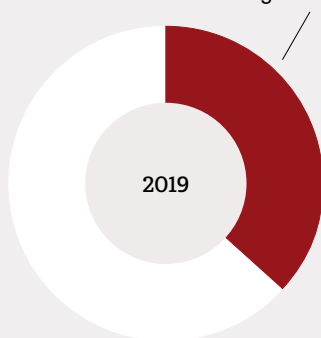
Liten nedgang i antall døpte

Tallet på antall døpte viser en liten nedgang på 3,5 prosent, fra 386.565 døpte i 2018, til 372.900 i 2019. Men dette kan ha helt naturlige forklaringer.

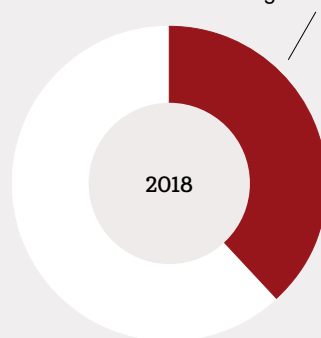

I skoleåret 2019/2020 deltok **87,6 prosent** av barn og unge i trosopplæring.

36,9 prosent av katolikkene deltok i søndagsmessen

38,2 prosent av katolikkene deltok i søndagsmessen

45.000 messer

Hver søndag feires det 45.000 messer i Polens 10.356 menigheter. Også antall prester har vært stabilt de siste årene: **24.707 prester i 2019, mot 24.876 i 2018.**

Omdømmemålinger

Flere omdømmemålinger viser en større utfordring for Kirken i Polen. Negativ mediedekning og en dokumentarfilm om overgrep og trakassering i Kirken, og til og med kritikk fra Vatikanet, har bidratt til å svekke omdømmet til Kirken etter at den i årevis hadde enorm legitimitet i befolkningen, blant annet på grunn av motstanden mot kommunistregimet.

Ifølge en undersøkelse fra IBERiS, (polsk institutt for sosial- og markedsundersøkelser), begynte svekkelsen av tilliten til Kirken allerede i 2016.

I løpet av fire år, fra 2016 til 2020, falt det positive synet på Kirken med 9 prosentpoeng, til 48 prosent, mens mistilliten økte med 9 prosentpoeng, til 40 prosent.

Har tillit til kirken 48 %

40 % Ikke tillit til kirken

Dette er den laveste positive rangeringen Kirken i Polen har hatt siden 1993. En del av forklaringen kan være sjokket som ble utløst av Tomasz Sekielskis overgrepfilm «Bare ikke fortell noen» i 2019. En annen kan være økt sekularisering i Polen de siste årene.

Tilliten kan gjenoprettes

Enkelte undersøkelser poengterer også at mange polakker mener det er en uheldig allianse mellom myndighetene og Kirken. Den har ført til indre uro i Kirken og til at den ikke lenger fremstår som politisk nøytral. Men det påpekes også, ifølge NTB, at de vanskelige tider under koronapandemien kan gjenopprette polakkenes tillit til Den katolske kirke. (©NTB/ekai.pl/IBERiS/iskk.pl)

VÆRE TYDELIG: – Kirken er ikke ideologisk og står ikke for noen bestemt ideologi, men den kan si klart ifra hvilke politiske standpunkt som går mot katolsk lære, sier Janne Haaland Matlary, profilert katolikk og professor ved Universitetet i Oslo.

Kirken og politikk: Går det en grense?

I USA vil biskoper nekte president Biden kommunion på grunn av hans abortsyn, i Polen uttrykker deler av kirken støtte til regjeringen med partiet PiS i front – og blir kritisert for det. Går Kirken for langt inn i politikken – eller burde den gått lenger?

TEKST: HANS ROSSINÉ FOTO: KRISTIN SVORTE

Janne Haaland Matlary, professor i internasjonal politikk ved Universitetet i Oslo, medlem av Det Pavelige Vitenskapsakademi og tidligere statssekretær i Utenriksdepartementet, svarer både nei og ja på spørsmålet om hun synes deler av kirken har gått for langt inn i politikken i USA og Polen.

KATEKISMEN ER KLAR

– I saken om president Biden er svaret

nei. Den amerikanske bispekonferansen har påpekt at en katolikk ikke kan være for en lov som tillater abort, som Biden er. En erkebiskop ba ham slutte å snakke om seg selv om en «devout Catholic», altså hengiven katolikk. Det blir enda mer alvorlig dersom det dreier seg om en politiker som har makt. I USA er det til og med tillatt abort frem til fødselstidspunktet i flere stater.

Det er ingen tvil om hva Kirken lærer

om abort. Katekismen er helt klar på dette, og på hvilke forpliktelser en katolikk har.

I saken om den polske regjering er svaret ja. Kirken skal ikke være politisk aktiv på den måten at den støtter et parti eller en regjering eller oppfordrer til å støtte bestemte partier eller politikere.

Kirken vil alltid påpeke at det er visse «red lines» i form av politiske saker, og vil oppfordre folk til å støtte politikere som verner disse: forbud mot at staten tar liv, som dødsstraff, eutanasi og abort; verne den tradisjonelle familie basert på mor, far, barn, verne foreldres rett og plikt til å oppdra sine barn i den religion og de verdier som foreldrene mener er sanne, stå for fundamentale menneskerettigheter og demokratisk styreform, fremme fred i verden, og ikke minst fremme religionsfriheten. ►

«Kirken skal ikke være politisk aktiv på den måten at den støtter et parti eller en regjering eller oppfordrer til å støtte bestemte partier eller politikere.»

Den katolske sosiallære utvikler disse prinsippene i omfattende grad, men de er alle avledet av det kristne menneskesyn. Kirken er ikke ideologisk og står ikke for noen bestemt ideologi, selv om kristendemokratiet er sprunget ut av tyske kretser som var opptatt av sosiallæren. Men det er klart at kirkens sosiallære ikke er forenlig med kommunismens materialistiske menneskesyn eller med ekstrem liberalisme uten fellesskap og samfunn, påpeker Janne Haaland Matlary.

PARTIPOLITIKKEN

– *Hvis det går en grense for Kirkens politiske engasjement, hvor går den i så fall?*

– Ved partipolitikken, ved direkte relasjon mellom Kirken og politikere. Det er aldri riktig at Kirken er direkte knyttet til en politisk instans, det være seg parti, regjering eller enkeltpolitiker.

– *Mange polske katolikker støtter ikke dagens polske regjering. Hvor klokt er det da av Kirken å ta politisk side i spørsmål og støte bort en del av sine medlemmer?*

– Som sagt er det ikke riktig at Kirken støtter en bestemt regjering direkte, men den kan klart si ifra hvilke politiske standpunkt som går mot katolsk lære – som i eksemplet med Biden over. Den amerikanske bispekonferansen sier ikke hvem man skal stemme på, men at en politiker som er for lover som tillater abort går mot katolsk lære. Kirkens kompetanse – mandat – er menneskesynet, menneskets verdighet og livets hellighet. Johannes Paul II pleide å si at Kirken er ekspert på hva et menneske er. Politiske standpunkt er avledet av det kristne - og naturrettslige – menneskesyn.

TILBAKEHOLDENDE

– Da jeg satt i Det Pavelige Råd for Rettferdighet og Fred i Vatikanet, utarbeidet vi over flere år et kompendium

for Kirkens sosialdoktrine, «The social doctrine of the Church». Da hadde vi mange diskusjoner om hvor detaljert Kirken bør utvikle standpunkter om samfunnsspørsmål. Hovedlinjen var å være tilbakeholdende fordi forholdene i forskjellige land er så varierte og ikke minst fordi Kirken ikke har mandat til å agere politisk.

Likevel er det ikke slik at «anything goes». Nei, Kirkens mandat er klart på livets hellighet og verdighet fra unnfangelse til naturlig død, på familiens og foreldrenes primære betydning og rolle for barna, på at politikken har sin begrensning og ikke er det viktigste i livet. Jeg tror alle kristne fornermer hva dette innebærer: at rettferdighet skal prege politikken som dens øverste dyd, men at nåden kommer annet steds fra – to sfærer som er vesensforskjellige, og politikken skal kjenne sin begrensning.

SUBSIDIARITET

– Det at ikke «alt er politikk» er kanskje det aller viktigste budskap fra Kirken i vår tid. Det er ikke staten som bestemmer over liv, død, samvittighet, religionsinnhold. Politikken skal kun drive med det vi har av felles samfunnsmessige anliggender, og politiske ideologier handler om hvordan disse defineres – fra liten «nattvekerstat» til stor velferdsstat.

Men politiske myndigheters mandat skal være begrenset, og dette prinsippet heter subsidiaritetsprinsippet. Det kommer fra katolsk sosiallære og sier at det finnes naturlig «arbeidsdeling» mellom politikk og ikke-politikk. Statens rolle skal aldri være top-down, men støttende, altså subsidiær. Et eksempel: staten skal ikke intervensjon i familiens sfære der foreldrenes autoritet er den reelle, men kun tre støttende

til dersom foreldrene ikke klarer oppgaven sin.

Politikkens rolle er, som Aristoteles og Platon skrev mye om, å være det sted der dydene skal realiseres, spesielt rettferdighet. Men kristendommen bringer inn en ny dimensjon ved et menneskesyn som er større enn det rettferdigheten foreskriver. Dette kristne menneskesynet er allerede omstridt i romertiden, men lever side om side med den verdslige makt i alle århundrene deretter – ofte i strid med denne. Det syn at selv et svakt og sykt menneske er like mye verd som et sterkt og rikt, er sjokkerende, og det syn at religion ikke kan styres av politisk makt også, sier Janne Haaland Matlary.

ER SAKEN AKTUELL?

– *Kan man si det så enkelt som at hvis en politiker sier at hun eller han er mot abort, så bør katolikker gi vedkommende sin stemme, og ikke gi sin stemme til politikere som er for fri abort, som Joe Biden?*

– Det kommer an på om saken overhodet er aktuell. I Norge for eksempel er det ingen debatt lenger om abort og saken står ikke på noens politiske program, så til stortingsvalget i høst har det liten hensikt å stemme ut fra abortsyn. Men om utvidelse av abortgrensen i Norge var på agendaen foran valget, ville det vært Kirkens anliggende å påpeke at velgerne bør legge vekt på dette, men uten å fortelle dem hvem de bør stemme på direkte.

– *Hvor hensiktsmessig er det at enkelte katolske biskoper i USA har politikeres syn på abort som en slags politisk lakmus-test?*

– Abort, som eutanasi, er spørsmål om å ta uskyldig og svakt liv. Jeg vil derfor mene at dette er et ekstremt viktig spørsmål som ikke kan «erstattes» av andre «gode saker» som sosial rettferdighet, og så videre.

Med andre ord: man kan ikke oppveie

POLITIKKEN HAR EN GRENSE: – Det at ikke «alt er politikk» er kanskje det aller viktigste budskap fra Kirken i vår tid, sier Janne Haaland Matlary. Her hilser hun på pave Frans ved en tidligere anledning i Vatikanet.

et liberalt abortsyn med et stort engasjement for sosial rettferdighet. En katolikk bør være opptatt av begge spørsmål, men det at staten tillater at uskyldige og svake liv tas, kan aldri aksepteres fra katolsk hold.

LIV OG LÆRE

– I de fleste land virker Kirken i pluralistiske samfunn – flerkulturelle og flerreligiøse – kan den forlange eller forvente at katolske politikere står hardt på, eller presser gjennom Kirkens syn?

– Nei, men den kan forvente at dens medlemmer, den vanlige katolikk som kan være en politiker, ikke skiller liv og lære radikalt. Man må forvente at en katolikk er hel ved: står for de kristne grunnverdier også på jobben. Det er ikke Kirken som presser på, men et spørsmål om hvem man er som menneske. Å være katolikk forplikter.

– Må man som katolsk politiker gå til valg på katolsk tro og lære?

– Det er et spørsmål som gir liten mening, fordi det er vel ingen partier som har katolsk tro og lære på programmet, i alle fall ikke tro. Det som forplikter en

katolsk politiker er menneskesynet, synet på livets hellighet og på familiens naturlighet, og så videre. Alt som går på trosinnhold er utenfor politikens sfære. Som pave Benedikt påpekte, er politikens sfære rasjonalitetens, mens troen er noe annet.

«DET HØYESTE GODE»

– Så selv om det knapt finnes et eneste politisk parti med et renspektet katolsk program, bør man likevel engasjere seg politisk?

– Katolikker er forpliktet på nevnte fundamentale verdier, men finnes i mange forskjellige partier – og må gjøre sitt beste for å skape et bedre samfunn, som er den gamle definisjonen av politikens hensikt: «summum bonum». Dette er Kirken alltid for: at man deltar politisk og politikken er jo aldri mer enn det muliges kunst. Kan man gjøre den bedre enn før, bravo! Antikkens filosofer sa at politikken er den høyeste praktiske aktivitet, og det positive synet på den verdslige makt har Kirken alltid holdt.

– Når et demokrati har vedtatt en lov, som en abortlov, bør da ikke alle følge den?

– Nei, fordi det er noen meget få lover

som man av samvittighetsgrunner ikke bør følge, som abort, eutanasi, eventuelt dødsstraff; sistnevnte finnes for øvrig ikke i Europa.

Demokratier gir anledning til slike unntak, selv om dette er blitt stadig vanskeligere. Fundamentale menneskerettigheter er naturrettspostulater hvor blant annet retten til liv er skrevet ned som den første menneskerett. Disse rettighetene, som er før-politiske og a-politiske, kan ingen regjering ta fra oss eller endre. Her er det selvsagt enorm dissens om hva retten til liv betyr, men ingen kan erklære at den ikke omfatter retten til å ikke å bli født. Uten å være født, har vi heller ingen andre menneskerettigheter.

– Du var tidligere politisk aktiv i KrF og meldte overgang til partiet Høyre i 2012. Hva må inn i Høyres partiprogram for at du eventuelt melder deg ut?

– Det har jeg ikke tenkt over. Men jeg savner det verdikonservative tankegodset i Høyre som mine gode venner Inge Lønning og Lars Roar Langslet var slike eminente representanter for, sier Janne Haaland Matlary. •

ALF KJETIL WALGERMO
**BIBELENS KVINNER
 - HISTORIENE SOM
 FORMA VERDA**
 SAMLAGET, 2020
 448 SIDER
 KR 349

Kvinnene i Bibelen

OMTALT AV SR. ELSE-BRITT NILSEN OP

«Bibelen er full av historier om kvinner som har spela viktige roller for samfunnsutviklinga. Kvifor er dei ikkje meir kjente for oss?» spør Alf Kjetil Walgermo i forordet til boken *Bibels kvinnene*. I 2017 kom han med *Røff guide til Bibelen*, og trolig skjerpet arbeidet med den utgivelsen forfatterens interesse for videre dykk i materialet. Det finnes kvinner i Bibelen som er gode, vakre og trofaste. Men det finnes også kvinner som er smarte, egoistiske og utpekulerte, og som lar seg styre av begjær og maktsyke. Uansett kategori så har Bibels mangfoldige kvinner befunnet seg i skyggen av menn. Med utgangspunkt i sin nylesning av boken ønsker Walgermo å gi dem deres rettmessige plass i fortid, nåtid, ja – hvorfor ikke – kanskje også i fremtiden.

RIK LITTERATUR

Når det gjelder temaet bibelske kvinner, er referanselitteraturen allerede rik, et faktum forfatteren heller ikke underslår. Det er nærliggende å fremheve en norsk forløper; Kari Veiteberg og hennes to bøker om samme emne *Bibels kvinnene. Ei minnebok* (1995) og *Evas døtrer – Om kvinnene i Bibelen* (2001). Siden Samlaget er utgiver for begge forfattere, er trolig Walgermos bok en videreføring og utvidelse av Veitebergs prosjekt. «Dei mangetydige og komplekse kvinneskikkelsane vi møter ... kjenner vi igjen frå litteraturen og biletkunsten. Det store mangfaldet som desse kvinnene representerer, gjer historiene deira aktuelle og engasjerende for oss i dag», skrev Veiteberg. 20 år senere – i større format og med rikere utstyr – foreligger nå Walgermos gjennomillustrerte bok.

I alt finnes det flere hundre kvinner i Bibelen; nesten 200 navngitte og flere hundre anonyme. Som katolikker kjenner vi flere igjen fra kirkeårets lesninger og fra katekesens bibelhistorie: Eva, Sara og Hagar, dronningen av Saba, Susanne, og selvsagt Jesu mor Maria, foruten mange andre navngitte kvinner i Det nye testamente. Andre vet vi mindre om, som Jokebed – mor til Moses – eller profetkvinnen Hulda. Enkelte har fått sin viktige rolle tonet ned, andre er visket ut. Som en VG-kommentator

treffende uttrykker det: «Å ha en signifikativ rolle i Bøkenes Bok er ingen garanti mot å bli skrevet inn i Den store glemmeboken».

DYKTIG FORMIDLER

Walgermo vil at vi skal huske dem, og henvender seg mot vanlige lesere, den brede allmenhet. Han vil nå oss alle. Forfatteren er en dyktig formidler, og han gjenforteller historiene til både kjente og mindre kjente kvinner i Bibelen samt en håndfull kvinner fra Det gamle testaments apokryfiske bøker. Kvinnene presenteres stort sett i samme rekkefølge som i Bibelen, og egentlig i stor troskap til bibelteksten. Eva er den første kvinnen. Hun var naken. Og hun var den første som spiste av den forbudte frukten i Edens hage. For dette skulle hun komme til å lide, og alle kvinner med henne.

Mannlige teologer sørget i ettertid for å stemple kvinnen som selve årsaken til at det vonde kom inn i verden, den som først blir forført og som deretter forfører mannen. Der han levde i harmonisk passiar med Gud, gikk hun i samtale med slangen og ble en portal for all verdens djevleskap. Denne båsen kom hun seg aldri helt ut av igjen. Et av resultatene er de katastrofale hekseprosessene.

Visste du at Judit måtte slå to ganger med sverdet for å kappe hodet av hærføreren Holofernes? At Rebekka førte mannen sin bak lyset av ren morskjærlighet? Eller at den prostituerte Rahab berget livet ved å fire spioner ut av vinduet?

Walgermo unnsår seg ikke sitt luthersk-protestantiske ståsted, men presenter respektfullt både katolsk og ortodoks tradisjon. Ikke minst er det tydelig i omtalen av Maria – Guds mor.

OPPJUSTERING AV STATUS

Allikevel våger forfatteren enkelte tankesprang i oppjustering av bibelkvinnens status som nok kan overraske en katolikk. Det skjer særlig når han hevder at Marta – Marias søster – kunne ha vært grunnvollen for den kristne kirke fremfor Peter. Begrunnelsen er deres identiske trosbekjennelse til Jesus: «Du er Messias, den levende Guds Sønn». Men den kanskje viktigste kristne læresetning av alle, at Jesus stod opp

fra de døde, ble forkynt av en kvinne – Maria Magdalena – for menn. Ingen overraskelse for en leser med tilknytning til en orden med sterke bånd til «Apostlenes Apostel», og som årlig feirer hennes fest. Om Eva – det burde ikke være kontroversielt – påpeker Walgermo at hun med sin kunnskapstørst skaper selve menneskets historie. Han viser også hvordan kvinnene rundt Paulus ikke befant seg i randsone, men var helt sentrale for å utbre evangeliet.

Walgermo begrenser seg ikke til Bibelens jødisk-kristne tekster, men benytter også materiale fra Koranen. Det beriker lesningen og perspektivene. Men har det «mannlige blikk» tilføyd noe vesentlig nytt – noe nytt for norske lesere? Noe mer enn hva Kari Veiteberg – i dag biskop i Den norske kirke – gjorde for et par tiår siden? Det skjer når forfatteren ikke bare løfter frem, men også utdyper bibelkvinnenes etterliv i vestlig kulturhistorie. Det gjør han med spennende kommentarer knyttet billedkunst, litteratur, musikk og film. Ikke minst skjerper de mange vakre illustrasjonene også vårt blikk.

DREINING AV RYKTE

I presentasjonen av Batsaba, som vekker kong Davids begjær mens hun bader, trekkes leseren med i hennes etterliv – hvordan hun forandres

gjennom det «mannlige blikk». Allerede på 1400-tallet ser vi tendensen til at kunstnerne ikke lenger tolker henne som et offer for kongens sterke begjær, men som en forførelserisk kvinne. Denne dreiningen av bibelske kvinners rykte gjør seg også gjeldende i Det nye testamente. Også Maria Magdalena kom i dårlig lys etter at pave Gregor på 500-tallet fastslo at hun var identisk med den navnløse synderinnen som ifølge Lukas salvet Jesu føtter. Pavens tolkning har siden fått tunge nedslag i populærkulturen – også i dag.

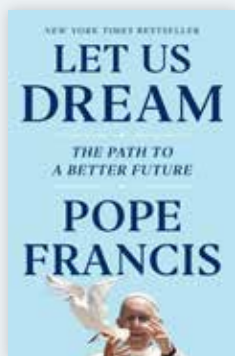
Visste du forresten at *Sulammit* også er et hebraisk kvinnenavn? Navnet identifiseres med den lidenskapelige piken i Høysangen. Ifølge ulike tolkninger kan hennes rolle forstås billedlig som uttrykk for et større fellesskap, «alt i hop». Også det får vi vite i Alf Kjetil Walgermos høyst lesverdige bok. •

FORBUDT FRUKT: *Edens hage og syndefallet* av Jan Brueghel de Oude og Peter Paul Rubens, malt ca. 1615. Henger i Mauritshuis kunstmuseum i Haag, Nederland.

— “ —

«Eva er den første kvinnen. Hun var naken. Og hun var den første som spiste av den forbudte frukten i Edens hage. For dette skulle hun komme til å lide, og alle kvinner med henne.»

— ” —

PAVE FRANS
**LET US DREAM.
 THE PATH TO A
 BETTER FUTURE**
 SIMON & CHUSTER, 2020

Paven: Vi lever i et Noah-øyeblikk!

OMTALT AV JORUNN HOPE

Like før advent i fjor kom pave Frans med denne boken, der han deler sine tanker om hva vi kan lære av corona-pandemien for å sikre at vi gjør bedre valg for fremtiden. Teksten bygger på samtaler med Austen Ivereigh, en britisk forfatter og journalist som tidligere har skrevet to biografier om paven.

PÅSKENATT-SAMTALE

Utgangspunktet for denne høyst personlige boken, var en samtale Ivereigh hadde med paven påskeaften i fjor om fristelser, hindringer og muligheter som denne krisen representerer. Like før, 27. mars, hadde han holdt sin kraftfulle *Urbi et Orbi* for en tom Petersplass. Da sa han at verden stod ved et vendepunkt og foran store prøvelser som vi kunne komme enten styrket eller svekket ut av.

Rett etter påske nedsatte paven en kommisjon av internasjonale eksperter, som skulle «forberede fremtiden» etter Covid-19: Kirken skulle ikke bare tilpasse seg det som var forventet, men selv være med på å skape og påvirke endringer.

Ivereigh skriver at utad kunne paven kanskje se hjelpeløs ut under lockdown'en, skilt fra sitt folk, men at de som var nær ham, kan fortelle at det motsatte var tilfelle: han gikk aktivt inn for å gripe mulighetene som krisen åpnet for. Dermed var han også svært positiv til planene om en bok der han fikk dele sine refleksjoner og erfaringer, ikke bare som diagnoser og resepter, men som tanker om hva selve denne dyptgripende krisen kunne gi av nye innsikter.

I bevissthet om sin rolle som en åndelig leder i verden, ønsket han å vise at han går gjennom denne mørke natten sammen med sitt folk, kaster lys på veien og advarer om farer underveis. Gjennom hele prosessen med å få boken ferdig ga paven uttrykk for at det hastet, slik at de to involverte kunne sette sluttstrek for en intens utveksling av tekster i august. Og en av de første som fikk den ferske boken i november, var USAs nyvalgte president, Joe Biden.

Å DRØMME STORT

I den latinamerikanske kirken som paven har sin bakgrunn fra, har de en tredelt tilnærming

til en endringsprosess. Dette er også inndelingen i boken:

- En tid for å se.
- En tid for å velge.
- En tid for å handle.

Grunnerfaringen i kriser er at du går aldri ut av den som den samme som du var da du gikk inn i den. Om du overlever, kan du komme ut som en bedre eller dårligere person, men aldri som den samme som før. Vi blir alle satt på prøve og vi blir avslørt som den vi virkelig er. Vi blir tydelige gjennom våre valg. Dette gjelder både for nasjoner og for den enkelte: Er det viktigere å ta vare på våre medmennesker enn å sørge for finansmarkedet?

Dette er tiden for å drømme stort, å se grundig gjennom hva som har styrt oss hittil, hva som skal være våre prioriteringer, hva vi verdssetter og ønsker å oppnå – og så handle deretter. La oss snakke om det! La oss våge å drømme!

Paven sier at dette er vårt «Noah-øyeblikk». Vi må innse at vi har skadet våre bånd til Skaperen, mishandlet naturen og våre medskapninger. Det finnes en Ark som kan bære oss til en ny fremtid, om vi er villige til å styrke båndene som forener oss i kjærlighet og i en felles tilhørighet. Men da må vi være villig til å se og erkjenne lidelsen og urettferdigheten. Fattige, forfulgte og undertrykte har lenge levd i elendighet, men akkurat nå er pandemien den mest synlige krisen verden står oppe i. Det er tid for oppgjør med likegyldigheten.

Vi må være villige til å se nærmere på militærbudsjetter og våpeneksport, urettferdig fordeling av goder og makt, strukturer som medfører utenforskap, fremmedgjøring og tap av verdighet. Hvem har tilgang på vaksiner, og hvem tjener på andres ulykker? Grådigheten i våre samfunn må bekjempes. Det er ikke tid for pessimisme og motløshet, men for å undersøke hvilke styrker og kunnskaper vi kan bygge videre på.

KVINNENES BETYDNING

Med tanke på kritikken paven møter angående kvinners rolle i kirken, bør man merke seg hvor viktig han mener det er at kvinner får ledende funksjoner. Under pandemien ser man at i land som har kvinnelige presidenter eller statsministre, har man gjennomgående fått

— “ —
I bevissthet om sin rolle som en åndelig leder i verden, ønsket han å vise at han går gjennom denne mørke natten sammen med sitt folk.
 — ” —

KLIPP

bedre resultater, tatt raskere beslutninger og kommunisert disse med empati.

Egen erfaring har lært ham at generelt er kvinner bedre på administrasjon og budsjettstyring enn menn. De forstår prosesser bedre, og hvordan man sikrer fremdrift. «Min egen pastorale erfaring i ulike kirkelige funksjoner, er at noen av de beste råd er kommet fra kvinner som hadde evnen til å se saker og situasjoner fra ulike ståsted, med en praktisk og realistisk forståelse av menneskers begrensninger og potensiale.» Dette har paven også tatt til følge i flere utnevnelser av kvinner i ledende funksjoner i Vatikanet.

SYNODEN SOM FORBILDE

Synoden som institusjon er en effektiv metode til å belyse og drive prosesser fremover. Der blir ulike ståsteder representert og brynt mot hverandre, for så å munne ut i beslutninger fellesskapet kan stille seg bak.

Det er vesentlig å møte annerledes tenkende, med en annen religiøs eller kulturell bakgrunn, for bedre å se og forstå hvordan mennesker kan løse felles utfordringer, nasjonalt og globalt. Man bør reise til andre land, for å se hvilke livsbetingelser brødre og søstre lever under, og lære av deres erfaringer. Migranter har en særlig plass i pavens hjerte, og deres uverdige situasjon blir nok en gang belyst med moralsk indignasjon.

Det har vært interessant å lese reaksjoner på boken i medier i USA. Mange finner at mye av tankegodset går rett inn i splittelsen nasjonen nå opplever politisk og kulturelt. Og at paven påpeker hvor viktig det er å bruke den positive energien som ligger i unges protest mot rasisme og urettferdige livsvilkår.

Det er vår klode og våre medmennesker som nå lider. Med felles innsikt og innsats kan vi løse utfordringer, og gi verdighet og mulighet for de mange. •

PS. I tråd med pavens oppfordring til å ta vare på skapningen, vil forfatterne erstatte CO2-utslippene som følge av trykkingen i USA. Dette skjer ved at midlene går til to prosjekter i Guatemala som hindrer avskoging og bedrer vannkvalitet, og bidrar til FNs bærekraftsmål.

«Hva så med klostrene og botsprosesjonene gjennom fastetiden? Askesen er en form for kroppstukt som teologene selv sammenlignet med idrettsfolkernes og riddernes harde trening: slik kongsmennene måtte trene hardt i tung rustning for å kunne delta i kamp til hest, måtte munkene faste og «speke sitt kjød» for å orke å knele i bønn timer i strekk.»

KRISTIN B. AAVITSLAND I KLASSEKAMPEN

«Paven har tidligere kalt den manglende interessen for de kristnes kår i Midtøsten for «morderisk likegyldighet». Å komme til et Irak med pandemi og økende terroraksjoner er et modig valg som markerer at han vil bidra til at likegyldigheten ikke fortsetter.»

LEDER I VÅRT LAND

«Koronakrisa har brakt mennekeheten inn i det paven kaller vårt Noah-øyeblikk. Da Gud sendte Noah arken slik at han kunne redde livet på jorda fra syndfloden, ga han menneskene en mulighet til å starte igjen, til på ny «respektere våre grenser, legge begrensninger på makt og penger, ta vare på de fattige og marginaliserte». Her er det ikke snakk om å snekre kompromisser, men om en «springflo» der menneskeheten skal renne over sine bredder og dermed kunne skape verden på ny.»

MÍMIR KRISTJÁNSSON I KLASSEKAMPENS BOKMAGASIN
(i en omtale av pave Frans' bok *Let us Dream.*)

«Den underliggende meldingen fra en mektig byråd til en liten kristenkonserverativ minoritet er ubehagelig klar: Dere kan gjerne få praksisplasser i Oslo-skolen, men da må dere først fornekte det dere tror på. Dessverre er det ikke mulig å tolke byråden på en annen måte. Og slikt er en oppskrift på å devaluere religionsfriheten.»

HARALD STANGHELLE I AFTENPOSTEN (om lærerstudentene som nektes praksisplass fordi de går på en kristen høyskole der man mener at ekteskapet er forbeholdt mann og kvinne)

HVORFOR AKKURAT HAN?

Ekteparet Kristoffer Hivju og Gry Molvær møter historikere, antikvarer, arkeologer og forfattere for å få svar.

Olav den hellige lever

Hellig Olav-filmen, vist i NRK i tre deler, kretser om et spørsmål som egentlig handler om et mirakel: hvordan kunne denne omstridte kongen bli helgen?

TEKST: HANS FREDRIK DAHL

Det er ikke god tone å snakke om helgener i det moderne Norge. Hellige kvinner og menn – er de ikke bare overtro?

Martin Luther tenkte slik da han slettet dem fra den nye, protestantiske kristentroen. En-to-tre var halvannet årtusens hellige og forbilledlige mennesker strøket av kanon – fra den lutherske kanon, da, den som ble innført av danskekongen i tvillingrikene i 1537. Og siden har vi visst ikke trodd på helgener i Norge.

ST.OLAV RAGER

Men vi har bestandig hatt dem. Ikke mange, men til gjengjeld én av de største i kristenheten – St. Olav. Hans skrin i Trondheim var merkelig nok ett av middelalderens aller største valfartsteder, på høyde med apostel-levningene i Santiago de Compostela, eller med den hellige Santa Lucia på Sicilia. Hvorfor akkurat denne kongen i det svært kalde

nord skulle få denne æren, er en av historiens virkelige mirakler. Hvorfor i all verden akkurat *han*?

VIKING, KONGE OG HELGEN

Et lite filmselskap i Trondheim har villet undersøke dette i sitt eget formspråk. I mange år har Ekko Film AS planlagt en Hellig-Olav-film, som nå er realisert og til og med vist i NRK i tre episoder i januar i år. Vår store helgenkonge blir der først fremstilt som ungdomsviking i England, dernest som nydøpt kristen i katedralbyen Rouen, og til sist som omstridt norgeskonge med død på Stiklestad. En kjent historie, altså. Men så selve mirakelet – at han ble helgen, dyrket og bedt til av tusenvis av pilegrimer fra hele Europa, hvilende i en Oktogon som i den domkirken som reiste seg over, fikk en prakt som oversteg alt hva dette karrige landet ellers kan fremvise. Et emne så merkelig at det egentlig bare kan behandles som et spørsmål, tenkte vel Ekko-folkene, som fant en gjennomgangsperson som nettopp fremstiller seg som undrende, spørrende, tvilende i all sin motivasjon for å trenge inn i gåten; hvorfor i all verden akkurat *han*?

HVA ER EN HELGEN?

Tvileren fremtrer i skikkelsen av Kristofer Hivju, den kjente *Game of Thrones*-skuespilleren med det lange røde skjegget, som sies å ha tumlet med Olavs-gåten helt siden faren Erik

«Flere av våre forfatter-historikere bidrar til å holde Olavs-navnet levende.»

fylte hovedrollen i spelet på Stiklestad for mange år siden – og nå skal han spille selv. Kristoffer ledsages av sin fargerike hustru, TV-personligheten Gry Molvær. Sammen møter de to historikere, antikvarer, arkeologer og forfattere i mange land som alle blir spurt om det samme - hvorfor i all verden akkurat *han*? De får ulike svar naturligvis, men vandringen ender i all fall opp i mirakelet – helgenen – og det spørsmålet vi alle må stille selv etter en kjapp TV-serie: Hva er en helgen?

VI TROR

Vi katolikker burde jo vite. En helgen er en person som ved et enestående liv tas opp i himmelen ved sin død og derfra ved forbønn kan utføre mirakler her nede på jorden. Tro det den som vil. Vi tror. Og vi har mange kilder akkurat når det gjelder St. Olav. NRKs serie gir mersmak i så måte:

Tenk på vår egen bønneboks innførsler 28.januar og 30.juli, der erkebiskop Eystein forteller om hvordan han nesten satte livet til i byggingen av kirken for sin skytshelgen, eller Snorre Sturlassons mektige epos om Olavs fall på Stiklestad – evige tekster begge to. Litt mer i tvil blir vi kanskje ved den offisielle lovprising *Passio Olavi* (ny utgave Trondheim 2019), der det begeistret fortelles om de mange mirakler som skjedde i Olavs navn rett etter hans død. Jo, ja. Sanne eller ikke: De ble trodd, disse miraklene, mange andre også, slik at det helt til i dag hviler en slags mystikk over mannen. Eller hva skal vi si om vår eminente maler Håkon Gullvågs personlige Olavsalter, som ble båret av pilgrimer fra Nidarosdomen til Roma – og der ble stjålet? Et moderne kunstmysterium av klasse!

FORFATTERE OM OLAV DEN HELLIGE

Flere av våre forfatter-historikere bidrar til å holde Olavs-navnet levende. Øystein Mortens *Jakten på Olav den Hellige* (2015) fikk strålende anmeldelser da den kom, for sin blanding av saklig historie og personlig forfatterjakt. For oss er den særlig interessant fordi den omtaler vår egen verden – relikviet i St. Olavs domkirke i Oslo, der et påstått leggben av Olav den Hellige oppbevares i et sølvskrin formet som en arm og med et kikkhull for den troende – en utrolig gjenstand, som det gjøres mye ut av i Mortens' bok. Er levningen autentisk? Vi vet ikke. Ikke forfatter heller. Men som kirketjeneren sier i boka: «Min tro er sterk».

En annen samtidsforfatter, Tore Skeie, har tatt mål av seg til å fortelle Olav den Hellige og hans etterkommer-kongers historie i ikke mindre enn fem bind. Bok nr. én, «Kvitekrist» kom i forfjor og fører fram til Stiklestad, nummer to kommer til høsten (sier Gyldendal) og vil formodentlig omhandle selve slaget og dets ettervirkning. Med Skeie har vi en forfatter-historiker av fremragende kvalitet, nøktern og spørrende, men dypt engasjert, en klar ener i skaren av de mange vikingtid- og middelalder-forfattere som nå sprer sagaenes eventyrstoff ut over vår samtidslitteratur – med navn som Bergsveinn Birgisson, Trond Norén Isaksen, Tore Kvæven, Bjørn Andreas Bull-Hansen ...

Jo, Olav den hellige lever. Kan noen tvile på det? •

Christian Thielemann

«Musikk fylt av røkelse»

Da den verdensberømte tyske dirigenten Christian Thielemann nylig fikk spørsmål om hvordan katolisismen «lyder» og hva som er den mest katolske musikken, svarte han: «Altså, *Anton Bruckners* musikk er veldig katolsk. Det strømmer røkelse ut av hans musikk. Hans musikk dufter på et særegent vis, den preges av en helt spesiell atmosfære. Bruckners musikk er helt og holdent preget av katolsk tro, den er fullstendig gjennomsyret av katolisismen.»

Den katolske komponisten og organisten Anton Bruckner (1824–1896) ble født i fattige kår i Ansfelden utenfor byen Linz i Østerrike. Hans musikalske begavelse viste seg tidlig i livet: Han begynte å spille fiolin bare tre år gammel, og allerede som tiåring tok han organisteksamen.

VOKSTE OPP I KLOSTER

Anton Bruckners far døde da han bare var 12 år gammel. Han fikk sin videre oppfostring og utdanning i det nærliggende klosteret St. Florian, som ble hans egentlige hjem for resten av livet. St. Florian har Østerrikes nest største orgel, og Bruckner ble etterhvert en av verdens fremste organister.

Men han var også et sterkt religiøst barn, og hans egen tro ble fordypet under årene i klosteret. Også senere i livet, da han ble domkirkeorganist i Linz og senere professor i komposisjonslære ved universitetet i Wien, levde Bruckner et intenst åndelig liv. Han tilbrakte hvert år lange perioder i klostret St. Florian, der han til slutt også ble gravlagt i munkekrypten.

150 VERK

Bruckner komponerte rundt 150 verk. Blant hans sakrale verk finnes flere store messer, men han tonsatte også liturgiske hymner som *Te Deum*, *Magnificat*, samt flere *Mariahymner*. Men det var symfonier han likte best å komponere.

Og det er i hans 11 symfonier at Bruckners egen meget originale musikalske uttrykksform fremstår som aller mest umiskjennelig og overbevisende.

Det finnes en rekke koblinger mellom hans profane og sakrale verk, men til forskjell fra sin elev Gustav Mahler, har Bruckner ingen vokale innslag i sine symfonier, slik at sammenhengen mellom hans symfonier og hans sakrale verk oppdages først når man er blitt ganske fortrolig med hans musikk. (signum.se)

AKTUELL PROFIL

HVEM: Pål Johannes Nes

AKTUELL: Driver St. Rita radio sammen med sin kone Erika Eva

St. Rita radio har forsøkt å vekke lytternes sjel siden mai 2020. Hvorfor bestemte du og din kone Erika Eva dere for å åpne egen radiostasjon?

– Radioen hadde sin første sending på festen for Den hellige Rita 22.05.2020. Hun er helgen for umulige situasjoner. Med andre ord er hun den perfekte skyts-helgen for både vårt ekteskap og en katolsk radio i Norge! Vi hadde snakket om å starte en radio over lengre tid. Jeg er ikke så god på rettskriving, men til gjengjeld er jeg veldig glad i å snakke. Erika Eva har erfaring fra radio i Ungarn, og da muligheten bød seg, tok vi sjansen og prøvde, sier Pål Johannes Nes, som forteller at han var heldig og fikk være med i teamet som strømmet biskop Erik Vardens vielse i Nidarosdomen høsten 2020. Det bidro til at han ble kjent med flere personer som nå driver radioen sammen med ham og kona Erika.

– Hva motiverte dere til å bli radio-gründere?

– Jeg vet ikke om radio-gründer er en tittel vi er helt vant med. Vi har vel et oppriktig ønske om å bringe Kirken og Gud til andre mennesker. Alt vi har, ekteskap, barn, ja alt, har vi fordi Gud har gitt oss det. Uten Ham er vi bare støv, sier Pål Johannes. Gud er det viktigste i hans familie, og de setter Ham alltid først.

– Det er veldig vanskelig, men det gir så mye tilbake. Nå håper vi at Gud vil vi skal drive radio og en podkast-kanal en stund, for det er veldig gøy!

RADIOKAOS I HJEMMET

Naturtalentet Pål Johannes har ikke drevet med radio i mer enn et knapt år. Det har vært mye prøving, feiling – og læring.

– Den viktigste lærdommen er at man trenger to kabler for å få stereo og at en mikrofonkabel har annen inngang enn

FULL RADIO-RULLE: – Med to små jenter og jobber ved siden av, er det til tider litt kaotisk, sier katolsk radiogründer Pål Johannes Nes. Foto: privat

en vanlig ledning. Teknisk har det vært en veldig bratt læringskurve, men vi har vært veldig heldig, fordi vi har hatt mulighet til å diskutere tekniske løsninger med et par katolske mediehus. Det som kanskje har vært den største

Pål Johannes Nes

Født: 28.05.80

Fødested: Stryn

Bosted: Ålesund

Familie: Gift med Erika, tre barn

Utdannelse: Økonomifag

Stilling: Selvstendig næringsdrivende med oppdrag som meglar, rådgiver og styreleder.

overraskelsen, er hvor mange flinke folk i Norge som vil være med. Gjennom radioen har flere av dem tatt steget ut av komfortsonen og startet egne programmer. Det har vært veldig fint å få være med på det. Vi har også lært at det krever en del tid å drive radio. Med to små jenter og jobber ved siden av, er det til tider litt kaotisk. Derfor håper vi egentlig at St Rita Radio kan være en paraply for podkaster og ulike programmer i det katolske Norge.

– Dere holder til i Ålesund. Er det et problem når man ønsker å nå ut til lyttere over hele landet?

– Tja, ved hjelp av teknologien har barrierer som geografisk avstand i stor grad forsvunnet. Vi har god hjelp fra Bergen og Trondheim, to store menigheter. Vi er i støpeskjeen med et samarbeid med Norges Unge Katolikker, som er lovende. Fra menigheten på Lillehammer kommer det også spennende programmer i tiden fremover. Vi skal også begynne

«Den viktigste lærdommen er at man trenger to kabler for å få stereo og at en mikrofonkabel har annen inngang enn en vanlig ledning.»

å be vesper og laudes fra fem forskjellige byer i Norge. Vi har flest lyttere i Oslo katolske bispedømme, men størst prosentvis lytterandel i Tromsø stift. Selv om vi holder til i Ålesund, opplever vi radioen så langt som et nasjonalt prosjekt fremfor et lokalt. Katolsk.no har også hjulpet oss mye med å promotere radioen, noe vi er veldig takknemlig for.

POLITIKK FORBUDT

St. Rita radio sender katekese med monsignore Fulton Sheen og Mother Angelica hver kveld.

– Mother Angelica har bygget opp verdens største katolske medienettverk. Og Fulton Sheen var en amerikansk biskop og mediepersonlighet som døde i 1979. I studioet vårt i Ålesund har vi bilde av Hellige Rita, biskop Sheen og Mother Angelica. Det er vel den trio jeg aller helst ville hatt en samtale med. Av mer realistiske alternativ ville jeg gjerne intervjuet biskopene i Norge om hvordan vi skal klare å fylle kirkene med barn og ungdom når samfunnet åpner opp igjen etter pandemien. Det siste året har vært veldig trist.

– *Hva slags programprofil har St. Rita radio?*

– En katolsk profil med fokus på bønn. Det er veldig viktig for oss at radioen skal være samlende og oppbyggende. Derfor har vi bare to regler for radioen: det er ikke lov å snakke om politikk, og alt skal bygge på Den katolske kirkes katekisme.

– *Hva er ditt favorittprogram på egen radio hittil?*

– Vi er så heldig at vi jobber sammen med mange utrolig flinke folk. Jeg blir alltid veldig glad når jeg hører Marta Krakus i programmet *Credimus* boble over av sin kjærlighet til Gud. Av katekesene til Peder Josef Foss og p. Egil Mogstad har jeg lært utrolig mye. *Katolsk i hodet* med

Øyvind Evenstad bringer et nytt perspektiv på troen for meg. Leah Rita (min datter på 3 år) og jeg hører hver lørdagsmorgen på *Gode hyrde* katekese for barn. Vi tar med oss en dyne inn studioet vårt og sitter sammen og hører på. Det er en utrolig fin stund. Personlig har jeg også hatt mange gode samtaler med Rebekka Johnsen og p.Valdemaras Lisovskis, sjelesørger for litauiske katolikker i Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift, i forbindelse med programmet *Spør legen og presten*. Men blir jeg tvunget til å velge et program, så er det «Johannes av Korset er min Johannes». Det gjør meg veldig glad at Anne Samuelsen har startet *Karmels hage*, et program som tar med inn i spiritualiteten til karmelittene.

LYTTER TIL KALLET

20. desember 2020 var det syv år siden han ble tatt opp i Den katolske kirkes fulle felleskap. Pål Johannes er svært aktiv både i menighet og stift.

– *Hvorfor er ikke det å feire messe nok?*

– Før Erika og jeg bestemte oss for å gifte oss, var vi veldig i tvil om hva som var vårt kall i livet. Det eneste vi var helt sikre på, var at vi ville leve livet vårt i Kirken. Tre av våre gode venner har de siste året valgt å gå i kloster; det var deres kall. Vi håper Gud kaller oss til å evangelisere gjennom familielivet og forhåpentlig gjennom St Rita Radio.

– *Hva med programtilbudet utover våren? Noe nytt og spennende på gang?*

– Det er mange planer. P. Reidar Voith kommer med et program som skal behandle tro og naturvitenskap, et kjempespennende tema. Vi håper også å starte en gjennomgang av Den katolske kirkes katekisme – og ikke minst skal vi lese tidebønner på radioen. •

Pavens bønneintensjoner

MARS

Misjonsintensjon: Om skriftemålet

La oss be om at vi kan oppleve en fornyet dybde i forsoningens sakrament, og slik erfare Guds uendelige miskunn.

APRIL

Generell intensjon: For menneskelige rettigheter

Vi ber for dem som risikerer sine liv når de slåss for grunnleggende rettigheter i diktaturer, autoritære regimer og i demokratier i krise.

MAI

Generell intensjon: For finansverdenen

La oss be for lederne innen finans, at de må samarbeide med styresmaktene for å regulere finansmarkedet og beskytte innbyggerne mot dets farer.

Pave Frans innstifter verdensdag for eldre

▶ Etter angelusbønnen søndag 31. januar, kunngjorde pave Frans at han har bestemt seg for å innføre en verdensbønnedag for besteforeldre og eldre. Verdensdagen skal feires av hele Den universelle kirke fjerde søndag i juli. Dette i forbindelse med feiringen av Jesu besteforeldre. Den 26. juli er minnedagen til Jomfru Marias foreldre De hellige Joakim og Anna.

Katolsk kirkeblad

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 1–2021, årgang 133
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim Stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø Stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Kathrine Låver
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

**Signerte artikler står for
forfatterens regning.**

**Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no**

**St. Olav kirkeblad redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-pla-
katen.**

**Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.**

Redaksjonsslutt: 11.03.21

Deadline neste nummer:
14.05.21

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsidefoto:
Kristin Svorte

90-årsjubilant i Lunden kloster

Marie-Françoise Josèphe Toublanc ble født 13 mars 1931 i Frankrike i Ancenis i den sydlige delen av Bretagne. Hun vokste opp i en kristen, delvis anti-klerikal familie, og bodde i Nantes fra 1938 til hun gikk i kloster. Videregående skole tok Marie-Françoise hos Ursulinernonnene. Hun avla eksamen artium (baccalauréat) i 1948, og begynte på en «licence de lettre» (fransk, latin, gresk) på universitetet i Nantes, hvoretter hun trådte inn i vårt kloster i Lourdes i mai 1951.

Hun fikk ordensdrakten i 1952, avla første løfter i ordenen i 1953 og evige løfter i 1956. Hun ble sendt til Norge i 1958 for å være kantor i den nye grunnleggelsen. Deretter ble hun klosterets organist, etter at sr. Marie Knudtzon kjøpte et harmonium. På Lunden ble hun sakristan, gjestesøster, sykepleier, økonom og visepriorinne. Hun fikk norsk statsborgerskap i 1972.

På biskop Grans oppfordring opprettet klosteret et offset-trykkeri, som sr. Marie-Françoise betjente i 17 år, i bispedømmets tjeneste. Alle de nye oversettelsene av det latinske missale ble trykket på Lunden og sendt ut til alle kirkene i Norge. Dette arbeidet brakte Lunden konkret i kontakt med bispedømmet og ikke minst ungdomsarbeidet, gjennom trykking av NUKs ungdomsblad Katolsk Ungdom.

En stund arbeidet sr. Marie-Françoise også

for Caritas. Etter 17 år sluttet klosteret med trykkeriet og hun begynte å male ikoner.

Sr. Marie-Françoise har utgitt en bok om rosenkransen (som nettopp er kommet ut i annet opplag), hun har også laget et hefte om korsveien. Hun har skrevet boken «Kom til Faderen» på fransk. Den ble senere oversatt til norsk, og er et resultat av hennes åndelige lesning gjennom alle år i klosteret.

I senere tid har hun omregistrert 14 000 bøker i vårt bibliotek, hun hjelper hver dag med å rydde i refektoriet og vaske opp. Hun er et eksempel på selvhengivelse og trofast tjeneste i klosteret og i Kirken.

13. mars ble hun 90 år, og hun er den siste gjenlevende av klosterets grunnleggere.

Hun tjener klosteret med like stor entusiasme i dag! Vi er sr. Marie-Françoise hjertelig takknemlig!

Søstre ved Lunden kloster

Ny medarbeider i Kateketisk senter

► Den 1. mars fikk Oslo katolske bispedømmes Kateketiske senter en ny medarbeider, Terese Ranek (bildet).

Terese har vært mangeårig katekesemedarbeider i St. Olav menighet i Tønsberg. I tillegg har hun arbeidet med kirkemusikk i samme menighet siden 2004. Hun er oppvokst i Oslo og Tønsberg, er utdannet lærer og sangpedagog 2001 ved Augustana University i Sioux Falls, USA.

Hun har langvarig arbeidserfaring fra en kristen ungdomsskole i Norge.

P. Valdemaras har forlatt Norge

► Pater Valdemaras Lisovskis, landets eneste litauisktalende katolske prest, forlot den 2. februar 2021 Norge. P. Valdemaras ønsket å avslutte sin tjeneste i Norge, og er nå tilbake i Vilnius erkebispedømme.

P. Valdemaras kom til Norge i 2012, og har i over åtte år arbeidet som sjelesørger for litauisktalende katolikker i både Oslo katolske bispedømme og Trondheim Stift.

Det bor over 20.000 litauiske katolikker i Norge. De er den tredje største nasjonale gruppen, etter polske (38%) og norske (24%).

Biskop Bernt Eidsvig sier at bispedømmet arbeider med å finne en erstatting for p. Valdemaras, som kan ivareta det litauiske pastorale behov.

Vi takker p. Valdemaras for hans virke i Norge, og ønsker ham lykke til med nye oppgaver i Litauen.

Maria Giæver (1927 – 2021)

TIL REQUIEM-MESSEN for Maria Giæver i St. Dominikus Kirke 14. januar 2021, kom det en vakker krans fra Norges Unge Katolikkers forbund. Maria var æresmedlem.

Maria, født 1927, vokste opp på handelsstedet Havnnes ved Lyngenfjorden. Hun var den yngste av fem søsken. Hun var det eneste barn på sin alder, og hadde guvernante.

Hennes nevø forteller: «På Havnnes var det stor aktivitet med forretning, fiskeoppkjøp, bank, daglige dampskipsanløp og et stort gårdsbruk. Her var mye arbeidsfolk og mye besøk både av slektninger og andre. I hjemmet hadde bøker en viktig plass. Det var høytlesning og pianospill om kveldene, en tradisjon som hørte handelsstedene til.»

SOM 12-ÅRING ble Maria smittet av tuberkulose og tilbrakte et år på sanatorium, langt fra foreldrene. Ved tvangsevakueringen i 1944 kom familien seg til Trondheim. Maria tok artium ved Katedralskolen der, snaut 18 år gammel, og fortsatte med handelsgym året etter.

I 1950 flyttet hun til Tromsø, tok kontorpost og kom inn i det katolske ungdomslaget. Hun ble opptatt i den katolske kirke høsten 1951. Etter foreldrenes død, i 1956, flyttet Maria til Oslo, hvor hun arbeidet på kontor, mens hun studerte videre.

KATOLSK UNGDOMS «sommer-skole» fortsatte dengang i noen helger i Oslo, og ble kalt «vinter-skolen». Møtene, ledet av pater Arno Geritsma, O.F.M. og Thomas Patfoort, O.P., fant sted i St. Hallvard som dengang lå i Urtegaten, og det var her undertegnede først traff Maria. Ny i byen ble jeg invitert hjem til Maria på kveite etter kurset den første søndagen. Siden jeg stavet Giæver riktig ved første forsøk, gjorde hun meg til sin sekretær i ungdomsforbundet i 1957.

Maria ble cand. mag. i 1967, tok embetseksamen i 1971, og ble lektor på barnevernlinjen ved Norges kommunal- og sosialskole. Der var hun i 20 år, bare avbrutt av et års permisjon, da hun var rektor på Sankta Sunniva skole. Overfor den da herskende «68-ideologien» var hun klar og selvstendig. Kjennskapet til et gammelt handelssted i Nord-Norge hjalp henne å skille mellom det berettigete i disse tankene, og altfor høytflyvende teorier.

HELE SITT VOKSNE LIV var Maria en engasjert katolikk, hun støttet «Svalene», hun tok del i Katolsk Studentlag. Hun skrev bok om Fransiskushjelpen i 2006, og beundret stifteren Brita Paus.

Hun ledet studieringer med katolske venner, og forble sine venners venn. Hun kjørte til Søster Ninas Sykehjem på Jevnaker for å besøke en venninne, og til en norsk dominikanerinne i Røgle Kloster nær Lund i Skåne, flere ganger i året. I København besøkte hun Elsebet Kieler, venn fra «Højskole-ugen» på Ledreborg Slot på Sjælland.

De siste tyve år av sitt liv bodde Maria i Smedgaten nær St. Hallvard kirke, hvor hennes venn Peggy Bruce også bodde. Hun hadde sin faste plass i sognekirken, og var fortsatt knyttet til Lunden Kloster og til Katarinahjemmet.

Alzheimer gjorde det nødvendig å flytte til Madserudhjemmet ved Frognerparken for et års tid siden. Hun mestret den situasjonen også. Hun hadde bilder av sitt kjære Havnnes på veggen, var fornøyd og sa: «Her kan jeg bo til min døyan` dag.»

Maria Giæver huskes som oppreist og selvstendig livet igjennom. Måtte hun få Livets krone.

fr. Arne Fjeld, O.P.

KORONA-BØNN

Herre Jesus Kristus,
da du gikk på jorden
helbredet du de syke som ble brakt til deg.
Vi ber deg, styrk også i dag de syke,
vær nær de ensomme,
og ta nådig imot dem som kommer hjem til deg.
Hør din mors bønn for oss,
nå og i vår dødstime.
Amen

I over ett år har vi levd i korona-epidemiens unntakstilstand. Mange er døde. Langt flere har vært syke, men overlevd. Og alle har vi erfart endringer i vår daglige livsverden. Messefeiring med menighet til stede har tidvis vært forbudt. Utgangsordet er denne gang en bønn i epidemitider, forfattet av dominikanerpater Arne Fjeld.

Koronapandemien forverrer sultkrisen

Du kan gi mat på bordet

SMS

Nullsult til 2160
(200 kr)

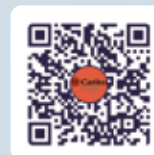
Vipps

12135

Gavekonto

8200.01.93433

(merk betalingen "faste")

Takk for din gave!
Gaven din gir fremtidshåp

Foto: Michael Stulman/CRS

FASTEAKSJONEN 2021

Pandemien har satt utviklingen flere tiår tilbake.
For første gang siden 1990 øker antallet
ekstremt fattige i verden.

